

גליון פא
מרחשון - כסלו
שנת ה'תשפ"ה

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו

קדישת ציון

התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

10 ומאצות קבצם ממזרה וממערב מצפון ומים...
מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסרי ה'

מאמרו המכונן של הגאון רבי לייב מינצברג זצוק"ל
המתבונן באספקלריה של תורה, אמת ואמונה,
על מאורעות ימינו, ימי ההכנה לגאולתנו ולפרדות נפשנו –

התקופה הגדולה
לראשונה בתפוצה רחבה!

15 שיר
עם תלמידים

מרוזין לציון ברינה

יריעה נרחבת על חצר הקודש רוזין וקשריה עם ארץ הקודש
עתידין... שיקבעו בארץ ישראל

22

סבו ציון והקיסרה

המוני משתתפים במועד במניני התפילה
בשער הכותנה ובסוכבי השערים

אקומה נא ואסוכבה...
אבקשה את שאהבה נפשי

עדכונים על פעילויות החורף בקו האגודה: 079-607-3701

תוכן הגליון

חלק א' - מאמרים:

דעת תורה

3 ט"ו מרחשון - מרן בעל החזון איש זצוק"ל

4 מסודר לפי ימות השנה: ג' מרחשון - מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל + ט"ז מרחשון - הגאון רבי נתן יהודה לייב מינצברג זצוק"ל + י"ט מרחשון - מרן הגאון רבי דב יפה זצוק"ל

6 ואברכה מברכיך ומקללך אאר

הרב יהודה אפשטיין - יו"ר האגודה

7 נחלת ה' או נחלת גוים הרב בצלאל גנז

8 אנכי ולא יהיה לך הרב משה מלוביצקי

9 בעקבות הספר הקדוש 'אם הבנים שמחה' חלק י"ח ליקט: הרב בצלאל גנז

10 התקופה הגדולה הגאון רבי לייב מינצברג זצוק"ל

גליון 81 מרחשון - כסלו תשפ"ה

מו"ל: עמותת 'קדושת ציון'

יו"ר ועורך ראשי: הרב יהודה אפשטיין

עורך תוכן ועורך אחראי: הרב יואל ברמן

עריכה לשונית: הרב יהודה אפשטיין

עורך משנה: הרב פסח הלפרין

ציילומים: ויקיפדיה, ארכיון האגודה, אוספים פרטיים.

עיצוב ועימוד:

קליין זק7305@gmail.com

ועדת ביקורת

דוא"ל: ph@kedushastzion.org

מחלקת הפצה

דוא"ל: hafatza@kedushastzion.org

להרשמה לקבלת הגליונות בדוא"ל,

ולשאלות בכל ענין:

office@kedushastzion.org

079-6073701 שלוחה 9

077-3181693

מודפס באלפי עותקים, ומופץ בריכוזים החרדיים ברחבי ארץ ישראל ובחו"ל.

אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות.

לע"נ

שמואל שמשון בן ישראל

לאה מרים בת ישראל

דב בער בן משה

יהודית חביבה בת ר' שלום יוסף

משפחת רבין

הערת המערכת: גליון זה משמש

במה לנושאים שונים הנוגעים לדרישת

ציון. המאמרים והכתבות נמצאו ראויים

להופיע בבמה זו, אבל תוכן הדברים

הם על אחריות הכותבים בלבד. הארות

והערות שתקבלנה בשמחה ובברכה,

לדון כדרכה של תורה, ובפרט כדרכם של

תלמידי חכמים שבארץ ישראל, הנוחים

זה לזה בהלכה. והאמת והשלום אהבו.

דוא"ל לענייני הגליון ולתגובות:

DOAR@KEDUSHASTZION.ORG

אגודת קדושת ציון

פועלת להעמיק את

תודעת המרכזיות של ארץ

ישראל ביהדות, כמקום

שנתנהל בו כאומה שלמה

הפועלת על פי תורת ה'.

חלק ב' - המגזין:

הגאון הצדיק רבי לייב מינצברג זצוק"ל

בעל היבן מלך'

15 דוגמה מתורתו - מעלת ארץ ישראל - ארץ טובה, ארץ האבות, ארץ ה'

15 שיח עם תלמידו הרה"ח רבי יוסף רובין

18 הרה"ח ר' שלמה קליין מספר על התקרבותו לרבי לייב ותורתו

21 דברים מהרה"ח רבי יחיאל ורטהיימר, עורך הכתבים

29 מקומות בארץ - שכס, חלק ד' הרב מאיר גולדמינץ

32 סיקור סיבוב שערים סוכות תשפ"ה

התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

קוראים יקרים,

החורף כבר אתנו, וכאשר מתבוננים במועדי התורה רואים, כי זהו זמן של מנוחה ורגיעה. כל חגי התורה מתרחשים בשבעת החודשים שמניסן ועד תשרי, בזמני קצירת היבול, כאשר שמחת חג הסוכות מהווה את גולת הכותרת של ההודאה לבורא עולם על האדמה הטובה שנתברכה בזכות קיום המצוות. החורף, לעומת זאת, הוא זמן המנוחה, בה מרוה הגשם מן השמים את האדמה לקראת האביב הבא. לאדם נותר בעיקר להתפלל על המטר ולייחל לברכת שמים.

מועדי תורה שבעל-פה, לעומת זאת, הלא הם חנוכה ופורים - מתרחשים בחורף. דווקא באותו הזמן, בו החיבור לתורה שבכתב מתגלה בהסתתר, זרח אורה של תורה שבעל-פה, התורה שמושגת בעיקר בכח העמל והיגיעה, החזרה והשינון של בני ישראל ופחות בכח הארה נבואית מלעילא, אשר נגזרה בתחילת ימי בית שני, ואנו מייחלים לחזרתה עם שובנו לארצנו בדורות האחרונים.

גם אנו באגודת 'קדושת ציון' משתדלים לקחת את החורף כזמן להעמיק ולהתבונן בכח התורה הנגלית לעיני בשר גם בזמנים אלו, כח חיבור החכמה האנושית לה' גם בזמן ההסתתר, בו הקשר עם בורא עולם אינו מגיע בדיבור ישיר מאתו. בגליון זה תמצאו יריעה מקיפה על הגאון רבי לייב מינצברג זצ"ל, אשר זכינו בחנוכה לפני מספר שנים לעלות, להתברך ולהחכים במעונו, אז פרס בפנינו את השקפתו על התקופה. למדנו בשיחתנו המחכימה כיצד מתנוצץ לו אור הגאולה מתוך ההסתתר במיוחד בשנים האחרונות. ביחד אתו הרגשנו את הכמיהה לשוב וליאור באור ה' כימי עולם וכשנים קדמוניות, וביחד עם זאת - להודות על הטוב שישנו גם כיום, כאשר ההנהגה היא עדיין מתוך הסתר, וכפי שהיה בחנוכה ובפורים, אז נוסדו מועדי תורה שבעל-פה.

תקותנו ויכולנו, שימי החורף, אשר בהם חל הזמן' בו שוקדים בחורי הישיבות ואברכי הכוללים על תלמודם באופן הרצוף ביותר בשנה - יהיו ימים פוריים במיוחד בלימוד התורה לשמה, בחיבור לברית עם בורא עולם, בחיבור לארצו הקדושה שהנחיל לנו באהבתו אלינו, וכן בחיבור ובהבה לעמו, אשר רואים בשנה האחרונה במיוחד באופן מוחשי, כיצד מתקיימת בו נבואת יחזקאל, שאחר שובנו לארצו, נשוב גם אליו, והעצמות היבשות שקרמו עור וגידים - תופח בהם רוח חיים, עד שנעמוד במלוא קומתנו לפניו.

ואתם קוראים יקרים, היכוננו לפעילות החורף של האגודה - אי"ה לכנס הפעילים בחנוכה, לשבת ויחי בחברון, להילולת בעל האם הבנים שמחה', כמו גם להמשך הפעילות של מנגיני שער הכותנה, סבוכי השערים ושאר הפעילות המבורכת, ההולכת ומתגברת מדי יום ביומו.

חורף בריא, פורה, מועיל ומחזק לכל הקוראים ולכל בית ישראל!

בברכת התורה,

שלכם - העורך

[Signature]

יהודה אפשטיין - יו"ר אגודת 'קדושת ציון'

- התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש.

מתחברים למשמעות התורנית המעשית של ארץ ישראל

kdust.office@gmail.com | טל: 079-538-3396 | qdushat-zion.022.co.il

לתרומה: נדרים פלוס: 'אגודת קדושת ציון' | בנק מזרחי (20) סניף 459 מספר חשבון 109491 - 'קדושת ציון'

דעת תורה

עורך המדור - הרב דוד מלינובסקי

במדור זה נביא בעזר ה' עניני דרישת ציון והמסתעף מדברי גדולי ישראל, שיום פטירתם חל בחודשי הגליון. הקוראים החשובים מזמנים לשלוח חומרים מתאימים (נא להקפיד לציין מקור) לעורך מדור זה בדוא"ל MD@KEDUSHASTZION.ORG.

השיב להם החזון איש מיניה וביה: וכי זוהי דעה בכלל? איזה יהודי יש בדעתו לחזור מן הארץ? (שם).

איך יתכן שאיש אשר חונך על ברכי התורה לא ירגיש חיבה והשתוקקות לארצנו?

איך יתכן בכלל - היה טוען בפליאה - שאיש אשר חונך על ברכי התורה לא ירגיש חיבה והשתוקקות לארצנו? הלא מוטבע דבר זה בחינוכו של הילד הרך עד שאין למחות את הרשמים שהוא מקבל, הנחרתים כצפורן ברזל ושמיר על לוח לבו, הנה לומד הילד חומש, לומד על משה רבנו שלא קם כמותו, אדון הנביאים אשר קרע לנו את ים-סוף והביאנו לפני הר סיני, - ועל שנותיו האחרונות, והנה משה העומד לפני פטירתו ושערי גן עדן פתוחין לפניו, והוא שיזכה להתענג מזיו שכנתו, יתברך לעילא מכל דרגין, בקשה אחת יתירה יש לו: אעברה נא ואראה את הארץ הטובה... איזה רושם כביר על ערכה של ארץ זו סופג לתוך נשמתו ילד זה הלומד את התורה, והלומדה לא כאחרים, אלא בקדושה ובטהרה, הנה הוא רואה לפניו את משה רבנו, אשר חין ערכו גבה בעיניו עדי שחק, וגדולתו בל תשווה לשאר בשר ודם, והוא משתוקק אל הארץ וקדושתו - ואיך הוא לא יאהב את ארץ ישראל!?! (שם עמ' מד).

מין בעל חזון איש זצוק"ל ט"ו מרחשון תשי"ד

נל תחית הארץ ובנין הריסותיה

בענין חזרתה של התורה לארץ ישראל בימינו כותב מרן החזון איש:

מאות בשנים שהישיבות של בבל נודדים והולכים, סוללים המסילה לשוב אל הארץ שגלו ממנה, חרבו בבבל, ובנו הנהרסות באדמת נכר - בספרד, בצרפת ובאשכנז, חלפו שמותיהם אבל לא חלפה נפשם, זאת התורה שגלתה עשר גלויות ושבתה ביתה בארץ שנער, ושגלתה מבבל לארצות המערב, זאת התורה החוזרת עכשיו מערבות שממות המערביות אל ארץ הצבי, ארץ הקדושה הניתנה לאבותינו לנחלת עולם, אשר היתה למעון לה בבואה מסיני, להופיע בקרני אורה בקרב ישראל. את המכתב מסיים מרן החזון איש במאמר חז"ל (מגילה כט, א): עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל (המכתב הובא בכתב ידו בספר בתיבות האמונה ח"א, ובקובץ אגרות צ). לשמחת לבב זכיתי לראות את הנוער אשר לבבו ער לתורה ולמצוותיה לקיימה לעבדה ולשומרה בחדות עוז, אשרי עין ראתה אלה בימים האלה המוסיפים תקוה לישועות הנבאות לשיבת בנים לגבולם ומלאה הארץ דעת ה' (קובץ אגרות ח"א אגרת קט).

לא יהיה חורבן שלישי

הג"ר ירוחם ורפהטיג זצ"ל שלח את הג"ר יואל קלופט זצ"ל לשאול מרבנו אם בנו יעלה לארץ ישראל. היה זה לאחר מלחמת העולם, המצב בארץ היה קשה עקב המאורעות שהיו כאן, ועלתה השאלה אם יבוא ארצה, או שמא יסע לאמריקה, השיבו רבינו: הסברא נותנת שהישוב בארץ ישראל כבר לא יתבטל עד ביאת המשיח (מעשה איש ה' עמ' קסט על פי עדות בנו שיבלחט"א הג"ר חיים קלופט שליט"א).

וכן העיד מרן הגאון רבי יששכר מאיר זצוק"ל (שכר שכיר מועדים עמ' קמו הערה 78): באייר תש"ח ירו המצרים מתוך מטוסים קלים, וקבוצה של בחורים רצו לבית של החזון איש ובתוכם הרה"ג רבי אורי קלרמן זצ"ל, ושאל את החזון איש מה יהיה אתנו. ואמר: אל תדאגו, לא יהיה חורבן שלישי.

נט"ו מרחשון תשי"ד נפטר רבנו מרן בעל חזון איש זצוק"ל, אשר ידוע שהיה חם לעניני ארץ ישראל, ולעליה אליה. מקוצר היריעה נביא כאן רק כמה דברים ממנו:

מצוות ישוב ארץ ישראל הוכרעה אף לדעת הרמב"ם

בענין מצוות ישוב ארץ ישראל כותב החזון"א: ארץ ישראל היא גם בגלותינו והרי אנו חייבים בישובה, ולדור בה גם בגלותנו, וכמו שפסקו הר"מ פ"ה מהל' מלכים (חז"א י"ד סה א).

ובאגרת למי שחיפש אמתלאות על אי עלותו ארצה, הוא כותב: מצב הארץ נפרז מרחוק, ואינו גרוע מהגלות בחוץ לארץ חלילה, ומצות ישוב ארץ ישראל הוכרעה על ידי הרמב"ם והרמב"ן ושאר פוסקים, וידוע עד כמה שאף החפץ חיים לעלות (קובץ אגרות א עה).

באגרת למי שהתיעץ עמו בענין עליה לארץ ישראל, הוא כותב: לא אוכל לעשות מה שהטלת עלי להגיד החלטה ע"ד עליה לארצנו הקדושה, לוא בישרתני החלטתך אתה, או יותר נכון עלייתך שמה, אז הוספת לי משנה שמחה (קובץ אגרות ח"א אגרת קעט).

גם לאחר הגלות - נחשבת הארץ של ישראל

כדרכו בכל ענין, השפיע אצלו גם בנושא רגשני זה, השיקול ההלכתי הטהור... הוא הסיק להלכה כי ארץ ישראל ניתנה לאברהם אבינו ומתנת אברהם אבינו ע"ה קיימת לעולם, וארץ ישראל בחזקתנו עומדת לעולם, משום שניתנה לנו, ואף לאחר שגלו ישראל וקנו האויבים את הארץ בכיבוש מלחמה ויאוש וכי נחשבת הארץ של ישראל מצד הבטחת שמו יתברך להשיבה אלינו, וגוף הארץ הוא שלנו (חז"א ח"מ א, כז) (פאר הדור ח"ב עמ' מא).

לשמור על גבולות ארץ ישראל

יתירה מזו, כאשר התלקחה בשנים הבאות המלחמה בין היהודים לערבים, אירע שפנה אליו יהודי המתגורר במושבה שנמצאה בחזית האש ושאל: כלום יעקור עם משפחתו למקום יותר בטוח? והוא השיב לו: הגע בנפשך, אם כך ינהגו כל האוכלוסין שבמקומך, הרי יזוז הגבול לפני הארץ, ושטח ישובנו ילך ויצטמצם (שם עמ' מב).

איזה יהודי יש בדעתו לעזוב את הארץ?

באחד הימים ביקר אצלו אחד מצעירי התיירים מארצות הברית... הציג לאותו תייר צעיר את השאלה: האם באת להשתקע בארץ? התשובה היתה שלילית. אמר לו: האם מותר לצאת מארץ ישראל? האורח התבלבל ואמר: שמעתי, שאם באים ארצה בכונה מראש לא להשתקע בה, מותר לעזוב אותה!

ועל כך ענה החזון איש בנימה של אכזבה גדולה: תמה, תמה, אתה טורח בכדי למצוא דרך איך לעזוב את הארץ, בעת שאנו מתאמצים כולנו דוקא למצוא דרכים איך לעלות ארצה!

באו אליו בחורי ישיבה שעלו מן הגולה ללמוד תורה בא"י, כשהם שואלים: מה דינם בנוגע לשמירת יו"ט שני של גלויות מאחר שדעתם לחזור?

1 הערת המערכת: ראה גליונות מו-מט סדרת מאמרים מתורתו של החזון"א בענין א"י ובעניני התקופה.
2 מעניין עוד לציין למכתב שבו הוא כותב עוד בהיותו בחו"ל: על דבר ארצנו הקדושה, רצוני לדעת אם ניכר אצלכם תחית הארץ ובנין הריסותיה בימים אחרונים, כהערה חדשה וענין מחודש, כי אנחנו מרחוק קשה לנו לכוון בלבנו מושג נאמן מזה (פאר הדור ח"א עמ' רפא).

הנפלא של עמוס: הנה ימים באים נאם ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'. (ועי' שבת קלח). ואנו תפלה שהשי"ת יערה עלינו רוח ממרום, וידעו תועי רוח ובניה, ונשוב כולנו בתשובה שלמה (שור"ת יביע אומר חלקו - אורח חיים סימן מא).

להודות לקדוש ברוך הוא שהסיר ממשלת האומות מארץ ישראל
מה היה פה? המנדטורים, אלה האנגלים ימח שמם שונאי ישראל, כל מי שרצה לבוא לארץ היה צריך סרטיפיקט, ובלי זה הוא לא ייכנס. צריך פרוטקציות וזה וזה... כל איש שהיה בא פה, היו עושים לו צרות צרורות. משנהיתה המדינה היהודית, אם רק בשביל שיבואו יהודים, כמה שרוצים, דיינו, אבל האמת הוא יש כמה מיליונים. בזמן שהיה המנדט, לפני קום המדינה היו 650,000 איש, בכל ישראל, אבל עכשיו למעלה מחמשה מליון! ומה זה? נתנו רשיון לכל אחד - תבוא.

אנחנו מתפללים עוד לקב"ה שייטב אחריתנו מראשיתנו, ויהיה לנו ממשלה שכולם יראי שמים, כולם צדיקים, כולם אוהבים את התורה. כך אנו מתפללים, אבל אסור לנו להתכחש לנס שעשה הקב"ה ברוך ה', הרבה ד' אותנו, הרבה ארבה את זרעך, ולא ייספר מרוב, עוד יהיה כהנה וכהנה בעזרת ה'. כל יהודי שנמצא בחוץ לארץ, רוצה לבוא? אהלן וסאהלן. פותחים כל השערים לפניו. לא אומרים לו תביא סרטיפיקט, תביא כך, תביא כך. לא יביא. אם רואים אותו, זה ברכה שיבוא לפה. כן. זה מעט בעיניכם? זה לא מעט!

נדבר עוד כמה דברים. לא היה בזמן המנדט - לא היה תלמודי תורה, לא היה חינוך העצמאי. החינוך העצמאי, יש עשרות אלפים. תלמודי תורה, יש עשרות אלפים. כולם לומדים רק תורה. קודם לא היה זה. אנחנו צריכים להודות לקב"ה. ברוך ה' נתן לנו כח לעשות חיל. להרבות תורה, לעשות מצוות, ומעשים טובים. כן יעשה הקב"ה כהנה וכהנה, ויגאל אותנו, וישונו בניו לגבולם, ויבוא משיח צדקו במהרה בימנו אמן (מתוך דברים שנשא בביתו בה' אייר תשס"ט).

אין למסור שטחים מארץ ישראל לאויבי ישראל
לא פעם הסברתי מכבר כי פסק ההלכה אשר נתתי בזמנו 'שטחים תמורת שלום' אינו תקף כלל לרגל המצב הנוכחי. אני הכוונתי אך ורק לשלום אמת, בו ירושלים וסביבותיה ישכנו בשלום ובשלוה, אולם עתה עינינו רואות וכלות כי אדרבה מסירת שטחים מארצנו הקדושה גורמת לסכנת נפשות, לא לשלום כזה ייחלנו, ולא לנער הזה התפללנו. לפיכך הסכם אוסלו בטל ומבוטל, כי אני שלום וכי אדבר המה למלחמה (מתוך מכתב).

הגאון רבי נתן יהודה לייב מינצברג זצוק"ל
ט"ז במרחשון תשע"ט

בט"ז במרחשון תשע"ט נפטר הגאון רבי נתן יהודה לייב מינצברג זצוק"ל. בגליון זה הובא מאמרו המקיף 'התקופה הגדולה' בשלמותו בעמוד 10, ויריעה נרחבת עליו בעמודים 15-21. נביא כאן דברים על ארץ ישראל אופיניים לסגנונו המיוחד, מתוך סדרת ספריו 'בן מלך' (ימי בין המצרים גלות וגאולה, שער ה' מאמר י' - קדושת ארץ ישראל):

קניין ישראל בארץ - ארץ האבות, ארץ נחלה, ארץ ה'
איתא במדרש (ב"ר עט) 'זיקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו וגו' במאה קשיטה, א"ר יודן בר סימון זה אחד משלשה מקומות שאין אומות העולם יכולין להונות את ישראל לומר גזולים הן בידכם ואלו הן, מערת המכפלה, ובית המקדש, וקבורתו של יוסף. מערת המכפלה - דכתיב וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון. בית המקדש - דכתיב ויתן דוד לארנן במקום וגו'. וקבורתו של יוסף - ויקן את חלקת השדה, יעקב קנה שכם'.

מרחשון תשע"ד
רבי עובדיה יוסף זצוק"ל
ג' מרחשון תשע"ד

ג' מרחשון תשע"ד נפטר מרחשון תשע"ד רבי עובדיה יוסף זצוק"ל. נביא כאן כמה דברים חשובים מדבריו:

ראו כל אפסי ארץ את ישועת א-להינו
לאחר כאלפים שנות גלות לעמנו הנדכא והנרדף בארצות הנכר, זכינו לשוב לארצנו הקדושה תחת שלטון עצמאי במדינת ישראל, שלטון ישראל הוא שאיפשר ומאפשר בעז"ה, לאחינו הפזורים בכל קצוי תבל, לעלות לארצנו הקדושה לבנות ולהבנות בה, ללא כל הגבלה, מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם, בניך מרחוק יבואו ובנותיך על צד תאמנה. והארץ מתפתחת בקצב מהיר ומשגשגת מבחינה כלכלית, 'יששום מדבר וציה ותגל הערבה ותפרח כחבצלת'.

שלוש פעמים זכינו בעזרת ה' יתברך לניצחונות נפלאים על אויבינו הזממים להכחינו, במלחמת הקוממיות, מבצע קדש ובמלחמת ששת הימים, ראו כל אפסי ארץ את ישועת א-להינו. ובתלתא הוי חזקה. לא עביד רחמנא ניסא בכדי, ולו חפץ ה' להמיתנו לא הראנו את כל אלה. וסימנא מילתא היא, גם לקראת הבאות, שעוד יוסף ה' ידו להראותנו את ידו וזרועו הנטויה, אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה. היינו שמחים.

וראה בטוב ירושלים!

נאמר, וראה בטוב ירושלים! מדינת ישראל כיום היא מרכז התורה בעולם כולו, מתוך רבבות אלפי ישראל תושבי המדינה, כן ירבו וכן יפרצו, בצלה של המדינה יחסיון כעשרים ושנים אלף בחורים יקרים מטובי בנינו העוסקים בתורה יומם ולילה בישיבות הקדושות, בכל רחבי הארץ, דבר זה מזכיר לנו מאמר חז"ל (יבמות טז) - "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" - מלמד שאין שכינה שורה על ישראל בפחות משני יבבות ושני אלפים. ומהם יתד ומהם פנה, שעתידים הם להיות גדולי ישראל ורועיו ומנהיגיו. והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה. ובמקביל לפמליא של מעלה שנאמר: "רכב א-להים רבותיים אלפי שנאן". וזאת מתוך ש"ב ישיבות, אשר בכל רחבי הארץ, רמז לדבר: "עלית למרום שבית 'שבי', שנדרש על מתן תורה.

וכל זאת מלבד עשרות רבבות משלומי אמוני ישראל שמחנכים את בניהם בחינוך תורני דתי ברמה גבוהה. ואת בנותיהם על טהרת הקודש בצניעות ובקדושה האופייניים לעם ישראל, כל רואיהם יכירו כי הם זרע ברך ה'. ובהתאם להבטחת תורתנו הקדושה, כי לא תשכח מפי זרעו. כה יתן ה' וכה יוסיף לעמו ונחלתו. ואף אצל דלת העם והמוניו אנו מוצאים און קשבת ונפשם שוקקה וכמהה לשמוע תורה מפי גדולי ישראל. ומתגשם לעינינו החזון הנפלא: "הנה ימים באים נאם ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'".

אמנם אין לכחד, כי ישנם לדאבונינו צללים רבים המעיבים על שמחתנו, אולם מעט אור דוחה הרבה מן החושך. עד שיפוח היום בביאת משיח צדקנו ונסו הצללים, ועלינו יזרח ה' וכבודו עלינו יראה (קובץ 'תורה שבעל פה' טז - תשל"ד).

התורה מחזרת אחר אכסניא שלה - בארץ ישראל

ולא אכחד, כי באמת עם כל הצללים הנ"ל, ישנם אורות גדולים שאין לנו להתעלם מהם, כי מדינת ישראל כיום היא מרכז התורה בעולם כולו, ורבבות בחורי חמד מטובי בנינו היקרים עוסקים בתורה יומם ולילה בישיבות הקדושות, והתורה מחזרת על אכסניא שלה, שאין לך תורה כתורת ארץ ישראל, וברושלמי (פ"ו דנדרים סוף ה"ח) - "אמר הקדוש ברוך הוא - חביבה עלי כת קטנה שעוסקת בתורה בא", מסנהדרין גדולה שבחוץ לארץ". ורבבות משלומי אמוני ישראל מחנכים את בניהם ובנותיהם ע"פ תורתנו הקדושה, כל רואיהם יכירו כי הם זרע ברך ה', וכאמור: כי לא תשכח מפי זרעו. ואף אצל המון העם אנו מוצאים און קשבת שוקקה וכמהה לשמוע תורה ודעת מפי גדולי ישראל, כחזונו

אברהם, יכולים לזכות בארץ הקודש לאין ערוך יותר מאשר בחוץ לארץ, וכפי שיתבאר.

המבקש להידבק בה' צריך לעלות לארץ ישראל

כתוב בספר חרדים: צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבוא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עווננו יען מאסנו בה... לפיכך היו האמוראים מנשקים את עפרה ואבניה בבואם אליה... ואין נקראים גוי אחד אלא עמה, שכן פירש הרשב"י על מקרא שכתוב 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'.

היערות דבש כתוב: 'דע כי שלמות האדם הוא בארץ ישראל, מקום אשר שם משכן ה' ובו יקנה אדם שלמות התדבקות גמור עם ה', ושם אין מסך הבדל רוחות הטמאות וכדומה, ואשר יבקש להידבק בה' היה צריך לעלות לארץ ישראל, ועל זה היה יוסף חומד לשוב לארצו ארץ חיים, ולקנות שם שלמות גמור, להיות כסא ומרכבה של ה' ככל אבותיו, וכל האבות זכו למעלה נשגבה כזו מחמת זכות ארץ ישראל.

הגר"א כותב באגרתו: 'ארץ ישראל נקראת ארץ חמדה, שהיא חמדת ה' יתברך, וכל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה, והיא חמדת כל ישראל, שהכל מצפים לראותה'.

נאמר בתהילים (נה, ז-ח): 'אמר מי יתן לי אֶבֶר כַּיֹּנֵה אֶעֱוֹפָה וְאֶשְׁכְּנָה. הֲיֵה אֶרְחִיק נֶדָד אֶלֵּין בְּמִדְבַר סֶלְה'. אומר המדרש רבה (לך לך פל"ט): 'מוטב ללון במדברות של ארץ ישראל ולא ללון בפלטריות של חוץ לארץ, כלומר, אדם שאין לו אפשרות לגור בבתי ארץ ישראל, והוא ניצב בפני הברירה אם לגור במדברות ארץ ישראל או בפלטרין של חוץ לארץ, אומר המדרש רבה שמוטב ללון במדברות של ארץ ישראל מאשר בפלטרין של חוץ לארץ.

קיום המצוות בחוץ לארץ הוא כדי שלא יהיו חדשים כשישוב לארץ ישראל

הרמב"ן אף אומר (ויקרא יח, כה) שהיתה הו"א שכאשר עם ישראל יהיה בגלות, הוא יפטר אפילו ממצוות המוטלות על הגוף, כדוגמת תפילין, משום שגם המצוות המוטלות על גוף האדם, עיקר קיומן הוא בארץ ישראל, 'כי עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'. והסיבה שאליבא דאמת חייבים בקיום המצוות גם בחוץ לארץ היא כדי שלא יהיו המצוות חדשים עבור ישראל כשישובו מהגלות לארץ הקודש.

לשבת ולהודות לקודש ברוך הוא שזכינו לדור בארץ הקודש

כתב החרדים: אם כן צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר במצוותו התדירה ואהבתו אותה.

בנוסף לשמחה, עלינו להודות לקב"ה על הזכות שהעניק לנו לחיות וללמוד תורה בארץ הקודש - זכות שכידוע נתאוו לה גדולי הדורות. 'אין תורה כתורת ארץ ישראל'. הרב דסלר זצ"ל אמר שלאחר עלייתו לארץ ישראל הוא זכה להבין בזמן קצר סוגיות שבחוץ לארץ לקחו לו זמן ממושך הרבה יותר.

וכשאומרים בברכת המזון: 'נודה לך... על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, יש לכוון על זכות זו.

אסור שהמאבק עם החילוניות יעשטש את חשיבות ארץ ישראל

ושמעתי מאחד הגדולים, שחשוב להבהיר שהמאבק של גדולי התורה בציונות ובהשקפות לאומיות הסותרות את דעת התורה, אסור שיגרע כי הוא זה מאהבתנו את הארץ הקדושה ומהכרת גודל מעלת הישיבה בה. ואסור בשום אופן להשלים עם טשטוש מושגים בענין זה.

אשרי מי שאינו נזקק לצאת לארץ העמים

ואדרבה, עלינו לדעת שכשם שאברהם אבינו נזקק לעלות לארץ ישראל בכדי להגיע לתיקונו, כך גם אנחנו יכולים לזכות לאין ערוך יותר בארץ הקודש. ולכן אם מזדמנת סיבה לנסוע מארץ ישראל, אפילו אם מבחינה הלכתית יש היתר, צריך לקחת בחשבון גם את השיקול שבכל יציאה מארץ הקודש ישנו הפסד ממשי, ואשרי מי שאינו נזקק לצאת לארץ העמים.

המבואר בזה הוא, כי שלשת הקניינים בארץ ישראל, עניינם לתת תוקף לזכותם ובעלותם של ישראל על ארצם. כוחו של קנין הוא שאי אפשר לערער עליו, ולכן אף כאשר יבואו אומות העולם ויטענו "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גויים", הרי שמקומות אלו אינם בכלל טענה זו. ויש להבין מהו המיוחד בשלשה מקומות הללו שדווקא הם נקנו בכסף מלא על ידי האבות ומלכות ישראל.

הנראה לבאר, כי שלשת המקומות הללו מייצגים את שלשת היסודות שעליהם מושגת הקשר הפנימי בין ישראל לארצם, לפיכך נתייחדו אלו ונקנו בקנין גמור, בכדי שלא יהיה לאומות העולם פתחון פה וערעור עליהם.

בראש ובראשונה, נחשבת הארץ כ"ארץ האבות". והנה בכדי לקבוע בחינה זו, אין די בכך שמקום מגוריהם של האבות היה בארץ הזאת, אלא דווקא בהיות הארץ מקום קבורתם של האבות, המוסיף לשאת את שמם עד עולם - מכח זה נחשבת הארץ כמקום האבות לנצח. וכפי שכבר נתבאר (בן מלך בראשית כג, ד), שאחוזת הקבר שקנה אברהם נועדה לקבוע את בעלותו על הארץ, לו ולזרעו אחריו. וכיון שמקום זה קנוי לישראל, הרי שהארץ מצד בחינתה כארץ האבות - קיימת ועומדת תחת ידי ישראל. בשנית נחשבת הארץ ל"ארץ ישראל", כלומר ארץ הנתונה לישראל לנחלה. יסוד לענין זה נקבע ברכישת חלקת השדה בשכם ע"י יעקב, שכן מטרת קניין זה היתה למגורים, כפי שמפורש בכתוב "אשר נטה שם אהלו". הרי שארץ ישראל, גם כארץ נחלה - קנויה ביסודה בקנין גמור לישראל.

[ויש לציין כי אף לפי האמור, שבכדי לקבוע את מעמד הארץ כ"ארץ האבות" לא היה די בהיותה מקום מגוריהם, כיון שמקומות אלו כבר חדלו מלשמש להם כמקום, מ"מ לשם קביעתה כארץ מגורים לישראל, אכן די בכך שיעקב קנה לו נחלה בארץ והורישה בירושה אחריו, לפי שהעם - אחד הוא, ועל אף שבני העם מתחלפים מדור לדור, הרי ש"קניינו של העם" מיוחס לו לעולם. משא"כ מעמד ארץ האבות, שאינו נקבע אלא במציאותם של האבות עצמם, מציאות שאינה עוברת בירושה, שלעולם יהיו הם במעמד "אבות" ודורותיהם אחריהם "בנים", ופשוט.] עוד נחשבת הארץ ל"ארץ ה'", כדכתיב "נהלת בעזך אל נוה קדשך" (שמות טו, ג) עוד הרבה מצאנו במקרא שהארץ נקראת ארץ ה'. נקודת המרכז של הארץ מצד בחינה זו - היא כמובן בית המקדש, שאת מקומו קנה דוד מאת ארוונה היבוס, בקנין גמור ומוחלט.

הרי שיסודותיהם של שלשת עניינים אלו שבארץ ישראל, נקבעו בקניינים גמורים. הארץ בתורת ארץ אבותינו - קנויה לנו מכח הבעלות על מערת המכפלה; הארץ מצד היותה ארץ נחלה ישראל - קנויה לנו מאז קניית יעקב את שכם; והארץ מבחינת מעמדה כארץ ה' א-להי ישראל - קנויה לנו משעה שנקנה מקום המקדש ע"י דוד.

מרת הגאון

רבי דב יפה זצוק"ל

י"ט במרחשון תשע"ח

ב"ט במרחשון תשע"ח נפטר מרת הגאון רבי דב יפה זצוק"ל. נביא כאן שיחה ממנו שבה האריך בחשיבות ארץ ישראל (ולעבדך באמת: פרשת לך לך):

רק בארץ ישראל תגיע לתיקונך

במאמר זה נדבר בסייעתא דשמיא על ענין חשוב, אשר הצורך לדבר עליו הוא רב, הן משום שלא הכל יודעים את רום ערכו, והן משום שישנם שהשקפתם בעניין זה לוקה בטעות כתוצאה מערבוב מושגים, כפי שיבואר בהמשך.

על הפסוק 'ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך אל הארץ אשר אראך' אומר הזוהר הקדוש: 'לך לך' היינו לתיקונך, שרק בארץ ישראל תגיע לתיקונך.

ואף שאמירת 'לך לך' היתה לאברהם, יש לדעת שהמגורים בארץ ישראל אינם מעלה רק עבור אברהם אבינו, אלא גם אנו - צאצאיו של

ואברהמה מברכין ומקללך אאר

הרב יהודה אפשטיין

פניה לאומות העולם בעקבות נצחוננו של דונלד טראמפ בבחירות לנשיאות ארה"ב

והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלויים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'...". בהמשך שם מתואר שעבוד מצרים והיציאה ממנה, כיצד העיקר הגדול המשיך בכל מצב, עד שקבלנו את התורה והפכנו לעם הנושא את הבשורה הא-להית בעולם.

זוהי תמצית שחר ההיסטוריה - המאבק בין אמונת היחוד, אשר ממנה מסתעפים כל מושגי האמת והצדק, הישר, המשפט, הדין, החסד והרחמים, לעומת האמונה האלילית, הכופרת באמת המוחלטת ומבכרת תחתיה את הכאוס והטשטוש, ערבוב המושגים וסילוף המציאות עד שבגלגולה המודרני האתאיסטי התגלמה הסיסמה, ולפיה 'כל אחד - והאמת שלו, ובגרסה הפרוגרסיבית האגרסיבית - אין אמת כלל בעולם.

אחר שתאר את ראשית ימי האנושות בהלכות עבודה זרה, מתאר הרמב"ם את אחרית ימיה בהלכות מלכים ומלחמות, כאשר גם שם עומד המאבק בין אמונת היחוד, אותה נושא עם ה', לאמונות ההבל של שאר העמים, במוקד הבמה ההיסטורית (מלכים ומלחמות פרק יא הלכה ד) -

"מחשבות בורא עולם אין כח באדם להשיגם כי לא דרכינו דרכי ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד. שנאמר - 'כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד'. כיצד - כבר נתמלא העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשוט דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה, אלו אומרים מצוות אלו אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגלה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא, מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום".

בפרק שאחריו מסיים הרמב"ם את חיבורו האדיר בהלכה זו (שם פרק יב הלכה ה) - "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

זהו יעוד האנושות. לא הטרלול הפרוגרסיבי, כי אם המלכת ה' א-להי ישראל על הבריאה כולה. עם השמאל העולמי אין על מה לדבר. הם כופרים ביסודות האנושות הבסיסיים ביותר. הם אנשי דור המבול. אבל עם הציבור שמיוצג על-ידי טראמפ אפשר לעבוד, ובלבד שאנחנו נהיה נושאי הבשורה, והם יגררו אחרינו. ה' הבטיח לאברהם ממש בתחילת שליחותו - "ואברהמה מברכין ומקללך אאר" (בראשית יב א). רואים בעליל, כעבור כארבעת אלפים שנה, כיצד היעוד מתקיים. תומכי ישראל בעולם - הם שישרדו ויזכו להסתפח לעם ה' בבוא הגאולה השלמה. מקללינו - לא תהיה להם תקומה. למען האמת, הם מכלים את עצמם כבר כעת אחר ששמו ללעג ולקלס את התא המשפחתי. האנשים ההגונים בעולם נושאים עיניהם אל בניו של אברהם אבינו, שיבשרו את בשורתו לעולם, ותפקידנו הוא להיענות לאתגר, לקבל על עצמנו עול מלכות שמים בשלמות, לבטוח בבורא עולם, לסלק את אויבינו מארצנו, לכוון את בית חיינו ולקיים את דברי הנביא - "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

הבחירות שהתרחשו בארה"ב חדרו את מה שכבר מזמן נהיר וברור לכל מי שמתבונן במציאות העולמית - שני כחות מתמודדים זה מול זה על דמותה של האנושות - מצד אחד האנשים ההגונים, אשר הגם שלא זכו להימנות על עם ה', הם מאמינים באופן בסיסי בבורא עולם ובכך שיש טוב ורע, ושהטוב חייב לגבור על הרע, ולמולם אנשי דור המבול, תומכי התועבות המוסריות הנחותות ביותר, השואפים לקעקע את כל מושגי הטוב, האמת והצדק האנושי. ואין זה מפליא, שביחס לישראל, היחס הוא פועל יוצא של אותה חלוקה - השמרנים תומכי המוסר נוטים לתמוך בישראל, בעוד הפרוגרסיבים תומכי השחיתות המוסרית תומכים בשונאי ישראל [העובדה, ולפיה אהובי נפשם האיסלאמים לא יהססו לערוף את ראשם בהזדמנות הראשונה - אינה מזיזה אותם מעמדתם].

נצחוננו המוחץ של דונלד טראמפ בהנהגה שמימית, מסמל את עלית כוחם של האנשים ההגונים בעולם, אלו שרוצים לשמר את הערכים האנושיים הבסיסיים, שעליהן הושתת העולם אחר המבול, ואשר קיומם המעשי כאשר הוא נעשה בצורה הנכונה מתבטא בשבע מצוות בני נח. ולנוכח המאבק הקריטי והקשה שמנוהל על לב האנושות בתחום זה, רבים משלומי אמוני ישראל, ולצדם המון העם שבשדות המוקיר ומכבד את התורה הקדושה, רואים בטראמפ ובתומכיו בני ברית ושותפים לדרך. בנקודה זו חשוב לחדד עמדות, ללבן אמיתות ולהגיע עם מסר מדויק לאומות, אשר יהיה תואם את המהלך הא-להי בבריאה ואת דברי נביאינו הנאמרים באמת.

אכן, ההגינות האנושית הבסיסית המתבטאת בשבע מצוות בני נח היא ליבת הקיום האנושי, ובלעדי אותה הגינות אין כל קיום לעולם. נח יצא מהתיבה אחר המבול ששטף את האנושות הרקובה ומחה את בני קין המושחתים לדראון עולם. מנח, בנו של שם, צמחה האנושות החדשה, אשר למדה את לקחי המבול וחרטה על דגלה את ערכי הישר האנושי הבסיסי. אולם בפועל, רק יחידי סגולה שבכל דור נשאו את מורשת נח, ואף האמונה ביחוד ה' הלכה והתערערה. הרמב"ם מתאר את השתלשלות האמונות והדעות בקרב האנושות במהלך הדורות הראשונים, את הסטייה מאמונת היחוד, ההימשכות אחר עבודה זרה לסוגיה ואת התדרדרות המין האנושי, עד שהוא מגיע לקביעה הבאה (הלכות עבודה זרה וחקות הגויים פרק א הלכה ב) -

"אבל צור העולמים - לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו, אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח, נח, שם ועבר, ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל, עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו".

בהלכה הבאה הוא מתאר את המשך השתלשלות העיניים - "ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה... והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם א-לוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר 'ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם', וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות... והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלויים אליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו ביישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד,

להערות: YEPSTEIN@KEDUSHASTZION.ORG

לקבלת מאמרי אקטואליה קצרים מכתב השורות, מדי יום ביומו לדוא"ל, שלחו בקשה ל: SHEMA@KEDUSHASTZION.ORG

נחלת ה' או נחלת גויים

הרב בצלאל גנז

זו המציאות כרגע ואין בידך לשנותה, אם כן אכול בשמחה לחמך, ואתה מובטח שאי פעם על מקומך יחזירוך וישיבוך?

וודאי, הוא יודע שהכל בהשגחה פרטית מאת ה', ויש מצות עשה להיות בשמחה גדולה בחג, והוא אכן שמח, אבל ברור לו בכל רמ"ח ושס"ה איבריו, שהעיקר חסר מן הספר.

ובמילים אחרות – ננסה בעז"ה להכניס את הבנת הדברים בשאלת חז"ל כפי שהבינה רש"י:

התורה הייתה צריכה לכאורה להתחיל במצוה מעשית, באבר מן החי, מצוה שיש בה בשר ועצמות, ומה חשובה כל ההיסטוריה של ספר בראשית, למאי נפקא מינה מבחינה מעשית כל מעשה האבות, מה החשיבות של ההבטחה העיקרית [הכמעט יחידה] שנתנה חזרו ונתנו לכל אחד מאבותינו בברית ושבעה על נתינת מקום גיאוגרפי לזרעם אחריהם שדווקא בה תתגלה כוונת הקב"ה בבריאה [על נתינת התורה ומצוותיה לא מזכיר כלל בפירוש בכתובים שהבטיח לאבות, שזו כשלעצמה פליאה עצומה]?

הרי אנו יכולים לחיות עם התורה המסורה בידינו, שהיא נקודת נשמת אפינו וחיינו בסורא ונהרדעא, בפאס בברצלונה ובלונלי, בוורמיזא בלובלין ובווילנא, שם צמחו גדולי העולם. וכי צריך דווקא את ירושלים, יבנה ואושא? זה דבר שהנשמה תלויה בו?

ועוד – וכי אנו צריכים תשובות לאומות העולם על טענותיהם כלפינו? וכי הצלחנו פעם לשנות את שנאתם כלפינו? מצדנו, שיחיו עם טענותיהם לעולם ועד, העיקר מבחינתנו שלא יפריעו לנו, ואם צריך הבטחה – דווקא על זה צריך, שיניחונו ללמוד את תורתנו הקדושה בשובה ונחת כאשר עם לבבנו.

ועל זה באה התשובה –

הקב"ה ברא את עולמו להיות לו שכינה בתחוננים (תנחומא כי תשא), זו כוונת כל הבריאה, והשכינה מקומה הוא דווקא ואך ורק בארץ ישראל ובבית המקדש – "השמים כסאי והארץ הדום רגלי, איזה בית אשר תבנו לי" (ישעיה סו), **ורק שם יכולה להתקיים התורה ומצוותיה**. רובן של המצוות כתנאי לקיומם מדאורייתא בפועל ממש [זרעים, קדשים, טהרות, חלקים גדולים מסדר מועד, חלק מנשים כמו סוטה ונזיר וגם נזיקין מה שצריך סמוכים] – וגם אותן מצוות שבגופו המחויבות מדאורייתא בחו"ל כשבת ותפילין – גם הן, **עיקר הכוונה** בקיומן היא בארץ ישראל, ואילו בחוץ לארץ אינן אלא בבחינת "הציבי לך ציונים", שלא נשכח אותן כשנחזור והיו כחדשים (רש"י דברים יא יח, רמב"ן ויקרא יח כה).

טענת אומות העולם היא שגם אם יש בורא לעולם, אפשר לעבדו בכל מקום, ומה ש'החלטנו' שכל רצונו וכוונתו הוא לעבדו רק בארץ ישראל – את זה אנו החלטנו, ומתוך 'החלטה' זו גזלנו את ארץ ישראל מבעליה, ובזה לא יתגלה כבוד שמים.

על זה אנו משיבים: התורה פתחה ב'בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ' – הוא **בראה** ונתנה לאשר ישר בעיניו. בראה מתוך כוונה המתגלה בספר בראשית בכל מעשי האבות, שה'משימה' שלהם בהקמת העם היהודי מתקיימת דווקא בארץ ישראל, כי זו עיקר כוונת הבריאה, ולכן **"נתנה לאשר ישר בעיניו"** בברית ושבעה שלא תופר לעולם.

ונזכה לגמר קיבוץ נדחי ישראל מכל המקומות אשר נדחו שם, ומתוך כך להמשך קיום דברי הנביא זכריה שקראנו בחג הסוכות (זכריה יד), שאפילו הגוים יכירו בחשיבותה ומעלתה של ארץ ישראל וירושלים כמרכז הבשורה האנושית ובעם ישראל כנושאי הבשורה, ויעלו לרגל ככתוב – "והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלים, ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צב-אות ולחוג את חג הסוכות".

זו עתה התחלנו שוב 'בראשית ברא א-להים'. כולנו קוראים שוב את דברי רש"י הראשונים (ילקוט שמות רמז קפז):

"אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החדש הזה לכם' שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח ב'בראשית' משום 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים' (תהילים קיא ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל: 'ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים', הם אומרים להם: 'כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישרה בעיניו. ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו'. **מדברי רש"י שהיה צריך לפתוח רק ב'החדש הזה לכם', משמע לכאורה, כי כל ספר בראשית, מעשי האבות, והחלק הארי של יציאת מצרים ומכותיה - 'מיותר' כביכול.**

וידועה לכל זעקת הרמב"ן, מה בכלל השאלה, הרי:

"כי צורך גדל הוא להתחיל התורה ב'בראשית ברא א-להים', כי היא שורש האמונה, ושאינו מאמין בזה וחשב שהעולם קדמון, הוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל".

שאלת הרמב"ן היא שאלה פשוטה לכל נער, וודאי שעלינו ליישב ולהבין את כוונת רש"י.

אמנם כתנאי מקדים נצטרך קצת להתנתק מהמושכל ראשון שלנו שתקוע בצורת חשיבתנו מאז שמענו דברי רש"י אלו מהרבי בת"ת.

בנושאים רבים המציאות שנכפתה עלינו מאז חרב בית מקדשנו ונטול כבוד מבית חיינו וגלינו מארצנו – מאחר ולא היה בידינו לשנותה, היא הפכה במקרים רבים לאידיאליה לכתחילית.

אם אין בידנו להקריב קרבנות בפועל, הרי 'נשלמה פרים שפתינו'. וכל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. ואותו דבר בשאר [וליתר דיוק – ברוב] חלקי התורה שאינם מעשיים לעת עתה, עד הדבר העיקרי ביותר, שהוא מתנת ארץ ישראל, שנתנה לנו בשבעה וברית, עד שצדיקים רבים במשך הדורות התבטאו שאנו ע"י מעשינו יכולים ליצור 'בחינה' של ארץ ישראל בתוך המקום שהוא חו"ל.

הדברים אמנם היו נכונים לשעתם, כל עוד לא היתה אפשרות למציאות אחרת. אבל צריך להזהר ממה שאכן קרה, שהמצב של 'בדיעבד' לא יהפוך לאידיאל לכתחילה.

ישנם רבים, שהמחשבה על ארץ ישראל ובית המקדש כמרכז כוונתו יתברך בבריאת העולם להשראת שכינתו בהם הפכה בקרבם למחשבה מופשטת, אשר הפיכתה למציאות גשמית ממשית אינה בנקודת ליבם. מבחינתם, אם יתן הקב"ה מנוחה גשמית ורוחנית, בה נוכל לשבת בבית המדרש ולעסוק בזבחים ומנחות והלכות בית הבחירה לרמב"ם בהתמדה ועיון לכל ימי חיינו, הרי אין לך מעלה גדולה מזו.

וודאי, כל אחד אומר שהוא רוצה ומאמין שיבנה בית המקדש ויקובצו נדחי ישראל ותיכון מלכות בית דוד, אבל זו מחשבה על עולם מופשט ורוחני שלא שייך באמת למציאות חיינו, וזה אולי יתקיים במציאות אחרת לגמרי של העולם.

עיקר האנרגיה הנפשית והשכלית הופנתה ביום הכיפורים להבנת סוגיית עבודת הכהן גדול, עד כמה מתאימים הפיזטים לדברי הגמרא והרמב"ם, ובדקדוקי הלכות ארבעה מינים והסוכה [כך יאה וכך נאה]. אבל היכן המחשבה על כך, שלא זכינו לראות את העבודה בפועל, והיכן ההרגשה, שלא זכינו לעלות להראות פני ה' בעזרה ברגלינו ממש?

האם אנו מרגישים כאדם שגלה משולחן ביתו ומשפחתו, והוא יושב בדד בשולחן החג שלא חסר בו שום פרט, למעט זה שהשולחן המלא נמצא הרחק בנכר ללא משפחתו וילדיו, ונחמנו ניחומים באמרנו – הרי יש לך כל צרכי החג וכאילו קיימת הכל לפרטיה ודקדוקיה, ומה חסר לך – הרי

אנכי ולא יהיה לך

הרב משה מלוביצקי

נגלה עליו מלך מלכי המלכים, וראש דבריו אליו היה הציווי (בראשית יב א) 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך' - היא ארץ ישראל אשר שם אהיה לך לא-להים, כנגד דיבור 'אנכי ה' א-להיך'. ולעת שיבתו לבבו חקרת, לזית חן ממנו הוצאת, וגם אליו הרבית חזון, אולם בראש ובראשונה, תחילת דיבורך עמו, ציויתו (בראשית כו ב) 'אל תרד מצרימה, שכן בארץ אשר אומר אליך', כנגד דיבור 'לא יהיה לך'.

...אמור נא אישי איש 'קדושת ציון', האם אינך שם לב שאתם נמצאים כבר בשיפולה של תהום נוראית ועוד מעט אתם חולקים גורל אחד עם השעיר לעזאזל ועם סופו המתגלגל עליו עוד טרם הגיעו לחצי ההר?

האם אין גבול שלא תחצו? מעתה זו היא ההגזמה החדשה שלכם: שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד קיום דיבור 'אנכי ה' א-להיך', ושקולה ישיבת חוץ לארץ כקבלת אלהות אחרים וכעבירה על 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני'?

...ידוע ידעתי כי אתה אוהב את הגלות, אבל לעשות מעשה בידים לדחות את הגאולה, זה כבר שפל חדש. מדוע לא נתת לי לסיים את דברי, לומר דבר בשם אומרו ולהביא גאולה לעולם?

הדברים שהרציתי לפניך, לא מפי עצמי אמרתי ולא מאתי יצאו, כי אם מהזוהר הקדוש (זוהר חדש נד), הסכת ושמע: 'תא חזי כד יהיב קודשא בריך הוא אורייתא לישראל, רשים לה ברזא דשמא קדישא, ואמר 'אנכי ה' א-להיך' ברזא דחסד דאברהם אחיד בה, ולקבליה מצוות עשה, ורזא דא,

תפקידתא קמייתא דפקיד קודשא בריך הוא לאברהם, מצות עשה הוה, דכתיב 'לך לך מארצך', ובגין כך מצוות עשין רמ"ח כחושבן אברהם.

'לא יהיה לך אלהים אחרים' ברזא דגבורה דאחיד בה יצחק, דכל אינון אלהים אחרים ואינון סרכן ממנו, מססריה ינקין, דהא יצחק במצות לא תעשה אחיד, ותפקידתא קמייתא דיליה, מצות לא תעשה הוה, דכתיב 'אל תרד מצרימה'.

ועתה אמור נא, הרי מדברך נראה שאינך סובל הגזמות, האם אינך שם לב שאתה מגזים מאוד עם ישיבתך בארץ העמים, ארץ אשר ניתנה תחת ממשלת כוכבים ומזלות, כדברי הרמב"ן? עד מתי תקיים בעצמך את מאמר הכתוב האמור כקללה (דברים כח) - 'ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן?' עד מתי?

אמר חכמינו זכרונם לברכה (כתובת קי) - "הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו א-לוה, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו א-לוה, שנאמר (ויקרא כה לח) 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לא-להים'".

ממוצא דבריהם נלמד, שמצות ישיבת ארץ ישראל רמוזה וכלולה בדיבור הראשון אשר השמיענו בלהבות אש בקולות וברקים עת אשר נפתחו הרקיעים ונבקעו התהומות (שמות כ ב) - 'אנכי ה' א-להיך' - עליך להאמין בא-להותי ועליך לעשות את הפעולה שבזכותה אקרא א-להיך - דור בארץ ישראל.

ולאידך גיסא, איסור ומאיסות ישיבת חוץ לארץ, רמוזה וכלולה בדיבור השני, אשר נאמר כאחד עם הדיבור הראשון (שם כ ג) - 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני' - אל תשב בארץ אשר הדר בה הוא כמי שאין לו א-לוה, וגרוע מכך - הוא כמי שיש לו אלהים אחרים על פני, כמבואר בדברי הרמב"ן (ויקרא יח כה) - 'כי השם הנכבד ברא הכל, ושם כח התחתונים בעליונים ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע כאשר נודע באצטגנינות, וזהו שנאמר (דברים ד יט) 'אשר חלק ה' א-להיך אותם לכל העמים', כי חלק לכולם מזלות בשמים וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם כענין שכתוב (דניאל יג) 'ושר מלכות פרס עומד לנגדי', וכתוב (שם פסוק כ)

'והנה שר יון בא', ונקראים מלכים כדכתיב (שם פסוק יג) 'ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס'. והנה השם הנכבד הוא א-להי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו - לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו, וזהו שאמר (שמות יט ה) 'והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ' וכתוב (ירמיהו יא ד) 'והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לא-להים, לא שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל'.

ועתה, לאחר הקדמה זו, מה נורא ונפלא המחזה הגדול הזה, אשר כשם שפתח דברי ה' אלינו במעמד הר סיני, היו שתי הדברות הללו - 'אנכי ולא יהיה לך' - כך גם בעת התחיל עולם התיקון, כאשר התחילה שמשו של האחד הגדול בענקים להאיר לארץ ולדרים, האחד היה אברהם,

1 ובמעט התבוננות נשים לב, כי כשם שאנכי ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו (ראה באור הלכה סימן תצד ד"ה מבוזש השלישי), כך גם בראשית דבר ה' אל האבות הקדושים, כלל יחד את מצות ישיבת הארץ ואיסור הישיבה בחוץ לארץ, אלא שאברהם אבינו - שמידתו חסד שהיא שורש כל מצוות העשה (ראה להלן וראה רמב"ן שמות כ ח) - נאמרה אליו מצות העשה ללכת לארץ ישראל, אולם בתוך כדי דיבור הזכרה ההרחקה מחוץ לארץ כלאו הבא מכלל עשה - 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך', ואילו יצחק - שמידתו גבורה שהיא שורש כל הלאוין - נאמר לו הלאו שלא לצאת מארץ ישראל, אולם ניתקו מיד לעשה, 'שכן בארץ אשר אומר אליך'.

2 תרגום - בא וראה, כאשר נתן הקב"ה את התורה לישראל, רשם אותה בסוד השם הקדוש ואמר 'אנכי ה' א-להיך' בסוד החסד שאברהם אחוז בו, וכנגדו מצוות עשה, זהו סוד מה שהציווי הראשון שציוה הקב"ה את אברהם, מצות עשה היה, ככתוב 'לך לך מארצך', ומשום כך מספר מצוות העשה הוא רמ"ח כמנין שם אברהם. לא יהיה לך אלהים אחרים הוא בסוד הגבורה שאחוז בה יצחק, שכל אותם אלהים אחרים ואתם שרים הממונים [על שבעים האומות], מצדו יונקים [מצד פסולת הגבורה - מתוק מדבש], שהרי יצחק במצות לא תעשה הוא אחוז, והציווי הראשון שנצטווה, מצות לא תעשה היה, ככתוב 'אל תרד מצרימה'.

בעקבות הספר הקדוש

'אם הבנים שמחה'

להגאון רבי ישכר שלמה טייטל זצוק"ל הי"ד
חלק י"ח | ליקט: הרב בצלאל גנז

רבנו ממשיך להסביר מה גרם לו לנטות מדרך רבו הגה"ק בעל 'מנחת אלעזר' ולתמוך בבנין הארץ (בספרנו עמ' 161 והלאה).

לקיים בריתו שכרת עם האבות, ועפ"י זה היה תיכף הישועה. אלא שכל זה אם כל הקהל יעשו כן, אבל אם רק הצדיקים והכשרים יעשו כן והרשעים ישאו להם נשים, א"כ שוב אין הקב"ה מוכרח לעשות תיכף הישועה, כיון שגם הרשעים המה זרע אברהם, וא"כ יהיה מזה הפועל יוצא, דרך הצדיקים יכלו ויתמו זרע הרשעים ישארו ויעמדו ואז יהיה הרע בכפליים, דהישועה לא באה, וגם כי הצדיקים יכלו וישארו רק הרשעים. וזו כוונת הגמרא דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים וא"כ זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו ויהיה הקב"ה מוכרח להושיע לנו תיכף אלא הנח להם לישראל וכו', משום דהרשעים והקלים לא ישמעו לנו וישאר זרע ישראל מהם, והצדיקים יהיו חסרים בעולם. וזה היה ג"כ כוונת עמרם כשגרש את אשתו כדי שכולם יגרשו נשותיהם, וא"כ יכלה זרעו של אברהם אבינו, וממילא יהיה הגאולה תיכף. אמנם רק הצדיקים גרשו, ושאר דלת העם קיימו נשותיהם. לזה אמרה מרים – גזירתך קשה משל פרעה', כיון דרך הצדיקים עשו כן, ויכלה ח"ו זרע צדיקים, ורשעים יתרבו, א"כ הרע בכפליים, ולכך צעקה גזירתך קשה משל פרעה, עכ"ד רבינו החתם סופר, ודפח"ח.

ומזה למד תלמידו המהר"ם שיק לכל ענין וענין בחיי היהדות, אם הצדיקים ימשכו ידיהם מן הדברים שיש בהן צורך להכלל, והקלים לא ימשכו ידיהם ממנה, אז תהיה הרע בכפלים, וכדברי מורנו רבנו החתם סופר ז"ל שהדבר יהיה לגמרי ברוח הקלים ח"ו, ועל כן מוטב שהכשרים לא ימשכו ידיהם מזה – עיי"ש.

וכמו כן הוא בנידון בנין ארצנו הקדושה, דמאז שהתעוררה תנועה הזאת, היראים והחרדים סילקו עצמם מזה והתנגדו לזה, והקלי הדעת לקחו הדבר בידם והתאמצו יותר ויותר להשיג מטרתם במעשה הבנין, וחפץ ה' הצליח בידם, טרחו ועמלו עד שעשו חיל, וכיון דהיראים עמדו והתיצבו להלאה מכל הפעולה, א"כ מה חידוש הוא שהבנין נעשה ברוח חפשית, ובטוח הדבר שאלמלי היו כולנו משותפים במפעל הזאת, תיכף מתחילה היתה שוררת שם רוח התורה ורוח היראה במדה גדולה, וממילא עתה כשכבר יש ישוב נאה והוא הפועל יוצא ממעשי קלי הדעת, הם הם אדוני הארץ כי הוא פרי מעלליהם, ונתאמתו דברי רבנו החתם סופר הנ"ל.

עכ"פ אנו רואין, דשיטת רבנו החתם סופר ושיטת תלמידו רבינו המהר"ם שיק ז"ל אינו כשיטת הגה"ק בעל 'מנחת אלעזר' הנ"ל, והלכה בכל מקום כהחתם סופר ומהר"ם שיק, דאסור להיראים והחרדים לסלק ידם ממעשה הבנין, רק אדרבה – חוב קדוש מוטל עליהם ליתן ידם למפעל קדוש זה מכאן ולהבא, ולאחד הכוחות כולם, ולילך עם הראשונים יחד כשלובי זרוע בפעולה הנשגבה הלזו להגדילה יותר ויותר, וכשיראו אלו קלי הדעת שהחרדים אינם מרחקים אותם ורוצים להשתתף עמם, אז גם המה יתקרבו אליהם וישנו את דעתם מרעה לטובה, כי סוף כל סוף גם המה זרע אברהם יצחק ויעקב ונשרשים בקדושה. עיין בהקדמה לספר התניא לרבינו בעל שו"ע התניא, שכתב דאפילו היותר גרועים שבישראל נאחזים ונשרשים באותיות התורה, והתורה מקשרתם להשי"ת – עיי"ש, ונפשם מתגעגעת לשוב למקורם.

ועוד אני תמה על הגה"ק בעל מנחת אלעזר ז"ל, שלדידיה פשיטא כל כך, יען שבני הארץ דזמננו אינם מתנהגים, בעוונותינו הרבים, בדרכי התורה, אין להשתתף עמם כלל בשום ענין של בנין הארץ. והיינו, דסברתו היא דמוטב שנעזוב את הארץ בידם לבד ולעשות בה כחפצם וכרוחם, ממה שנסתתף עמם בפועל ידינו ורוחנו.

ג"כ זאת לא אוכל להבין, אמאי לא? בשלמא אי היה מקום אם אנו נמשוך ידינו מהבנין גם הם ימשכו ידם ממנה, אזי היה מקום לומר כדברי, דמוטב להיות ב'שב ואל תעשה' מלבנות ח"ו בעבירה. אבל כעת, דהם לא ימשכו ידיהם מהבנין אף זולתנו, וכמו שהיה באמת כן, שהם עסקו בהבנין מזה שנים אף בלי השתתפות היראים, א"כ מנא לן זה דעדיף לסלק ידינו מהם לגמרי ושלא לערב כוחנו ורוחנו בפעולת ידם שיהיה עכ"פ קצת רוח התורה ורוח קדושה במעשה הבנין כפי שכוחנו מגעת להשפיע עליהם? ואולי ע"י ההשתתפות של היראים יעלה בידם בעזרת השם לפעול שיהיה לגמרי עפ"י רוח התורה?

אבל כשיעמדו היראים לגמרי מבחוץ והכל נעזב בידם לחוד, א"כ יהיה ברור נגד רוח התורה, וכמו שהמעשה רב מוכיח על זה, דע"י שהחרדים נסוגו לאחור מהתנועה של הבנין מאז שהתעוררה התנועה של הציונות, והם עשו את שלהם אף זולתנו, באמת יש לקונן, שרוח של אי-התורה בעוונותינו הרבים שוררת שם.

ועתה, מה תיקנו בזה החרדים במה שמשכו ידם ממפעל הקדוש הזה, הכי לא היה עדיף אז להשתתף עם הבונים – יהיה מי שיהיה – כדי ליתן גם כוחם ורוחם הקדוש במפעל הזאת, ואז היה לתואר הארץ תואר אחר לגמרי, תואר של קדושה ורוח טהרה, כי כבר ידוע שאור קטן אחד דוחה חושך של חדר גדול. על כן איני מבין כלל סברתו של הגה"ק הנ"ל.

ואחי הקורא, אל תחשוב שכל מה שאמרתי לדחות סברתו של בעל 'מנחת אלעזר' מלבי אני אומר כן, לא כן בני, רק תדע כי היא סברתו של רבנו החתם סופר (בבא בתרא ס:) ותלמידו רבינו המהר"ם שיק (כאשר הובא במהר"ם שיק או"ח סימן ע) בביאור דברי חז"ל בב"ב סוף פרק חזקת הבתים (שם), מיום שחרב ביהמ"ק וכו' ומיום שפשטה מלכות שגוזרת עלינו גזירות קשות וכו' דין הוא שנגזור עלינו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא שזרעו של אברהם אבינו כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל, עיי"ש. ולשון 'ונמצא שזרעו של אברהם כלה מאליו' תמוה מאד. דנראה, כאילו זה היה חפצם ומאוים של חז"ל של אותו דור, דזרעו של אברהם אבינו יכלה ח"ו. ובאר רבנו החתם סופר עפ"י המדרש בפרשת שמות (שמ"ר א יג), כשגזר פרעה גזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (שמות א כב), עמד עמרם וגירש את אשתו, עמדו כל הצדיקים וגירשו את נשותיהם, אמרה לו מרים – גזרתך קשה משל פרעה. ואמר מרן ז"ל בבאור המדרש, דהנה הקב"ה כרת ברית עם אבותינו לקיים זרעם אחריהם ולתת להם נחלת ארץ ישראל, והנה אם ישראל יגזרו על עצמן שלא להוליד בנים ודור הולך ואין דור אחר בא, ויש לחוש שח"ו יכלה זרעו של אברהם אבינו, יהיה מוכרח השי"ת תיכף להושיע את ישראל ולהשיב בנים לגבולם, כיון דלא יהיה דור אחר אחריהם ויכלה זרעו של אברהם אבינו, לא יהיה להשי"ת במי

1 הערת המערכת: ברור מאליו שאין כוונת הרב המחבר לשותפות מעין רעיון ה"מזרחי" של השתלבות מלאה במסגרת החילונית על כל משמעויותיה, אלא שותפות טכנית בהסכמה על עצם החשיבות והצורך בבנין אי"י ונתינת אפשרות לקיבוץ בניה לתוכה, כעולה מכל דף בספרו.

כותרת המשנה
נוספו על-ידי המערכת

הגאון רבי לייב מינצברג צוק"ל

התקופה הגדולה

קטעים מתוך הפתיחה שכתבו תלמידיו

על התקרבות הגאולה, דבר שבשנים האחרונות התאוה לו מאד, ולא מצא את הפנאי לכך מחמת עסקו בכתיבת ספריו על התורה. בגבור עליו חולשתו ומכאוביו, לא אזר כח להתרכז בהגהת וכתירת חידושו על התורה. אך עם זאת, באותו אלול התגבר כארי על חולשתו ויסוריו, והתאמץ לכתוב את הנראה בעיניו בענין מהלכי הגאולה המתרחשים בתקופתנו. ומה נורא ונשגב המחזה לראות כיצד הוא מתיסר במכאובים ונושך את שפתיו מרוב יסורים, אך עיניו ראות אך טובה וברכה, שה' משפיע עלינו בפרטיות ובכלליות, ולבבו מתמוגג משמחה ונחת.

ואכן, מסר לנו את הדברים כאשר תחזינה עיניכם, ואף עבר עליהם פעם אחת והגיה אותם. אמנם היה חפץ להגיה את הדברים פעם נוספת כדרכו בכל עניני הכתיבה שהיה חוזר ומגיה שוב ושוב. וביום הראשון של סליחות ער"ה תשע"ט, אמר שאחר החגים יעבור שוב על המאמר, ויכינו אותו סופית לדפוס. אך אהה, כי נתערבה השעה ונסתלק מאתנו רבנו, ופרחו לו איש האמת.

ונותר זה בידנו למזכרת מאמרנו האחרון אשר ביקש להכין לדפוס, ואכן מה יאה הדבר, כי ענין זה אשר בער ותסס בו כל ימיו ובפרט בשנים האחרונות, של ההתבוננות בטובות וחסדי ה' עלינו בדור האחרון, וראיה בחוש כי הגאולה קרובה – הם יהיו דבריו האחרונים לזכרון, כצוואה לתלמידיו ובני קהילתו, וכדברי נחמה וחיזוק כאשר נותרנו ללא הרועה הגדול, והנה דבריו אתנו לאמר, קרוב היום בו פקוד יפקוד א-להים אתכם, ובבנין ירושלים וגאולת ישראל נתנחם.

התקופה הגדולה

והנה אירע מה שאירע שנתפתה האדם וחטא ואכל מעץ הדעת, כתוצאה מכך נתקלקלה הבריאה בשני ענינים. ראשית שמאחר שלא עמד בניסיון, לא הביא את התיקון והשלמות שהיו ראויים לו ולבריאה כתוצאה מקיום מצוות ה'. אך לא זו בלבד שלא הוסיף האדם במעשיו את התיקון והשלמות שהיה ראוי להביא לעולם, אלא שבגין החטא עוד נתקלקל העולם יותר ונסוג אחור אף מהמצב המתוקן חלקית שעמד בו. ומני אז חלו בעולם קלקולים רבים, כמבואר בפרשת בראשית שירדה מיתה לעולם, והוצרך האדם לעמול על צרכי פרנסתו, ועוד מיני חסרונות וחלאים ומרעין בישין שחלו בכל חלקי הבריאה. ומאז מוטל עליו לרצות תחילה את ענשו ולתקן את אשר עיוות ולהחזיר את המצב שהיה בתחילה, על ידי עמל העבודה ועשיית הטוב והישר המוטלים עליו. ומשמע במדרשי חז"ל ובספרים שבסופו של דבר מאחר שכבר חטא האדם, ונענש עד שריצה את ענשו ועמל לתקן את חטאו, אזי כאשר יבוא התיקון השלם, יהיה מעמדו יותר משופר מאשר היה בתחילה, בחינת מה שאמרו חז"ל 'מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים עומדים' (ברכות לד.).

ורק לאחר שישוב העולם למצב הנעלה הראשוני, עדיין יעמוד לפני האדם הייעוד שהוטל מתחילה על האדם לשפר את הבריאה במידה יתירה, שתגיע למעלה הגדולה והנפלאה שהיתה מיועדת להגיע אליה, אם היה האדם הראשון זוכה ונשמר במצוותו.

וככל החיזיון הזה אירע פעם נוספת לעם ישראל, כאשר יצאו ממצרים וירד ה' אליהם בהר סיני ונגלה אליהם ודיבר אליהם באש מן השמים, ובאותה שעה נזדככו ותיקנו את כל החטאים, ואילו היו עומדים במצבם

בתקופה האחרונה לחייו של רבנו צוק"ל, היה נתון בסערת רגשות ממאורעות התקופה, והתבטא לפעמים כי כמעט שאינו מסוגל לחשוב על דבר אחר מלבד על הגאולה הקרובה אשר אותותיה נראים בעליל, וכל מאורע שהתחדש בעולם, היה עבורו עוד סעיף במשנת ההכנה וצעד נוסף לקראת הגאולה. ואכן, בכמה הזדמנויות שהיו לו במסגרת הקהילה, פרס את משנתו הסדורה שהיתה לו בענין זה, וראה בכך ענין חשוב, לחזק ולעודד את מצפי קץ הישועה, ולהכין את הלבבות להתכונן לגאולה התוכפת ובאה.

כאשר אנו מתבוננים בדבר למפרע, אנו מבינים שהתעסקותו התמידית בעניני הגאולה הקרובה השתלבה ונבעה מכלל דרכו בחיים, אשר התבססה על מבט חיובי ומאושר על כל המציאות, אמונה עזה בקב"ה, בטחון ברור שהקב"ה הוא טוב ומטיב – 'בטח בה' ועשה טוב' – ראה בכך את יסוד אמונת היהודי, לתת אמון ולסמוך על הטוב הא-להי עם העולם ובמיוחד עם עם ישראל.

כאשר חיים בידיעה ברורה, ולפיה הכל מתנהל כפי רצונו ותוכניתו, וא-להים חשבה לטובה, בהכרח נוצרת בעקבות זאת אמונה ברורה ומוחשית בביאת המשיח בקרוב מאד, ומתוך הבנה שהטובות שתבואנה הן גם טובות בגשמיות וברוחניות, שהאדם מבין אותן באופן פשוט וברור, ולא רק ענינים עליונים ונסתרים.

הסתלקותו של רבנו צ"ל היתה פתאומית, לא הוא ולא אנו התכוננו למאורע שכזה, אולם יתכן שלבו ניבא לו, ובחודש אלול האחרון לחייו התחזק בו הרצון להעלות על הכתב את מכלול מחשבותיו ורעיוניו

ביאור עניני ימות המשיח וחשיבותם

כדי להבין את משמעות התקופה ומאורעותיה, עלינו להתבונן במהלך הכללי של כל ימות עולם, לאן צועד יעודה של הבריאה כולה. והדברים מפורשים בתורה ובחז"ל, כי תכלית המאורעות ואחריתם הוא ימות המשיח, ואחריהם יבואו ימות העולם הבא. ויש להקדים לבאר מהותם של ימות המשיח, מה משמעותם וייחודיותם, ומדוע חשובה כל כך ידיעת הדבר והאמונה בביאת המשיח.

והנה הדברים מתחילים מבראשית, כאשר מבואר בתורה שבעת שברא הקב"ה את העולם ברא אותו באופן המוצלח ובאופן הטוב ביותר, והכינו ושכללו עבור האדם שהושם בו, והיה ראוי להיות בו מלא נחת רוח ואושר, באין שום דבר מעיב ומפריע, ושם הקב"ה את האדם בגן עדן, מקום מושב הא-להים אשר בארץ, שתתענג בדשן נפשו וירוה מעדניו של הגן.

אלא שהזהיר אותו הקב"ה על מצוה אחת שלא לאכול מעץ הדעת, ועל ידי שמירת ציווי זה, היה זוכה ליתר שלימות ולקירבת ה' במידה יתירה, ומביא את עצמו ואת הבריאה כולה לפסגת ההצלחה והאושר ולתיקון השלם. וכמה עניינים בעולם שעדיין היו מחוסרים במידת מה היו נשלמים ומגיעים אל מקומם וייעודם המלא.

ויתכן שהטעם שנברא כן סדר הדברים, היינו משום שבכדי לזכות לפסגת השלמות, צריך האדם להיות בעל ערך מצד עצמו, ולהוכיח את עצמו שהוא ראוי למדרגה נעלית זו. ויש בספרים שביטאו זאת בדרך דומה, שכתבו שהטעם הוא שתענוגו יהיה שלם, כי אם יהיה נהנה בלא כל עשייה מצדו, יהיה הדבר עבורו בבחינת 'המא דכיסופא'.

זה היו מיועדים לבוא לתיקון השלם, וכמו שאמרו חז"ל – 'תניא רבי יוסי אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנאמר 'אני אמרתי א-להים אתם ובני עלין כולכם', חיבלתם מעשיכם, 'אכן כאדם תמותון' (עבודה זרה ה).

וכאשר חטאו בעגל שוב נפלו ממדרגתם, ומלבד שלא הגיעו למדרגה המיועדת להם, עוד נוסף עליהם העוון הזה שהיה עליהם לרצות העונש עליו, וכדאיתא – 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, אמר רבי יצחק אין לך כל פורענות ופורענות שבא לעולם שאין בו מעשרים וארבע בהכרע ליטרא מעגל הראשון, שנאמר וביום פקדי ופקדתי' (ילקוט ש' שמות רמז שצג).

ומני אז כל הדורות באים על ישראל תקופות של נסיונות ומלחמות סבל וגלויות וחורבנות, שכולם נסתבבו בגין החטאים הראשונים, שגרמו שכל מדרגתם של ישראל ושל העולם כולו, עמדו במצב של העדר שלמות אשר גררו אחריהם את חטאי הדורות המאוחרים.

וכל הצרות והגזירות שסובלים ישראל בגלותם אינם באים כעונש לנזקמה ואבדן, אלא הם מתקנים את הנפשות, ומזככים ומרצים אותם מכל העוונות, וכלשון הכתוב – 'שבעים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך לכלא הפשע ולהתם חטאת ולכפר עון ולהביא צדק עולמים ולחתם חזון ונביא ולמשוח קדש קדשים' (דניאל ט, כד). ולא ייגאלו ישראל עד אשר יתוקנו כל החטאים וימחו עוונותיהם.

וכאשר יבוא זמן גאולתם של ישראל כאשר יתמו כל עוונותיהם ויתרצו מכל חטאיהם, יזכו לתוספת טובה וברכה יותר מאשר היה בימי מתן תורה, כמו שהיה מיועד להיות להם אם היו מקבלים את התורה בשלימות, כי עדיין לא הגיעו אף פעם לידי מידה זו, שהרי מיד נכשלו בחטא, ומעולם לא השלימו את ייעודם. וכאשר יגיעו לתיקון השלם יתקיים כל המיועד להם, כפי רצון ה' מלכתחילה, וכאמור יתכן שאחר החטא והתיקון באמת זוכים למעלה יותר רמה מאשר היה מיועד מלכתחילה כיון שהם בבחינת 'בעלי תשובה', שזוכים לעמוד במקום יותר גבוה מאשר הצדיקים הגמורים שמעולם לא חטאו.

ועל זה נבאו כל הנביאים בנחמותיהם ותיארו את פלאי הגאולה העתידה, אשר יהיו באופן נפלא למעלה מעלה מכל אשר זכו לו ישראל אפילו בתקופה הנעלית של יציאת מצרים ובימי שלמה.

וככתוב – 'והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם זקניכם חלומות יחלמון בחוריכם חזיונות יראו' (יואל ג, א). וכתוב – 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר' (ישעיה מ, ה). וכתוב – 'כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון' (שם נב, ח). וכתוב – 'ולא יכנף עוד מוריק והיו עיניך רואות את מוריק' (שם ל, כ).

ועוד כתוב – 'הנה ימים באים נאום ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה. לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי במ נאום ה'. כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נאום ה' נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה והייתי להם לא-להים והמה יהיו לי לעם' (ירמיה לא, ל-לב).

וכן בעניין הצרכים הגשמיים שיהיו בשפע רב, ויפוגו כל החלאים והחולשות, והבריאה תגלה ותחשוף את כוחה האמיתי הטמון בה במלוא הדרה ותפארתה עצמתה ועזוזה. – 'טפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב' (יואל ד, יח), 'הרה ויולדת יחדיו' (ירמיה לא, ז), 'ונגש חורש בקוצר' (עמוס ט, ג), 'זבנו בתים וישבו ונטעו כרמים ואכלו פרים... זאב וטלה ירעו כאחד' (ישעיה סה, כ), 'והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים' (שם ל, כו).

וזוה עניינם של ימות המשיח, כאשר יתוקנו כל הקלקולים והחסרונות שנעשו על ידי החטאים, הן בעם ישראל, והן הקלקולים שנתהוו בעולם על ידי חטאי האדם הראשון והדורות שאחריו.

ודבר זה הוא מפלאי קורא הדורות מראש ששני חלקי התיקון יושלמו בעת ובעונה אחת. ואז תיראה הבריאה בהדרה ובשלימותה כפי שהיה

חפץ הבורא מלכתחילה ליצור עולם מוצלח ומושלם, בלא שום שמץ חסרון מכשול וצער ומכאוב, מלא עונג ושמחה עד אין קץ.

הנהגת הטבע והנהגה ניסית

והנה בהנהגת ה' בעולם, בדרך כלל מתנהג הכל ב'דרכו של עולם', בסדרי הטבע שקבע הבורא בעולם. אולם יש שהקב"ה מנהיג את העולם בהנהגות נפלאות היוצאים מגדר הרגיל ועושה 'גדולות' ו'נוראות' (דברים י, כא). ובמשך ימות עולם יהיה מתקיים מאורע זה שלש פעמים.

הפעם הראשונה היה בעת בריאת העולם, שהוא עצמו הפלא הגדול ביותר, כאשר ברא שמים וארץ וכל אשר במ רבי רבבות מיני וסוגי נבראים, דוממים, צמחים ובעלי חיים. אשר כל הנבראים לא יכילו להבין גודל מעשיו.

הפעם השנית היה בתקופה שבה יצר את עמו, ועשה עמהם נפלאות בניסי היציאה במכות ובקריעת ים סוף ובמעמד הר סיני, אשר על זה נאמר – 'כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא א-להים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו. השמע עם קול א-להים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי. או הנסה א-להים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים, ככל אשר עשה לכם ה' א-להיכם במצרים לעיניך' (דברים ז, לב-לד).

ובשלישית יהיה הדבר בעת הגאולה לה אנו מקווים ועליה חזו הנביאים, אמר הנביא – 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' (מיכה ז, טו). וכן מצינו בכמה מקומות בנ"ך ובחז"ל שהשוו את הגאולה העתידה לגאולת מצרים.

ועיין במכילתא פרשת בשלח – 'עושה פלא' – 'עשה פלא' אין כתיב כאן אלא 'עושה פלא' לעתיד לבוא וכו', עושה פלא עם אבות ועתיד לעשות עם בנים, שנאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, אראנו מה שלא הראיתי לאבות, שהרי נסים וגבורות שאני עתיד לעשות עם הבנים יותר הם ממה שעשיתי לאבות, וכן הוא אומר לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו' (מכילתא פרשת בשלח פרשת השירה. פרשה ח).

וראה בספר כד הקמח (ערך 'נר חנוכה', ועיין עוד בזה שם ערך 'פסח') – 'קבלה בידיו שהגאולה העתידה עתידה שתהיה בדמיון גאולת מצרים כשם שמצינו קריעת ים סוף בגאולת מצרים כן תמצא בגאולה העתידה 'החרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר וגו' (ישעיה יא), וכתוב 'והיתה מסילה לשאר עמו אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל ביום עלותו ממצרים', הרי זה מעיד שבגאולה העתידה עתיד הקב"ה לתת בים דרך כמו שהיה ביציאת מצרים'.

וכדכתיב – 'לכן הנה ימים באים נאום ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים. כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם' (ירמיה כג, ח-ז).

ומשמעות הדבר שהגאולה השלימה תבוא בניסים ונפלאות ולא במהלך טבעי, כהשתלשלות ענייני העולם המשתבחים מדור לדור, אלא כפי שהיה בעת הבריאה ובעת יציאת מצרים, בעת השינוי והתחדשות הנהגה האלוקית, יתעוררו מאורעות מפליאים ומרעישים אשר יזעזעו את הבריות ויכינו אותם לקראת המהלך החדש של הופעת הנהגה האלוקית.

הגאולה באופן של 'קמעא קמעא'

והנה איתא בירושלמי 'רבי חייא רבא ורבי שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה, וראו איילת השחר שבקע אורה. אמר רבי חייא רבא לר' שמעון בן חלפתא בי רבי, כך היא גאולתן של ישראל, בתחילה קמעא קמעא, כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת' (ברכות פרק א הלכה א).

ובמדרש תהלים 'מי זאת הנשקפה כמו שחר. רבי חייא בר אבא ורבי שמעון בן חלפתא, היו מהלכין בקריצתא בחדא בקעתא דאבראי, וראו איילת השחר שבקעה אורה לעלות. אמר לו ר' חייא, כך היא גאולתן של ישראל. אמר ליה, היינו דכתיב, (מיכה ז, ח) כי אשב בחשך ה' אור לי. בתחלה

ורבה, ואחר כך היא משבחת והולכת' (תהלים מזמור כב).

היא באה קימעא קימעא, ואחר כך היא מנפצת ובאה, ואחר כך היא פרה ונראה בביאור דברי חז"ל שלקראת הגאולה כבר תחל התעוררות ומאורעות של הכנה לגאולה, והיו שיפורים גדולים במצבו של העולם ומצבו של עם ישראל, בבחינת 'קימעא קימעא', ויתחוללו שינויים כבירים כדרך הגילויים בחכמות בדרכו של עולם. אולם פריצת הגאולה הגדולה תהיה בהתחדשות עצומה ובפלאים גדולים באופן על טבעי, וכמשל עלות השחר שאמרו במדרש, שבתחילה מתחיל האור להתנוצץ מעט מעט, עד שבתחילה אינו ניכר כלל, ואחר כך האור מתגבר ועולה, קימעא קימעא, שזה מבשר על היום המתקרב ובא. אולם בהנף החמה עולה השמש בבת אחת ומאירה את הכל, וכך תפרוץ הגאולה בניסים נפלאים ומאורעות כבירים.

זמן הגאולה

זמנו של דבר זה נתבאר לעיל כי יתרחש כאשר יושלם ריצוי העוונות ותיקון הפגמים של כל הדורות, וכן יתוקנו כל החטאים של הדורות הראשונים חטא העגל וחטא אדם הראשון. ובזה שונה מהגאולות הקודמות שבאו אף שעדיין לא נשלם התיקון, אך הגאולה העתידה מכיון שהיא האחרונה והשלימה שאין אחריה עוד גלות, לא תבוא רק כאשר יתוקנו כל העניינים הנצרכים ויושלמו כל הפגמים.

אמנם כתוב בנביא שעם זאת יתחשב הקב"ה מחמתו על עמו ואהבתו את בניו ולא ימתין עד למיצוי כל העונש והזיכור במלואו, אלא לקראת קץ בסיום התיקון, ימהר הקב"ה ויזרז את הדבר ויביא את הגאולה, וכמו שכתוב - 'בימים ההם ובעת ההיא נאם ה' יבקש את עון ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאינה כי אסלח לאשר אשאר' (ירמיה ג, ט).

ועל זה נאמר בנביא כי בסופו של דבר התיקון והשלימות לא יוכלו להתקיים בשלימות על ידי ישראל, אלא הקב"ה הוא שיחזיר את לבם ויטהר אותם למען שמו. וכמו שכתוב - 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם. ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם וגו'. **לא למענכם אני עשה נאם ה' א-להים** יודע לכם בוש והכלמו מדרכיכם בית ישראל' (יחזקאל לו, כה-לב). וכתוב - 'למעני למעני אעשה, כי איך יחל וכבודי לא אחר לא אתן' (ישעיה מח, יא).

ואימתי יהיה הזמן הזה, הנה כבר בתורה נרמז שירחק הדבר ויארך זמן רב, וציינה אותו כחזון לעתיד הרחוק - 'אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב' (במדבר כד, יז). וכתוב על כלל המאורעות - 'באחרית הימים' (דברים לא, כט). והנביאים כבר פירשו יותר שיצטרכו לחכות ולצפות לגאולה, כמו שכתוב - 'כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב, אם יתמהמה חכה לו, כי בא יבא לא יאחר' (חבקוק ב, ג). וכן כתוב - 'ולכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם כי א-להי משפט ה' אשרי כל חוכי לו' (ישעיה ל, יח) וכתוב - 'אשרי המחכה' (דניאל יב, יג). אמנם אף שבכל הדורות ידעו כי הגאולה העתידה תבוא לעת קץ אחר זמן רב, בכל זאת לא האמינו כי יארך הדבר כל כך, פי כמה וכמה מימי הטובה והגאולה.

והנה כל הנביאים העלימו את זמן הגאולה ולא פירשו כלל אימתי יהיה הדבר הזה, וכיצד ובאיזה אופן יתרחש. אולם בכתובים נתגלה הדבר בדניאל ושם פירש הכתוב את זמן משיח, אלא שנכתב באופן נעלם שלא יתודע כלל לפני העת מה הוא זמן הקץ האמיתי.

זיאתר לאיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר עד מתי קץ הפלאות. ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה. ואני שמעתי ולא אבין ואמרה אדני מה אחרית אלה. ויאמר לך דניאל כי סתמים וחתמים הדברים עד עת קץ. יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים ולא יבינו כל רשעים והמשכלים יבינו. ומעת הוסר התמיד ולתת שקוף שמם ימים אלף מאתים ותשעים. אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות

שלשים וחמשה. ואתה לך לקץ ותנוח ותעמד לגרלך לקץ הימין' (דניאל יב, ו-ג).

ולאורך הדורות רבים מגדולי האומה קבעו זמן המתאים לגאולה, ונעצו את דבריהם בפרוש הכתובים, אולם כל הזמנים הללו לא התקיימו, וכמו שאמר הכתוב בפירוש כי הדברים ישארו סתומים וחתומים עד עת קץ. כי לא נכתב הדבר כדי להודיע לישראל אימתי הזמן, אלא שבבוא הזמן כאשר ייגאלו ישראל ייווכחו לראות כיצד היה העתיד לבוא עליהם מפורש בכתב באופן מדויק כאשר יבוא עליהם.

והנה כתיב 'אני ה' בעתה אחישנה' (ישעיה ס, כב). ודרשו חז"ל - 'אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה, וכתוב אחישנה, וזכו אחישנה, לא זכו בעתה' (סנהדרין צח). ונראה שאין הזמנים הללו של 'בעתה' ו'אחישנה', בבחינת נבואה של גילוי זמן הגאולה, אלא ייעוד על זמנים הראויים לגאולה, שהיה זמן של 'בעתה', ואילו היו זוכים היה מקדים לפני זמן זה שהיה 'אחישנה'. אבל זמנים אלו כבר חלפו ועברו זה מכבר. וכמו שאמרו - 'תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח, ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו' (סנהדרין צז).

הרי מבואר שבעונותינו כבר יצאו מהזמן הראוי ל'ימות המשיח' שנים רבות, כלומר שיתכן שבחטאינו הרבים, תתעכב ביאת המשיח, ולא זו בלבד שלא יתקיים אחישנה, אלא גם בעתה לא יגיע, ויגיע באיחור וכמו שכתוב 'אם יתמהמה', כלומר שיתכן עיכוב ואיחור אחר הזמן, ובכל זאת יש לחכות לו. ואכן זה מה שאירע בעונותינו, שכבר התאחר והתמהמה, ואין עוד עיכוב מצד הקץ הראוי.

[והוא מה שאמרו בגמרא (סנהדרין צח) שרבי יהושע בן לוי ראה את המשיח, ושאל אותו אימתי אתי מר, ואמר ליה היום ופירש לו אליהו זכור לטוב היום אם בקולו תשמעו. כלומר שאין עוד דבר מעכב, אלא אם בקולו תשמעו יבוא מיד].

אמנם הזמן המפורש בדניאל הוא הזמן הידוע רק להקב"ה לבדו, קורא הדורות מראש שהכל גלוי וידוע לפניו מראש, והוא הזמן האמיתי שבו יתוקנו כל העניינים ויימחו כל החטאים.

מצב ישראל קודם הגאולה

אולם, אף שלא הודיעו לנו אימתי הוא זמן הגאולה, בכל זאת גילו לנו חז"ל מה הוא המצב שיתרחש עם בני ישראל לקראת הגאולה. וכך איתא במדרש - 'כל זמן שישאל בירידה התחוננה הם עולים, ראה מה כתיב 'זעלה מן הארץ', אמר דוד (תהלים מד) 'כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו' אותה שעה (שם) 'קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך' (שמו"ד טו).

וכן במדרש תהלים - 'אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבון העולמים אימתי את גואלני. אמר להם, לכשתרדו לירידה התחוננה, אותה שעה אני גואל אתכם. שנאמר (ישעיה ב, ב) ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו. אמרו בני קרח, בירידה התחוננה אנו. כמה דאמר, (תהלים מד, כ) כי שחה לעפר נפשנו. מה כתיב אחריו, קומה עזרתה לנו' (מזמור מה).

והנה לאורך כל שנות הגלות כאשר אירעו צרות ורדיפות אימות לעם ישראל, כגון מסעי הצלב, השחיתות בעלילות הדם, גירוש ספרד, פרעות ת"ח ות"ט, ובכל עת צרה כזו התנחמו בדבר חז"ל אלו, כי מאחר שהם בירידה תחוננה כזו שעדיין לא היתה, סבורים היו כי זו כבר הדיטוא התחוננה, ובוודאי כבר מתקרב זמן גאולתן, והמתינו בצפייה קרובה לביאת המשיח. אולם כאשר עברו השנים ועדיין בן דוד לא בא, ניתר לבם של ישראל בחרדה גדולה, כי אם המאורעות האימות הללו, עדיין אינן ירידה התחוננה, משמע שעוד צפויים לישראל מאורעות גרועים ואימותים מאלו. ואכן זו היתה תפילת עם ישראל וחכמיו שינצלו מגזירות הגלות הקשות, וכמו שמאריכים בתפילת תחנון לשני וחמישי. ומפעם לפעם אירעו גזירות יותר קשות ואימות.

אולם בסוף הדורות אשר יגורנו בא לנו, וניתכה עלינו השואה האימות והנוראה, כאשר האומות התאחדו בפועל להשמיד ולאבד את כל היהודים מעל פני האדמה, מתוך רעב ועינויים כאשר ידוע לכל, וכמעט כילונו בארץ. ולא שרדו כי אם מעט מן המעט.

ואחר זאת כבר נדע כי קרוב זמן הגאולה, כי בוודאי אין שייך כלל ירידה תחוננה יותר מזה. ואם בדורות הקודמים סברו כי הירידה התחוננה

היינו שהיא תחתונה יותר ממה שהיה בעבר, הרי עתה נתברר שירידה התחתונה היינו תחתונה שאין למטה ממנו, כי יותר גרוע מזה הוא רק כליה גמורה רח"ל.

ונתברר שהוא שאמר הנביא (ירמיה ג, יד) 'ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון'. שבכל הדורות התקשו המפרשים בפירושו, מדוע דווקא אחד מעיר ושנים ממשפחה. וכאשר אירע החורבן הגדול, נוכחו לדעת כי לפעמים זה כל מה שנותר.

וכאשר אנו מתבוננים במבט רחב על כלל מאורעות התקופה, אנו רואים בעליל שמיד לאחר תקופת הפורענות החלה להתנוצץ ניצני גאולה וישועה. ואמנם בעת התרחשות המאורעות עצמם, היה קשה להבחין בכך שהם ניצוצות של גאולה, כי הדברים אירעו בליווי עוד מאורעות דמים מלחמות ומאבקים, והיה נראה שעדיין לא תמנו לשנות מכוס התרעלה, והם עוד מסוג מאורעות וייסורי הגלות, אך לאחר תקופה כבר ניכר בעליל כי החלו ניצני גאולה והתקדמות לטובה. והמאורע הגדול שהיה אז שאומות העולם התכנסו וקבעו שהיהודים רשאים לבוא ולשבת ולשלוט בארץ ישראל, וזה היה תקופה קצרה

לאחר מאורעות השואה, ואף נבע בעקבותיה כאשר נגולה חרפתם של האומות שאפשרו בהעלמת עין את השמדת העם. ואכן בעקבות החלטה זו, עלו מאות רבות יהודים לארץ ישראל. וזה היה שינוי מכריע מהתנהלות המאורעות מאז גלות הארץ בחורבן בית שני, כי בכל הדורות שאפו ישראל לעלות לארץ ישראל, ולמרות שעלו יחידים והעמידו קהילות קטנות, אך להמונים לא התאפשר הדבר, כי לא עלה הרצון מלפני הקב"ה, ועם כל המאמצים והעליות לא הצליח היישוב לגדול. ובאותה שעה שהחלו להתנוצץ ניצני הגאולה היתה שעת רצון, ובאו ועלו רבבות רבבות בשנים ספורות מכל קצווי תבל, והתקיים קיבוץ הגלויות שעליו התנבאו הנביאים מימי קדם, אף שעדיין לא הושלם התהליך, אך רוב עם ישראל או קרוב לזה יושבים בארץ ישראל, וזו היא בעליל בשורת קץ הגאולה.

ובתקופה הראשונה עדיין התלוו אליהם חששות ופחדים, האם יצליח הדבר, ואם יהיה לזה קיום. וככל שעברו השנים האיר ה' קימעה

קימעה, והארץ התפתחה בצורה נפלאה, ונעשתה ארץ פורחת ומוצלחת. ויחד עם זאת החל עם ישראל להצליח בכל מקומות פזוריו, והחלו כל הקהילות לפרוח ולעשות פירות.

ובמיוחד יש לציין את פריחת היהדות החרדית, אשר מן האפס והכליון הגמור התנערו השרידים מן האפר, והחלו לשקם את הקהילות והישיבות ולהקים הכל מתחילה, ותוך זמן קצר החלו לראות את ההצלחה, ועדיין אין זו הגאולה, אך בודאי שאלו ניצני גאולה, והתחלה של אור בחינת 'קימעה קימעה'.

וכמו שהובא לעיל על פי דברי המדרש שהדברים מתרחשים דוגמת עלות השחר, שבתחילת התנוצצות האור אין ניכר שיש כאן שיפור מהותי לטובה, אולם במבט כולל על המאורעות לאחר זמן מה, מתחילים לראות שהתרחש כאן במהלך הזמן התקדמות אדירה לטובה, ובהסתכלות לאחור מבחינים שהתחלת שלבי העליה אכן החלו מיד לאחר שתמה תקופת הסבל של השואה.

ובשנים הראשונות אכן היו הדברים מלווים בסבל ומלחמות עם הערבים, וכן היהדות הנאמנה היה שרויה במאבקים עם החילונים שביקשו להתרחק מהתורה והמצוות. אך לאט לאט ובמהלך של טיפין

טיפין, התפתח והשתפר המצב לטובה, עד שכיום הוא טוב לאין ערוך ממה שהיה לפני שבעים שנה.

נבואות שהתקיימו בימינו

עוד יש להבחין במצב המאורעות בימינו אשר תואם את אשר נבאו הנביאים על תקופת הגאולה, מצבים אשר לא התקיימו מעולם כל שנות הגלות.

והנה מפורש בזכריה וביחזקאל כי לקראת הגאולה ישבו עם ישראל בארץ ישראל וישלטו בה, ויבואו עמים רבים להילחם בהם, ודבר זה לא התקיים מאז החורבן. וכן מפורש שהם ישבו מארצות פזוריהם. כגון הכתוב 'מימים רבים תפקד, באחרית השנים תבוא אל ארץ משובבת מחרב, מקובצת מעמים רבים, על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד, והיא מעמים הוצאה, וישבו לבטח כלם' (יחזקאל לח, ח).

וברש"י - 'מימים רבים תפקד - מימים רבים שחטאת לי תפקד עתה לפני לזכור עונותיך ולהשיב גמולך ואשיאך באחרית השנים לבא אל ארץ ישראל, המשובבת מחרב ששבו יושביה מן הגולה אשר גלו שם ע"י חרב האויב אשר היו לחרבה תמיד - זה שנים רבות, וסמוך לבואך עליהם חזרו. והיא מעמים הוצאה - והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה, והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך'.

והנה מפעמיים הדברים, שבכל שנות הגלות לא הובנו דברי נבואה אלו, וכעת אנו רואים בחוש כיצד הדברים שנתפרשו מאז מתקיימים אחד לאחד.

ומבואר בשני הנביאים בהרחבה, כל אחד בסגנונו, שלא ישלמו האומות עם ביאת היהודים לירושלים, ויילחמו בהם, ועל ידי זה שיוכסו בסביבות ירושלים במפלות גדולות ובניסים מופלאים, וזאת כי רצון ה' הוא לשלם להם כגמולם, וכך ייודע בעולם כי מפלתם הגדולה באה בעקבות נקמת ה' בהם על מלחמותיהם והצרות שהסבו ליהודים כל שנות הגלות.

וכן נתנבא הנביא יואל בן פתואל על המשפט אשר ישפוט ה' את האומות - 'קבצתי את כל הגוים והורדתי אל עמק יהושפט ונשפטתי עמם שם על עמי ונחלתי ישראל אשר פזרו בגוים ואת ארצי חלקו' (יואל ד, ב).

ובמכילתא איתא - 'כך הודיע הקדוש ברוך הוא חבתם של ישראל לאומות העולם שיהיו נוהגים עמהם בכבוד ולא דיין שאינם נוהגין עמהם בכבוד אלא שממיתים אותם מיתות חמורות מיתות משונות זו מזו, ולענין כן הוא אומר וקבצתי את כל

הגוים והורדתי אל עמק יהושפט (יואל ד ב), יכול על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ת"ל על עמי ונחלתי ישראל, ואומר מצרים לשמה תהיה ואדום למדבר שממה תהיה מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם. באותה שעה ויהודה לעולם תשב וירושלם לדור ודור (שם יט - כא) ואומר ונקתי דמם לא נקתי וה' שוכן בציון. אימתי וה' שוכן בציון, ונקתי דמם לא נקתי (בשלח - מסכתא דזיהי פתיחתא).

ואז יהיה יום הדין הגדול והנורא שהתנבאו עליו הנביאים, ויהיה הן לאומות העולם אשר הרשיעו ופגעו בעם ישראל. והן לישראל שייקבע מי צדיק ומי רשע. ככתוב במלאכי - 'והיו לי אמר ה' צב-אות ליום אשר אני עשה סגולה, וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העבד אתו. ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד א-להים לאשר לא עבדו. כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא וגו', וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה' (מלאכי ג, יז-כ).

ומלחמה זו ומאורעותיה לא ימשכו זמן רב, וכמו שנאמר 'לך עמי בא בחדרך וסגר דלתך בעדך, חבי כמעט רגע עד יעבור זעם' (ישעיה כו, כ). ומבואר בחז"ל העצה להינצל - 'שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח - יעסוק בתורה ובגמילות חסדים' (סנהדרין צח).

כי בכל הדורות שאפו ישראל לעלות לארץ ישראל, ולמרות שעלו יחידים והעמידו קהילות קטנות, אך להמונים לא התאפשר הדבר, כי לא עלה הרצון מלפני הקב"ה, ועם כל המאמצים והעליות לא הצליח היישוב לגדול. ובאותה שעה שהחלו להתנוצץ ניצני הגאולה היתה שעת רצון, ובאו ועלו רבבות רבבות בשנים ספורות מכל קצווי תבל, והתקיים קיבוץ הגלויות שעליו התנבאו הנביאים מימי קדם, אף שעדיין לא הושלם התהליך, אך רוב עם ישראל או קרוב לזה יושבים בארץ ישראל, וזו היא בעליל בשורת קץ הגאולה.

ואחרי המאורעות הללו יבוא מיד הבירור השלם והגאולה תזרח מהרה.

וכן ניתן להבחין בתקופה זאת כיצד אומות העולם מביטים על כלל שינוי המצב, וגם זה כבר נתפרש מראש בכתבי הקודש שהגויים יתפעלו מתהליך הגאולה וכגון הכתוב – 'שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו זרוע קדשו. הודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו. זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת א-להינו' (תהילים צא, א-ג). וכתוב – 'אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה' (שם קכו, ב).

ובדומה לזה נאמר – 'חשף ה' את זרוע קדשו לעיני כל הגוים, וראו כל אפסי ארץ את ישועת א-להינו' (ישעיה נב, י).

וכל עוד מצבה של כנסת ישראל היה בשפלותה, התהללו הגויים וצהלו על מפלתם של ישראל, וראו בזה את נצחון דרכם, ובמיוחד בתקופת השואה ראו בזה מכה ניצחת לעם ישראל שלא תהיה להם תקומה. אך לאחר השואה כאשר החל תהליך התקומה והמצב משתפר והולך, ורואים את הצלחת היהודים בכל העולם על אפס ועל חמתם, הרי הם נוכחים לראות שה' עם עם ישראל, וזה שבר נורא למאמיני אותם דתות, לאחר שנוכחו לראות שלאחר כזו מפלה, באה תקומה ותקופת פריחה בכל המובנים, הרי זה עצמו הוכחה לאמיתות דת ישראל, ופירכא ניצחת כי אך שקר נחלו כל המסטינים.

כמה סימנים לקירוב הגאולה

השיפור הטובה המעיד על היות הגאולה קרובה מאד, שלאחר הירידה התחתונה החל להתקיים בנו' מיד הם נגאלים, ניכר בכמה עניינים.

א. ראשית כל בעצם ישיבת עם ישראל בארץ, שעל כך אנו מתפללים בתחנון לשני וחמישי 'עשה עמנו את הטובה וקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ'. שאף שעדיין לא נשלמו כל חלקי הגאולה ולא נתקבצו כל הגלויות, אך מצב קיבוץ הגלויות כשלעצמו הוא אות טובה. והם יושבים באופן איתן ויציב על האדמה, מתוך הצלחה ופריחה במצב הכללי, הן בשפע הכלכלי, לעומת הדחוקות והמחסור בדורות עברו. והן בישיבה בשלווה על האדמה, כאשר רוב האויבים השלימו עם ישיבת היהודים על האדמה, והתייאשו מלהילחם על מנת לאבד את יושביה.

ב. עוד סימן מובהק שקבעו חז"ל הוא מה שאמרו על הפסוק – 'אתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא' (יחזקאל לו, ח) ואיתא בגמרא – 'אמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה' (סנהדרין צא, ב). וברש"י – 'מגולה מזה – כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה יותר'.

ג. סימן מובהק נוסף הוא רוח הטהרה וההתעוררות העוברת בעם, שמלבד הפריחה וההצלחה ביהדות הנאמנה, גם בקרב החילונים המוצהרים קיימת נטייה והערכה לענייני תורה ומצוות. ורבים מבני אלו שבדור הקודם נלחמו כנגד היהדות, שבים ומבקשים את הדרך להתקרב להקב"ה.

ועולה על כולנה אלפי אלפי בעלי תשובה השבים ומקבלים עליהם עול תורה ומצוות וזאת על אף גורמים רבי שליטה הפועלים בכל דרך להחליש את ההתקרבות, ומפיצים ארס והשמצות, ובכל זאת מתגברת רוח הטהרה. ואף אלו שאינם אוזרים די כח לשנות את דרכיהם מן הקצה אל הקצה, מתקרבים בהדרגה בדרך 'קימעא קימעא', ומקיימים את אשר עולה בידם, ובאופן כללי ניתן להבחין בשיחת הבריות שצד היהדות גובר ועולה.

ועל דבר זה הובטחנו מראש בתורה וכמו שכתב הרמב"ם – 'כל הנביאים כולן צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' א-להיך ושב ה' א-להיך וגו'. ושם כתוב עוד – 'זמל ה' א-להיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך' (דברים ל, ו). וכתוב בנביאים – 'את רוח הטומאה אעביר מן הארץ' (זכריה יג, ב). וכן כתוב – 'ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם, והסרת את

לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתו את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם' וגו' (יחזקאל לו, כה).

ד. השיפור העצום במעמד היהודים בעולם, שהרי כל ימות הגלות היו ללעג וקלס שנואים ובזויים בין האומות, ועתה עולה ומתרומם קרן ישראל, ואף שיש עדיין שנאת ישראל, אך מידת ההערכה ליהודים בכל העולם עולה כל העת,

ואפילו המלחמה עם הערבים, שעשרות בשנים היה בזה איום קיומי על יושבי הארץ, בתקופה האחרונה נחלש כוחם ואין בהם כדי איום ממשי. עד שבזמן האחרון האומות שנחשבו גדולי האויבים מבקשים להשכיח ברית שלום בחשאי.

והנה אך לפני שבעים ושמונים שנה, היה נראה המצב להיפך, כי אז עדיין היו ישראל בשיא הירידה, כאמור, ואז סבלו ירידה אחר ירידה. ועל דרך שאמרו 'אומה זו כשהן יורדין, יורדין עד עפר, וכשהן עולין, עולין עד לכוכבים' (מגילה טז).

ואז הוכחה כנסת ישראל הן ברוחניות מצד ההשכלה והציונים שעשו שמות בעם, עד כי נותרו חלק מועט נאמנים לה', והאחרון הכביד כאשר הקומוניזם סגר את מסך הברזל על כמה מיליונים מתפוצות עמך ישראל, וגזרו גזירות על הדת, עד שהתבוללו ואבדו ונכרתו מן העם. והן בגשמיות כאשר החלה לפעפע שנאת ישראל בקרב האומות, והחלו רדיפות בכל הארצות, עד לשיא החורבן וההשמדה בעת השואה.

וכאשר החלה העלייה, ואנו נוכחים לראות כי יש עלייה עקבית רצופה, הרי זה מצב חיובי שאין עוד לפקפק בו, שבכל העניינים מצב היהודים הולך ומשתפר עד כי הוטב מאד לאין ערוך, הרי כבר יודעים אנו שכאשר עולים עד לרקייע, הכיוון הוא רק לגאולה השלימה וביאת המשיח.

וכאשר אנו נוכחים לראות כי בתקופה של שבעים שנה התרחש כזה מהפך, וההצלחה והפריחה מובהקת, עניינים שבדורות עברו התרחשו במשך מאות שנים, מתרחשים בזמן קצר, רואים שמן השמים מזרזים את התהליכים. והוא בבחינת 'אחישנה', כי בכל אופני הגאולה בעת התרחשותם שייך אחישנה, כשרואים שהעניינים מתקדמים במהירות שלא כדרך הרגיל.

ועוד יש עניין נפלא שהתרחש בתקופה זו, שיש בזה ריבוי זכויות שבכוחו להביא את הגאולה, והוא מה שהיהדות החרדית בנתה את עצמה בכוחות של מסירות נפש ממש. כי מצב היהדות היה בעפר ממש, ואלו שהקימו את כל הישיבות והקהילות היו אודים מוצלים מאש, חלשים ומוותשים, ובמסירות נפש גמורה בנו את הכל מן המסד ועד הטפחות. ובמקום להתמרמר ולהתרעם על כל מה שאירע, אשר דומה כאילו אין חפצים כלל בעבודתינו, לא שמו על לבם, ובכל זאת עסקו בבניין ויצירה וגידלו דורות של לומדי תורה ועובדי ה', בלא לשאול שום שאלות.

ונרמז דבר זה בשיר השירים, שהשומרים שואלים את הרעיה 'מה דודך מדוד', וכמו שפירש רש"י – 'מה א-להיכם מכל האלהים שכך אתם נשרפים ונצלבים עלי' – כנסת ישראל עומדת בשלה, 'מה תגידו לו – שחולת אהבה אני' (שיר השירים ה, ט). אשר הוא מחזה אשר לא יאמן, לכל המתבונן בו.

ומכל אלו אין עוד ספק שאנו עומדים ממש לקראת הגאולה על סף הדלת, שתבוא בקרוב תיכף ומיד.

והנה עדיין לא הגענו אל הגאולה השלימה, ועדיין יש הרבה רשע ועוני וחולי, וצריכים אנו להיושע בכל העניינים, אך כבר רואים את האור ההולך ומתגבר בכל שעה, והתקווה מתחזקת והולכת. וכן ברוחניות, עדיין יש הרבה רחוקים מהתורה, אך יש ללמד זכות על החילוניים שהם תינוקות שנשבו, ואין זה מקטרג, והיהדות החרדית מתחזקת והולכת. ולכן עיינו אל ה' שימהר לגאלינו. ♦

1 הערת המערכת: הכוונה היא כאמור לאיום קיומי דהיינו איום על עצם קיומו של היישוב היהודי באר"ק, איום שהיה קיים בעשרות השנים הראשונות שלאחר הקמת המדינה [לערך עד שנת תשל"ד – מלחמת יו"כ], להתייחסות למלחמת שימיני עצרת תשפ"ד לאור משנתו של הרב ראה בראיון עם תלמידו הרב יוסף רובין המתפרסם בגליון זה.

אחד ומיוחד היה

הגאון הצדיק רבי לייב מינצברג צוק"ל בעל ה'בן מלך'

בגישתו המיוחדת לתורה ולעבודת ה', בהשקפתו הבהירה על תמורות התקופה, ובחדושו הגדול בדרך לימוד התורה שבכתב. תורתו מבוססת על יסודות איתנים, אשר בכחם להחזיק את הבנין רב-הקומות שיבנה על גביהם. כך בהעמדת קומת הפשט כקומה שלמה ועצמאית שעליה נבנית קומת הדרש, וכך בחיבור הפשוט והטבעי לעבודת ה', המהווה את הבסיס לכל המדרגות הנשגבות אליהם זכה להגיע, ולהוביל יחד עמו את צאן מרעיתו ב'קהל עדת ירושלים', המכונים בפי כל 'המתמידים', ואת אלפי תלמידיו שנקבצו ובאו ממגוון מקומות, חוגים ועדות לשתות בצמא את דבריו מפיו ומפי ספריו המרובים על התורה ומועדי השנה.

מתוך פרשנותו הייחודית לפסוקי התורה והנ"ך ולדברי חז"ל, צמחה ועלתה התיחסותו המקיפה לסוגית מרכזיותה של ארץ ישראל, והשקפתו הבהירה על התמורות המשמעותיות ההוות בעולם בעשרות השנים האחרונות. זכינו כבר בראשית דרכה של 'אגודת קדושת ציון', להתקבל בחביבות במעונו של הגאון זצ"ל בימי החנוכה של שנת תשע"ו, ואף לשמוע מפיו את משנתו הבהירה על יחודיות תקופתנו [הדברים הובאו בגליון ה - טבת תשע"ו, ושוב אחרי פטירתו בגליון לז - כסלו תשע"ט].

כעת במלאות שש שנים לפטירתו, ישבנו עם אחד מתלמידיו הנאמנים, פה מפיק מרגליות, להבחל"ח **הרה"ח רבי יוסף רובין שליט"א** המפורסם בשיעוריו הרבים על ספרי המקרא המצויים בקול הלשון, וכן בהרצאותיו המרתקות [שכמה מהן התענגנו לשמוע מפיו במסגרת אירועי אגודתנו]. הרב רובין העניק לנו שיחה מיוחדת על דמותו של רבו המובהק ודרכו התורנית, משנתו בסוגית ארץ ישראל, תהליך הגאולה, ועוד נושאים רבים הנוגעים בנושאי הליבה של אגודת 'קדושת ציון'.

מעלת ארץ ישראל ארץ טובה • ארץ האבות • ארץ ה'

בפרשיות של יציאת מצרים נזכר כמה פעמים עניין הכניסה לארץ ישראל, ובכל פעם מוזכר הדבר בסגנון שונה.

כי שלש מעלות יש בארץ ישראל, זה למעלה מזה. העניין הראשון הוא שהיא ארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש. עניין שני הוא שהיא ארץ מגורי האבות, הארץ שהובטחה לאבות, כלומר "ארץ אבות" מורשת מאבותינו, מקום שהוא שורש להוויית העם. עניין השלישי הוא שהיא ארץ ה', מקום קדשו והשראת שכינתו.

ושלשת עניינים אלו הם שהוזכרו בפרשיות אלו, כל אחד בהתאם למקום שנאמר בו.

תחילה נזכרת הבטחת הארץ מיד בהתגלות אל משה בסנה - **וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש אל מקום הכנעני וגו'.** (שמות א, ח). הנה בפסוק זה מצויין מעלת הארץ מצד העניין הראשון שמשום כך נתנה ה' לישראל, מחמת שהיא 'ארץ טובה' - 'ארץ טובה ורחבה, ארץ זבת חלב ודבש'. והיינו כי כאן באה הבטחה לגאול את ישראל מצד סבלותם בהיותם מעונים תחת עול מצרים, ולכן באה כאן ההבטחה להביאם לארץ ישראל מצד שהיא ארץ טובה, שבה יזכו לעומת הסבל והעוני במצרים, לארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש.

בשלב שני, כאשר כבר החל דיבור ה' אל משה לגאול את ישראל, כתיב - **והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה** (ו, ד-ה).

בפסוק זה כבר עוסק בעניין השני שיש בארץ ישראל, שהיא 'ארץ האבות'. כי כאן באה בשורת הגאולה מצד קיום ההבטחה אל האבות כדכתיב 'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' (א, ו). ולכן עוסק כאן במעלת הארץ מצד שהיא ארץ האבות אשר גרו בה, ומבטיחם שתהיה להם 'מורשה', כלומר ירושה מאבותיהם ויזכו בה גם מצד בחינה זו שתהיה להם ארץ אבותיהם.

הבחינה השלישית היא בשירת הים - **נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעוזך אל נוה קדשך. תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך** (טו, ג-ד).

בפסוקי השירה, ישראל הגיעו לדרגה הרמה בנחלת הארץ, דהיינו מצד הבחינה השלישית, שהיא "ארץ ה'", "הקב"ה מביאם אל ארץ ישראל משום שהיא "נוה קדשך", "הר נחלתך", "מכון לשבתך", "מקדש". כאשר כבר זכו לקריעת ים סוף ולאמירת השירה, כאשר ראו גילוי שכינה ונתקדשו ואמרו "זה א-לי ואנוהו". עתה זכו לדרגה הגדולה של נחלת הארץ, מצד היותה נחלת ה' ומכון לשבתו.

(בן בלך, ימי בין המצרים גלות וגאולה, שער ה' מאמר ו' - קדושת ארץ ישראל)

תחילה אנחנו מבקשים לשמוע, היכן התחיל הקשר שלכם עם רבי לייב זצ"ל?

בישיבה קטנה הייתי בחור 'מבקש'. הסתדרתי אמנם מצוין עם המשגיח והר"מים, אבל משהו בפנים לא הסתדר, וזה היה נוראי. הייתי יכול לשבת במשך שעות בספרייה של הישיבה, ולקרוא קטעים שלמים של מהר"ל. אמנם לא הבנתי כמעט כלום, אבל הבנתי שיש שם איזה משהו שאני מחפש. עברתי גם על ספרי מוסר וחסידות ועוד ספרים רבים. בגיל חמש עשרה וחצי, באמצע השנה האחרונה של ישיבה קטנה, עברתי לישיבת 'המתמידים', ובאותן שנים נהגו ב'מתמידים' כשיבות ה'ירושלמים', ששנת הלימודים מתחילה בניסן ולא באלול כבשאר הישיבות, ולכן כשהגעתי בפסח עליתי ישר לישיבה גדולה.

במשך כל השנה, נהג מו"ר למסור שיחה שבועית במשך כשעה וחצי, אבל מר"ח ניסן עד פסח הוא היה מוסר שיחה בכל יום במשך כשלושת רבעי שעה כהכנה לפסח. אני לא אשכח איך שהגעתי לשם בפעם הראשונה בראש חודש ניסן. אני יושב ושומע בפעם הראשונה שיחה של שלושת רבעי שעה, והרגשתי שגן עדן נפתח בפני. אחר כך נכנסתי לישיבת המתמידים, והייתי בישיבה ארבע שנים, ובכולל עוד ארבע שנים, כך שבמשך שמונה שנים הייתי ממש אתו ביחד. גם בשנים שלאחר מכן נשארתי בקשר, שמעתי שמועס'ים, ועליתי כמובן מדי פעם עם הילדים, אם כי באופן פחות יומיומי.

הדיבור על הרבי יוצר געגוע גדול מאד בלב. יש חסר גדול מאד. אני לא יכול לראות את עצמי לומד ומלמד חומש ונביא, או חושב על מצוה, או חי בהשקפה נכונה על העולם, בלי שדבריו של הרבי, המושגים שלו והחינוך שלו ילוו אותי.

הרב יוסף רובין מרצה על הסבא רבה רבי עקיבה יוסף שליזינגר זצוק"ל באירוע השנתי של 'קדושת ציון' לזכרו בסוף בין הזמנים ניסן

הדברים הפכו להיות חלק מהחיים בצורה הכי מובנית שיכולה להיות.

איך אפשר לסכם בקצרה את דמותו של רבי לייב זצ"ל ואת עיקר החידוש שבדברי תורתו?

ברור, שלסכם את זה בכמה מילים זה

ואדם צריך למצוא מתוך טעמי המצוות שנאמרו בחז"ל ובראשונים את נקודת החיבור שהוא מרגיש למצוות. הדבר בא לידי ביטוי בצורה ניכרת במצוות המועדים, כגון שופר, סוכה, לולב ומצה, אבל גם בכל שאר המצוות - תפילין, ציצית ועוד.

הפריצה השלישית היא במה שמכונה בעיקר בשפה הליטאית 'השקפה'. השקפה של היהודי על עצמו, על העולם, על כל הסובב. בזה החידוש הגדול ביותר שלו שהוא לא השתמש אף פעם במקורות חיצוניים. אנשים לא יודעים את זה. אפשר לשמוע שיחות שלמות שלו, וזה נראה שהוא אומר רעיונות חדשניים ששונים מאד מהמקובל בפי המשגיחים, אבל האמת היא שהוא לא השתמש ולא היה מושפע משום מקור חיצוני. זה לא דיבר אליו בכלל. אין מה לדבר על האקדמיה, ופילוסופיות למיניהן שרצו בעולם - כל זה לא דיבר אליו בכלל.

הוא בנה את יסודות שיטתו רק מתוך דברי חז"ל והראשונים. ואמנם ברוב עניני ההשקפה הוא לא היה בסגנון של המשגיחים והמגידיים הקלאסיים. לפעמים אנשים באו בתרעומת, איך הוא אומר כאלו דברים מחודשים. הוא היה עונה, בוא תראה מה כתוב בראשון הזה ובראשון הזה, ואדרבה - מה המקור לדברים שאתה מציג כדברים פשוטים'.

על גבול הבלתי אפשרי, אבל אם נקח את נקודת החידוש שהיתה בו, הוא חיפש את החיבור של היהודי לתורה ביחד עם המציאות. זה היה הנושא שלו - שיהודי יהיה מחובר לתורה בצורה מציאותית, שזה באמת יכבוש את הלב שלו, שאדם לא יחיה בעולם של דמיונות או בעולם של סגולות ומיסטיקות, אלא שיהיה לו באמת חיבור, שהוא ירגיש שהתורה מדברת אליו, ושהחיים שלו נהיים יותר משמעותיים, שהוא מאושר יותר עם התורה.

מתוך הנקודה הזו הוא פרץ לכמה כיוונים, ואפשר לומר שהיו שלוש פריצות עיקריות.

אחת הפריצות הגדולות היתה שהוא חינך את תלמידיו ללמוד את התנ"ך כדבעי. כחלק מזה הגיע גם החידוש הענק

שלו - שיטה שלמה ב'פשוטו של מקרא' כמבואר בספרי 'בן מלך'. כל ספרי 'בן מלך' הם נפלאים, אבל לדעתי מומלץ לכל יהודי שרוצה לטעום קצת מהחידוש לראות קודם כל את פרקי המבוא שהודפסו בתחילת ספר בראשית, שבהם אפשר לראות את עיקרי השיטה בלימוד המקרא.

לא פחות מזה היתה פריצה שניה בעניין לימוד טעמי המצוות. זוהי סוגיה שלמה שהוא העמיק בה, ולמד

אלו שלשת החידושים הגדולים, וכולם שייכים לאותה משפחה, אבל כל אחד הוא חטיבה בפני עצמה. את הדרכים האלו הוא סלל בתחילה לתלמידיו, ובשנים האחרונות זה פרץ החוצה לקהלים גדולים מאד. היום אפשר להגיד, שיש אלפים רבים שמושפעים מתורתו במידה כזו או אחרת. הם מושפעים בעיקר בנקודה, שהם באמת מרגישים יותר מחוברים.

אני יכול לומר מהמבט שלי כמי שמפיץ את תורתו לעוד קהלים, שגם בתוך ציבור היראים והשלמים יש אנשים שאלמלא הסגנון שלו, והחיבור של האדם עם התורה והמציאות כחטיבה אחת, הם היו נשארים בדרגות מאד נמוכות, ואולי אפילו יורדים למקומות לא טובים, ומה שמחיה אותם ומכניס אותם לתורה ויראת שמים, ואפילו מעלה אותם לרמה של תלמידי חכמים ובעלי מדרגה - זו היכולת לקלוט שיש חיבור. יש הרבה אנשים שלא מתחברים לסגנון הקלאסי וצריכים משהו שיחיה את פנימיות הנשמה. האנשים האלו מצאו את שאהבה נפשם במקום הזה.

האם ההסתכלות היחודית שלו בשלל הנושאים הושפעה משיטתו הכללית בענין לימוד המקרא, ובעיקר מדרכו הייחודית בלימוד 'פשוטו של מקרא'?

שיטתו בענין לימוד 'פשוטו של מקרא' היא שיטה מובנית וגדולה, עם יסודות איתנים בדברי חז"ל והראשונים. אבל יש עוד נקודה אחת, שהוא דרש תמיד את החיבור למציאות, הן למציאות האדם, והן למציאות העולם. כשהוא ניגש לפשוטו של

מקרא, מעבר לזה שהוא רצה לעודד שיש חטיבה שלמה של 'פשוט', הוא ראה את ה'פשוט' כחיבור הבסיסי שיש לאדם.

הוא היה אומר, שיש פרד"ס והכל תורת א-להים חיים, אבל אדם שחסר לו הפשט - גם השלבים הבאים של הרמז, הדרש והסוד אינם מכוונים אצלו כמו שצריך. וזאת, כיון שהפשט הוא היסוד של הכל. לפעמים הפשט נראה כדבר 'פשוטני'

יותר, אבל הוא היה מדגיש, שפשט אין משמעו פשוטני, אלא זהו החיבור הבסיסי של נפש האדם עם דבר הא-להים.

לדוגמא, כשהרבי למד את מצוות שופר, הוא הקיף את הסוגיה והגיע עד לתורת הסוד. אבל הוא התחיל מהפשט הפשוט. מה קול השופר עושה לכל בן אדם באשר

הוא. הרי התקיעה בשופרות וחצוצרות מלווה את האנושות משחר ימיה ועד ימינו. עד לפני מאה שנה, התקיעה בשופרות היתה מעשה נורמלי בכל צבאות העולם, וכן בטקסים מלכותיים, ובתרבויות מסוימות גם בחתונות ולוויות. כלומר, קול השופר הוא קודם כל סוג קול שמעורר ומסמל משהו בנפש האדם בצורה טבעית. אחרי שמבינים את זה, אפשר לנסות להבין מדוע חברה התורה את תקיעת השופר ליום ראש השנה, ומה המשמעות בכך שממליכים את הקב"ה דווקא באמצעות השופר. הרעיון הזה מופיע גם בספרי חסידות בניסוח אחר, כאשר הם מכנים את השופר 'קול פשוט'. וכך בכל סוגיה, הוא חיפש תמיד את היסוד הבסיסי ביותר.

מסיבה זו, ה'פשוטו של מקרא' קשור במיוחד לדור שלנו. הדור שלנו מלא באתגרים רבים כל כך של אמונה, ורבי לייב היה הראשון שגילה, שעל אף שיש את ה'כוזרי' ו'מורה הנבוכים'

ו'אמונות ודעות' של הרס"ג ועוד ספרים רבים, בקרב הציבור הנכון יש רק מיעוט קטן שבאמת מתעסק בשאלות של 'אמונת היחוד' וכדומה. רוב האנשים מחפשים את החיבור הפשוט. בקרב הציבור המסורתי, ישנם רבים שאומרים זאת מפורשות - הם מאמינים שיש א-להים, ולא אכפת להם להודות שהתורה היא אמת, אבל הם 'לא מתחברים לזה'. ולצערנו, גם בתוך הציבור שלנו ישנם הרבה בני נוער, ואפילו תלמידי חכמים, שמשהו בלב שלהם לא מרגיש חיבור. הרבי גילה, שהסיבה לכך היא מכיון שאנשים רצים מיד אל הרמז או הדרש או הסוד, ועוקפים את הבסיס. לכן, הנפש שלהם אינה מצליחה להתחבר. תתחיל מהבסיס, תבין מה זה פשוט,

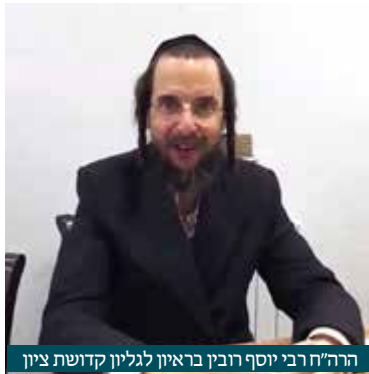

מה זה מדבר אלי. אין זו פשטנות, אלא זהו החיבור הפשוט שלך לדברים.

מהי משנתו של רבי לייב ביחס לארץ ישראל?

כדי להבין את היחס שלו לארץ ישראל, צריך להבין את בסיס ההשקפה שלו

בשלב הראשוני. אתן דוגמא מענין אחר כדי להבין את היחס לארץ ישראל. אחד הדברים שהוא חזר עליהם הרבה, זה שה' הוא גם 'א-להי ישראל' וגם 'א-להי העולם'. בהתחלה שמעתי שהוא חוזר על זה כמושג, ואחר כך העמקתי בזה, ושאלתי שאלות וקבלתי את המקורות. תמצית הענין הוא ש"ה' אחד ושמו אחד", אבל יש לנו שתי אבחנות בא-להותו - מצד אחד 'א-להי העולם', הוא א-להים של 'חביב אדם שנברא בצלם' ולכל אדם יש צלם א-להים, אבל חוץ מזה - הקב"ה הוא 'א-להי ישראל'. ההדגשה היא על כך, שהקב"ה מנהיג את עם ישראל בהנהגה מיוחדת, מעבר להנהגה הכלל עולמית. אין זו הנהגה שמשתלבת בתוך ההנהגה העולמית, אלא יש הנהגה שלמה של א-להי ישראל. לא רק שיש לקב"ה יחס מיוחד אל עם ישראל בתוך ההנהגה של העולם, אלא יש הנהגה מיוחדת ונפרדת, שדרכה הוא מנהיג את ישראל.

הרה"ח רבי יוסף רובין בראיון לגליון קדושת ציון

באותה מידה, היו אצל הרבי כמה וכמה דברים, שלשיטתו הם יסודיים

בהוויה של יהודי, ובלעדיהם חסר בבסיס של ההשקפה היהודית. אחד הדברים המרכזיים ביותר, שמבחינתו היה הבסיס של ההשקפה היהודית, הוא ארץ ישראל. קודם כל, 'ארץ ישראל' כמושג, שהוא בסיס במבנה של יהודי. ההבנה, ולפיה קיימת אפשרות של יהודי שאינו דר בארץ ישראל היא אך ורק הכרח של הגלות, היות שישבנו בחוץ לארץ קרוב לאלפיים שנה, אז אמרנו לעצמנו שיש איזו אפשרות להיות יהודי גם לא בארץ ישראל. אבל מבחינת בסיס ההשקפה היהודית, כשאתה פותח את כל ספרי המקרא, וכן את ספרות חז"ל והראשונים, אתה רואה שאין דבר כזה יהודי שאינו דר בארץ ישראל, ואין דבר כזה יהודי בלי ארץ ישראל. 'אין חיה כזאת'. אם גרשו אותך ואתה בגלות, אז אתה ודאי עדיין חייב לקיים איכשהו את היהדות שלך גם בגלות בחוץ לארץ, אבל ארץ ישראל זה מושג שהוא בסיס בתוך היהודי.

ממילא, הלימוד סביב ענין ארץ ישראל היה אצלו מאד מרכזי. קודם כל, בתוך לימוד התורה עצמה. כל הסוגיות שנוגעות לארץ ישראל, כגון חלוקת הנחלות, גבולות הארץ, היחס לארץ ישראל בספר דברים אין ספור פעמים, העונש שנענשו דור המדבר שלא נכנסו לארץ - כל הסוגיות האלו במשנתו אינן עוד איזה ענין שהתורה מכניסה, אלא יש כאן סוגיה שלמה. כמו שישנה הסוגיה של מתן תורה, שהיא חטיבה בפני עצמה, וכמו שישנה הסוגיה

הכללית של עשית המצוות - כך יש חטיבה שלמה של ארץ ישראל. אם חסרה לך החטיבה הזאת, זה כמו שתהיה יהודי בלי מצוות, שרק לומד תורה כל היום. בלי ארץ ישראל - חסרה חטיבה שלמה ביהדות.

מה היה היחס שלו לתהליך שעבר על עם ישראל במאה השנים האחרונות, והאם הוא ראה בזה 'אתחלתא דגאולה'?

לרבי היתה יכולת עצומה להתעלם מרעשי רקע, והוא היה 'ענק' בדבר הזה. הוא ידע לקחת מאורעות היסטוריים וכן מאורעות אקטואליים שמשפיעים על ההשקפה, ולא להתייחס בכלל למה שנקרא 'פוליטיקה', או לדעות והשקפות וכדומה. מבחינתו, הוא הסתכל על הכל מלמעלה מתוך פרספקטיבה של התורה. כך לדוגמה, הסוגיה של העליה לארץ ישראל בדורות הקדומים - עליות הרמב"ן והשל"ה ועוד רבים מבעלי התוספות, ראשונים ואחרונים, עוד לפני העליות של תלמידי הבעש"ט והגר"א. הוא ניגש לזה מתוך הסוגיה בכתובות, ומתוך שאר דברי חז"ל, שמהם עולה בברור, שכל גדולי

ישראל סברו שצריך לעלות לארץ ישראל ולחיות בה. כל הרקע שנוצר, כאילו אם אתה אומר כך אז אתה 'ציוני' - בכלל לא היה קיים אצלו. מבחינתו, כל זה אינו אלא רעשי רקע, והוא אפילו לא שמע אותם.

לכן היה אצלו כל כך חי, שזה פשוט וברור שאם יש אפשרות לעלות לארץ ישראל ולגור בה - אין זכות יותר גדולה מזו. זה דרם לו בפשיטות מתוך התורה ודברי חז"ל.

גם על השלב השני, שהוא עלית תלמידי הבעש"ט, הגר"א והחת"ס לארץ ישראל,

הוא הסתכל בהשקפה מלמעלה. פשוט וברור, שראה בעלית גדולי הדורות הקודמים הכנה לגאולה, אבל ללא שראה צורך בהגדרה המדויקת אם זוהי 'אתחלתא דגאולה'.

הוא היה אומר תמיד, שבחז"ל מבואר שהגאולה מגיעה 'קמעה קמעה'. היו דורות, בהם היה צריך לחפש את ה'קמעה'...

אם היה עומד יהודי לפני חמש מאות שנה אחרי גירוש ספרד, ואומר שאנחנו מתקדמים לגאולה, הרי שהוא אמר משהו עמוק, שלמרות הצרות יש התקדמות נסתרת. אבל עכשיו, אנחנו כבר בשלב, בו רואים את ה'קמעה' בעיניים. אנחנו רואים בפועל, איך עם ישראל חוזרים לארץ ישראל ונבנים בה. היה לו פשוט וברור, שזה שעם ישראל התקבץ לארץ אחרי השואה - זהו 'קבוץ הגלויות' שהבטיחו הנביאים. נבואה זו התגשמה בדור

שאחרי השואה, כשרוב עם ישראל החליטו לעלות ולהתישב בארצם. אנחנו אהבנו לדחוק בו בענין יום העצמאות, אם הוא 'ציוני' או לא. הוא היה אומר בבדיחותא, שהציונים מחשיבים את שנת תש"ח, אבל אנחנו מחשיבים את תש"ט. למה? קודם כל כי באותה שנה היה עיקר קיבוץ

שווים לכל נפש. למשל, הענין של סוכות - איך עושים סוכה, ומה עושים בסוכות, ומה עושים בחנוכה, מה המהות של החג, והכל בפשטות אדירה. אנשים היו מרותקים.

פעם הלכתי אליו עם אשתי להתייעץ באיזה נושא, חכינו לו עד הזמן שקבענו, כשהוא חוזר מהישיבה. הוא אומר לי - 'הו ר' שלמה, אתה כבר פה? רק רגע'. ואז הוא מוריד את הקאפוטע, מוריד את הכובע, מתיישב בנוחות, ורק אז אומר לי - 'עכשיו נשמע מה שאתה אומר'. אני התפעלתי מזה. אצל אחרים, כשאתה נכנס אליהם, מלבישים את הכובע במכובדות כזאת ומשרים אוירה כבדה. אמנם אצלו, הוא רצה להרגיש נינוח, להיות פנוי לשמוע. הוא היה אמן ההקשבה.

בשיעור השבועי שלו בליל ששי, תמיד היה מהראשונים. כשהגעתי, הוא כבר היה שם. אם היה צריך, הוא יכל לסדר את המפות על השולחנות. פעם אחת אמר לי - 'ר' שלמה, היום מלאו לי 64 שנים'. אמרתי לו 'מזל טוב מזל טוב, עד 120'. הוא ענה לי, 'לא, אני צריך 168 שנים. יש לי תוכניות עד אותו גיל לפחות', זה היה ר' לייב.

איך התחיל הקשר?

הייתי גר בחיפה. למדתי בסערט-ויז'ניץ מיישיבה קטנה, והייתי שם עד 19 שנים אחרי החתונה. עבדתי במשרד שם בתפקיד בכיר. תמיד חלמתי לעבור לירושלים, אבל חתני מביתר עילית שכנע אותי ששם

לבדו ימלך נורא. אתה קולט את הפשטות שבפשטות?

הוא לקח כל יום טוב, כל ענין מסובך, והסביר במלים הכי פשוטות, בצורה השווה לכל נפש, בהבנה, בהמחשה. למשל, לפני שהיה מגיע סוכות הוא היה מסביר לנו איך להחזיק את האתרוג ואת הלולב בצורה הכי טובה, ומדגים את זה בכל מיני תנועות איך לעשות לפי הענין. בעיני לפחות, הדברים היו כמו הדרכות של גדולי ישראל, איך לקיים כל מצווה.

מה היתה צורת הקשר ביניכם?

הוא היה רבי המובהק במלוא מובן המילה.

הרה"ח ר' שלמה קליין ורקד עם רבי הגאון רבי לייב בהכנסת ספר תורה

היו לי לפני זה גם ליטווישע וגם חסידישע רבי'ס, אבל הוא היה משהו אחר.

אמרתי לו פעם, "ר' לייב, אתה החית אותי". עד אז הרגשתי 'בסדר', שמעתי כבר את כל ה'תורות' בסגנון כזה או אחר, אולם עם כל זה הייתי כמו עצם יבשה. כשהגעתי אליו, הוא פשוט החיה אותי, כל שבוע מחדש. פתאום אני שומע דיבורים כאלה

הגלויות, וחופץ מזה - באותה שנה נוסדה קהילת ה'מתמידים'...
זאת לא היתה התחמקות, אלא הוא באמת לא חווה את הפוליטיקה כחלק מההשקפה. הציונים עשו את מה שהם עשו, אבל למעשה מה אני רואה כאן על פי התורה? עם ישראל התקבצו לארץ ישראל. הבטחות התורה והנביאים התגשמו. כל השאר לא קיים. ממילא, הוא חי באוירה שהגאולה בפתח, וכל מאורע דרמטי שקרה בארץ ישראל מבחינה בטחונית או בינלאומית, נהג לומר עליו - "רבותי, עכשיו משיח מגיע!" היינו אומרים לו - "אבל גם בפעם הקודמת אמרת ככה"...

הוא חי את הגאולה כמשהו שמתהווה וקורה, ובראייה שלו זה כבר נמצא פה, והוא לא מבין למה זה מתעכב.

מה היה היחס שלו למדינת ישראל, ולרעיון הקמת מדינת הלכה?

בהשקפה שלו, הוא דגל בכך שבכל מחלוקת יש הבחנה של "אלו ואלו דברי א-להים חיים". כך גם היה כשהתיחס לנושא זה, שהיה מאד 'חס' בתוך הציבור

אמצא דירה מתאימה, וכך הגעתי לבית עילית לפני כ-25 שנה.

כמו כל יהודי טוב, חיפשתי לעצמי בית מדרש מתאים. התרשמתי מאוד מבית המדרש של קהילת המתמידים, הם מצאו חן בעיני, וכך קבעתי שם את מקומי, ונהייתי חבר בית הכנסת. אז הייתי כבן 45, 'זקן בית הכנסת'. שאר המתפללים היו כמו ילדים לידי. ביני לבין מי שהיה הכי קרוב אלי בגיל היה הפרש של כ-20 שנה.

פעם אחת פרסמו שר' לייב מגיע לשבות עם בני הקהילה בעיר, ועושה באטע (יושבים יחד בליל שבת). חשבתי שזה יהיה מתאים שאגיע להשתתף, לא כי היה לי איזה קשר עם ר' לייב, אלא בתור חבר בית הכנסת, לא יותר מזה. כששמעתי אותו אז לראשונה, הפשטות שלו כבשה אותי לחלוטין. סגנון הדיבור שלו - אני לא יכול לתאר את זה. היו לי המון חוויות, כל מיני חוויות במשך חיי. באתי מרומניה ועברתי הרבה מקומות - גרתי בצפת, אחר כך בבאר-שבע, התגלגלתי בהרבה מאד מקומות, הייתי במחיצתם של כמה שהיו באמת מגדולי ישראל, וכאן פתאום ראיתי משהו חדש. הרבי זצ"ל כבש אותי לחלוטין.

במוצאי שבת אני שואל את הציבור שם, איך הרבי נוסע הביתה? הם אמרו לי - באוטובוס. אמרתי להם - לא, מה פתאום שיסע באוטובוס, אני אקח אותו. אז החבריא צחקו, אמרו לו - הנה יש

הירושלמי בין אנשי העדה החרדית לאגודת ישראל. כבר בראשית הדרך, הוא הקפיד שב'מתמידים' יהיו גם קנאים וגם אגודאים, ושכולם יחיו ביחד, כיון שאלו ואלו דברי א-להים חיים, ויש כמה השקפות וכולם נכונות.

הוא באמת אהד את הרה"ק ר' יואליש מסאטמר זצוק"ל בצורה עמוקה מאד. הן את דברי תורתו, והן את הקנאות והבוז שלו לתנועת ה'ציונות'. רבי לייב העביר גם לתלמידיו את הבוז ל'ציונות', והוא מסר שיעורים לתלמידיו נגד ה'ציונות', כשהוא מבכה על כך שהסטרא אחרא החריבה והשתלטה על ארץ ישראל. הוא היה אומר, שהם גנבו לנו את ארץ ישראל, ואת הילדים של העולים. הוא דיבר המון על השמד הרוחני שהם עשו בעיקר בקרב עדות המזרח, אבל גם בציבור האשכנזים בקיבוצים. הוא היה מדבר על זה עם רתיחה פנימית, ואומר שהם הלכו 'בדרכי כפיה ופיתוי' וסחפו קהילות שלמות של יראים ושלמים והפכו אותם לחילונים. מצד שני, הוא הסתכל על הפן הטכני של המדינה כדבר חיובי.

לך עכשיו רומני, הונגרי, הוא כבר יצמד אליך, הוא יקח אותך. אז זהו, לקחתי אותו הביתה.

במשך הזמן הייתי נוסע איתו המון נסיעות. כשהיה צריך משהו, הוא לא היה מצלצל אלי שהוא צריך נהג, אף פעם לא. אם אני שמעתי שהוא צריך לנסוע לאיזה מקום, הייתי מצלצל אני אליו, ושואל אותו - 'אני יכול להיות הנהג שלך?' כשהוא היה יוצא מהאוטו, היה מברך אותי ונותן לי 'שכוח'. אמרתי לו, שאצל רעבעס אחרים משלמים על הזכות לקחת את הרבי, אז אתה לא צריך להגיד לי שכוח, זה בשבילי. הייתי נוסע איתו המון פעמים.

על איזה עוד יחודיות אתה יכול להצביע בתורה שלו?

אתה יודע מה היתה הגדלות שלו? הוא ידע לקרוא, מה שקוראים היום 'הבנת הנקרא'. הוא היה קורא ומבין את הענין. פעמים רבות, כשגמר לדרוש, חשבתי בלבי - אלו דברים פשוטים, למה לא הבנתי את

הרה"ח ר' שלמה קליין עם רבו הגאון רבי לייב מינצברג זצוק"ל

אני זוכר שלחצנו עליו להגיב לדברי הרה"ק ר' יואליש מסאטמר זצוק"ל, שאסור שתהיה אפילו מדינה חרדית. הוא לא רצה להתייחס לסוגיה זו. היה פשוט לנו, שלדעתו כאשר תהיה כאן מדינה חרדית - אין גאולה גדולה מזו, אבל הוא לא אמר את זה במפורש. אני חושב, שהוא גם הבין שיש מורכבויות וקשיים כה רבים בנוסחה הזו של מדינה חרדית, שהוא הרגיש שאנחנו עוד לא שם, ולכן אי אפשר להכריע בסוגיה התאורטית הזו. הוא התייחס למצב העכשווי. כרגע, יש מדינה ציונית חילונית, ויש רשעים שאתם צריך להילחם, ומצד שני - הציבור החרדי פורח בצורה ניסית ועולם התשובה פורח, וצריך להשקיע כוחות אדירים שיהיו כמה שיותר בעלי תשובה, ושעולם התורה ימשיך לפרוח ולהתפתח. כשנגיע לשלב, בו תהיה אפשרות להקים מדינה יהודית אמיתית - נדון אז איך לעשות את זה.

הוא היה איש אמת, ובכל סוגיה שאליה נכנס, היה קובע דברים ברורים, ואת זה אפשר לעשות רק מתוך החוויה של המציאות העכשווית. לכן, כל עוד המציאות

זה אני כך בהתחלה? הוא תמיד היה אומר לנו - 'אתה מבין את זה אחרת?', זה כל-כך פשוט. היה לו הכח הזה של 'עומק הפשט', תמיד היה אומר שזה 'עומק הפשט'. הבנת הנקרא, פשוט, הבנת הנקרא. הוא קורא משהו והוא רואה במלים האלה אחרת ממה שאנחנו ראינו. זה לא 'עוילמות' ולא בנינים שלמים, אלא הפשטות, זה היה סימן ההיכר והיחודיות בתורה שלו.

את זה שמעתי ממנו - הוא היה יושב עם חברים, חברים מקשיבים, הם היו מבררים יחד כל דבר וכל ענין וכל נקודה. אבל את הקושיות הוא שאל, את ההתלבטויות הוא העלה, הוא היה זה שמכוון להגיע להבנה.

סיפר לי תלמיד שלו שהיה בן-גילו על הריכוז שלו בלימוד - יכולת להטיל לידו פצצה והוא לא היה שומע. בתקופת מלחמת ששת הימים, החברים שלו בדקו בכל מיני אופנים איך 'לעורר' אותו, אבל הוא לא שמע ולא ראה שום דבר, רק את מה שהוא למד. הריכוז שלו היה בלתי-רגיל.

יש היום תלמידים רבים שלו, שלקחו את הכיוון ממנו. התורה הזאת שהתחילה אצלו - שצריכים לחקור את התורה, לדעת את התורה, להכיר את התורה - התפשטה עכשיו כבר לכל מקום. אני שומע היום אברכים צעירים שמדברים - פעם לא שמענו כאלו דיבורים, לפני חמישים שנה לא היה - ואני משוכנע שמקור הדברים זה ממנו.

לא שם, הוא לא רצה לקבוע איך דברים צריכים להיות בצורה תאורטית.

כיצד התיחס לנסיים שארעו לעם ישראל בעשרות השנים האחרונות?

דבר ראשון, מבחינתו הוא ראה נסים יום יום שעה שעה. הוא היה מראה לנו את זה בחוש, ועושה המחשות מכל הכיוונים כדי להראות לנו את זה. מבחינתו, כל המציאות של עם ישראל בארצו - זהו נס אחד גדול מתחילתו ועד סופו. הוא לא ראה אפשרות לקיומו של עם ישראל בארץ ישראל באופן שאינו נסי לגמרי.

על אחת כמה וכמה ביחס לאירועים הגדולים, כמו מלחמת ששת הימים, ואפילו מלחמת יום הכיפורים, עם כל הכשלונות והבעיות הגדולות, אבל עצם ההצלחה לצאת מהמשבר ולא להתרסק לגמרי - ודאי באירועים כאלו מבחינתו, הוא ראה שהקב"ה מגלה לנו את ההשגחה בצורה בהירה וברורה הנראית לעיניים. אחרי מלחמת המפרץ, הוא היה אחד האנשים המאושרים בעולם. הוא לא הפסיק לדבר על הנסים הגדולים.

גם בתקופות קשות של פיגועים, היה אומר שאין זה העיקר, אלא זה דבר צדדי. זה לא נבע מזלזול בצרות, והוא התייחס ברצינות, ואמר שיש גזרות, וצריך להתפלל שה' ירחם עלינו. הוא התייחס לזה ברצינות, והיה מכנס ימי תפילה, אבל הוא הדגיש שזה לא גורע מכך, שעצם המציאות הקבועה שלנו היא נס עצום. הוא דיבר רבות גם על המצב הגשמי, שלא שייך להתקיים בארץ ישראל בלי נסים גלויים כל הזמן, וגם על הנס העצום של הקיום הרוחני של עם ישראל בארצו. הוא היה מאריך בזה בשיחות מתוקות, ומספר עוד סיפור ועוד סיפור. הוא היה מתאר בצורה חיה את תקומת עולם התורה אחרי השואה. איך שלא היה כאן כלום, ואת הנסים והנפלאות שהיו לאורך כל הדרך, שהכל התפתח. הוא תאר את התקומה של חסידות ויז'ניץ, ואת פעולות הרב מפוניבז', וסיפורים על ה'חזון איש' שהיה אצלו מושא להערצה שאין כדוגמתה. הוא השקיע שעות בתאור איך התורה וציבור היראים והשלמים מתפתחים בצורה נסית, כדי להביא את ההרגשה ללב של כל בחור בישיבה.

יותר מהכל הוא התפעל מההתפתחות של עולם התשובה. אני שליט"א ודודי היו ר"מים בישיבת 'אור שמח' לבעלי תשובה, והם שתפו אותי בבנין הראשוני של עולם התשובה. כמי שמעורב היום בעולם התשובה, אני יכול לומר שיש מרכיבים רבים ותשובות בעולם התשובה שלקוחים

ממנו, כיון שאבי ודודי שאלו אותו כל מיני שאלות, והוא היה המנסח הראשון של התשובות.

כך הוא ליווה את עולם התשובה מרחוק, והיתה לו התפעלות עצומה מהנס הזה. קורה תהליך של תשובה, ומתגשם הפסוק "ומל ה' א-להיך את לבבך ואת לבב זרעך", זה היה בשבילו הדבר העצום ביותר. וככל שעולם התשובה התקדם יותר, הוא חווה את זה יותר, ובהמשך הגיעו אליו קבוצות של מתקרבים. הוא דבר על זה כניסים

גלויים, וראה בזה התגשמות של מה שכתוב בתורה.

האם ניתן לשער מה היה אומר על מאורעות השנה האחרונה?

אין ספק, שאחרי הטבח הגדול הוא היה מסביר, שלמרות השבר הגדול, יש כאן נסים נוראים, וזה רק משבר אחרון שצריך לעבור לפני הגאולה השלמה. לעומת זאת, בתקופה האחרונה שהדברים התחילו להתהפך לטובה, אין לי ספק שאילו היה כאן, היה מדגיש, שמי שאינו אומר בקול רם "ה' הוא הא-להים" הוא שוטה ומופרך, וצריך עיון מה מסמא לו את העיניים.

לראות את מה שקורה לחיזבאללה בנסי נסים שאין כדוגמתם, איך תוך חודש הארגון מתרסק - זה ודאי היה מוציא אותו מהכלים. ההשגחה הא-להית על עם ישראל הופכת להיות יותר ויותר נגלית לעיני בשר. פשוט לי, שהוא היה אומר שגם איראן תיפול, ולא ישאר מהם כלום, כיון שהקב"ה איתנו, והוא ימשיך לחולל עבורנו נסים.

בודאי לא היה מקבל בשום אופן אמירות, כאילו האסון הגדול שהיה כאן בשמחת תורה מהוה ראייה שהקב"ה לא איתנו, או שהוא לא מרוצה מאתנו. הוא היה דוחה את זה בשאט נפש, ומתייחס לזה כגזרה שאין אנו יודעים למה היא באה עלינו. ואילו את הנסים הגדולים הוא היה רואה כהוכחה שהקב"ה איתנו, ומאיר את פניו

אלינו, והיה מצפה לנסים גדולים עוד יותר, שבודאי עוד יבואו.

לסיום אנחנו מבקשים לשמוע, האם ניתן לשער מה הוא היה אומר על הפעילות של אגודת 'קדושת ציון' והאם היו לו הערות או ביקורת?

כפי שהתפרסם, הוא אירח את 'קדושת ציון' אצלו בבית, ואהד מאד את הרעיון, וראה בזה דבר חיובי. ואני יכול לומר, שגם בקרב עשרות ומאות התלמידים הקרובים והמבינים שאני מכיר, רובם רואים ב'קדושת ציון' כתופעה מאד חיובית, שמהוה סוג של המשך למורשתו של רבי לייב בצורה מעשית.

גם אם יש כאלו שמבקרים כל מיני דברים, זוהי ביקורת וויכוח בתוך החבורה, האם בצורה מעשית צריך להתנהל ככה או ככה. ואני אומר לכם, שלא הייתם שומעים ממנו בעצמו תשובות ברורות לשאלות מעשיות, מכיון שהוא לא ירד כל כך לרזולוציות המעשיות.

אבל מבחינת בסיס ההשקפה, הוא ודאי סבר שצריך לעורר את הציבור שיש דבר כזה - 'ארץ ישראל', ושבת המקדש זה דבר מעשי ולא רק געגוע ערטילאי למשהו רחוק ולא מושג. הרי מי כמוהו התעסק בתורת הקרבנות, ואת הכרך הראשון של 'בן מלך' הוא כתב על קדשים. מבחינתו, הוא רצה שכל בחור יסתובב עם תחושה שהוא יודע וחווה מה זה בית המקדש.

כשדבר לפני תשעה באב, הוא השקיע את מירב האנרגיה כדי שאנשים יבינו מה היה בית המקדש, מה זה הנביאים, מה זה הסנהדרין. אני מוסר היום שיעורים מתורתו בתשעה באב, ואנשים אומרים לי שהם שמעו הרבה דיבורים, אבל אף פעם לא שמעו דברים בכיוון הזה. אצלו זה היה בסיס החיים. כמו שארץ ישראל היתה אצלו חטיבה שלמה ומרכזית בצורת היהודי, כך מבחינתו מי שלא חווה את ספר 'ויקרא' כחלק מהחיים שלו - חסר לו בעיקר היהדות.

הוא היה יכול להגיד לאדם - אתה אומר בשיא ההתלהבות "ולירושלים עירך ברחמים תשוב", אבל האם יש לך מושג מה זה בית המקדש? מה היה שם? אולי אתה זוכר קצת מלימוד המשניות בחיידר, אבל האם עניין אותך מעולם מה היו עושים שם? מה היתה האווירה בבית המקדש? נכון שאנחנו לא יכולים להרגיש באמת את ההרגשה שהיתה בבית המקדש, אבל צריך לפחות לנסות להרגיש עד מקום שידנו מגעת, על-ידי הלימוד והחיבור לדברים. *

להשלמת היריעה, ישבנו לשיחה מיוחדת עם תלמידו חביבו של רבינו זצוק"ל, יבלח"ט הרה"ח רבי יחיאל משה ורטהיימר שליט"א עורך ראשי של ספרי 'בן מלך' [עד כה יצאו כ"ז חלקים], והוא מסר לנו את הדברים הבאים על תמצית שיטתו הכללית של רבי לייב זצ"ל, ועל משנתו בעניני התקופה.

הרב יחיאל משה ורטהיימר
בראיון לגיליון קדושת ציון

מרחשון, ובחודש אלול ה'תשפ"ו, על פיה. לכן הוא לא הסכים להתעלם מהמציאות שאנחנו חיים בה, והאמונה שלו בביאת המשיח ובגאולה הקרובה היתה כה מוחשית. ישנם כאלו, שמשלמים מס שפתיים ואומרים - "יהי רצון שתבוא גאולה שלמה בקרוב". אבל אצלו, הדבר התבטא בצורה פשוטה וחייה. היות שלא הסכים לרמות את עצמו, הוא חי באמת את האמונה בביאת המשיח, בתחושה שזה אמור לבוא בקרוב.

כדי לקרב את הדברים להרגשה, הוא המחיש שיש דברים שלא התאפשרו טכנית במשך אלפיים שנה, כגון הנבואות על מלחמת גוג ומגוג, שכל העמים יבואו להלחם על ישראל בירושלים. במשך מאות שנים זה לא היה שייך. הרי היינו בפולין, ומה יש לגויים להילחם על ירושלים. היו שתרצו כל מיני תירוצים, כגון שמדובר על ירושלים של מעלה וכדומה. אבל משנת תשכ"ז, אנחנו מבינים איך זה יכול להתקיים כפשוטו, שכל העמים יבואו להילחם בעם ישראל שנמצאים בארץ ישראל, וזה יביא את הגאולה. הוא הסביר, שההכרח שמלחמת גוג ומגוג תהיה בצורה המתוארת בנביאים, הוא כיון שהמטרה היא להעניש את הגויים על מה שהם עשו לישראל בגלות, ולכן זה יבוא בצורה כזו, שהם יבואו להילחם על ישראל וכאן תהיה מפתחם, וכך יהיה ניכר שזה עונש על מה שהם עשו לעם ישראל.

אחת התכונות הבולטות שלו היתה, שהוא היה מאד מקורי בדרכי החשיבה, ותמיד היה פתוח לקבל דברים חדשים. הוא לא היה משועבד לדעות המקובלות, והוא אמר על עצמו שיש לו נשמה מ'עלמא דחירותא'... הוא לא חשש לחלוק גם על דעות שהתקבעו והשתרשו בציבור החרדי, ולא חשש לומר את אשר על לבו גם ביחס למציאות המתהווה בארץ ישראל. הוא סבר, שלמרות שהשלטון כעת נתון ביד הרשעים, המציאות היא שקרוב לרוב עם ישראל יושב בארצו במנוחה יחסית, ואין ספק שרואים בזה שורשים והתנוצצות של הגאולה השלמה.

הדבר האחרון שהוא כתב לפני פטירתו היה מאמר בשם 'התקופה הגדולה'. שם הוא פורס את משנתו ביחס לתהליכי הגאולה שארעו בדור האחרון. רבי לייב נפטר בט"ז התמקד בצד הטוב של הדברים. ♦

רבי לייב היה יהודי מלא חיים. הוא חיפש דרכים, בהן היהדות תמלא את החיים, תהיה חלק מהחיים, ולא תהיה רק אוסף של מעשים פורמליים. שכל החיים יהיו חיים של יהדות וקרבת ה'. זה העסיק אותו כל היום מהבוקר עד הערב. זה בא לידי ביטוי בחיפוש אחר טעמי המצוות, בביקוש למצוא בכל מצוה את הקשר האישי. זה בא לידי ביטוי גם בצורת התפילה שתהיה מתוכננת, וגם בצורת הלימוד, לא רק להגיד מילים ו'קודים', אלא להבין באמת, ולהרגיש את הדברים. וכך בכל חלקי התורה ובכל חלקי החיים.

מתוך גישה זו, נולדה גם שיטתו המפורסמת בעניין 'פשוטו של מקרא'. הוא האמין, שאם הקב"ה שלח לנו את ספר התורה, אז הוא מצפה שאנחנו נבין את מה שהוא כתב לנו, זה לא רק 'קודים' לא מובנים. לכן אנחנו צריכים לפרש את הדברים באופן שיהיו מובנים לנו. מלבד זאת, הוא סבר שיש כאן מתנה שהקב"ה נתן לדור האחרון. באופן כללי, האמין שיש

הרה"ח רבי יחיאל משה ורטהיימר בעריכת ספרי 'בן מלך' יחד עם הגאון רבי לייב זצוק"ל

'עלית הדורות', והיו כאלו שבגלל זה מאד כעסו עליו. הוא התבסס על דברים שכתב רבי צדוק, שאם הגאולה תבוא דווקא בדורות האחרונים, חייב להיות שמבחינה מסוימת יש מעלה דווקא לדורות אלו. הוא באר, שבזיכוכ הפנימי של הנפש ישנה עליה, וכרגע זה מכוסה ואינו ניכר כלפי חוץ, אבל בסוף זה יתפרץ. והוא סבר, שהדבר נכון גם כלפי אופן הבנת התורה, ובפרט בדרכי הבנת תורה שבכתב, שיש דברים שכל השנים היו חתומים, ונתגלו דרכי הגישה אליהם דווקא לדור שלנו.

הוא ראה כל דבר בצורה כזאת. הוא לא יכול לסבול שמדברים בהגדרות מילוליות שלא חיים איתם. הוא לא יכל לסבול זיופים. הוא דרש להסביר את המציאות, ולחיות

יריעה נרחבת לרגל הילולת הסבא קדישא רבי ישראל מרוזין זי"ע

בית המדרש בסדיגורה

בחוץ לארץ, אפילו אם יושבים בשררה, אנו בבחינת עבדים

בקובץ 'מסילות' (בטאון חסידי רז"ין - סאדיגורא קובץ א) הובא תיאור שכתב מי שזכה להסב עם הס"ק לביל הסדר האחרון לחייו. נביא קטעים מתוך הדברים:

הצדיק מסב על הספה המלכותית המכוסה בסדין מבהיק כשלא, ומרוקם בשלל חוטי זהב זוהרים מעשה אמן, לבוש קיטל מעין קפוטת משי לבנה, אותה קיבל בירושה מסבו רבי אברהם המלאך, ומתחיל בעריכת הסדר. סביב השולחן הערוך והמעוגל יושבים ששת הבנים הקדושים של הרבי, והנכדים... 'הא לחמא עניא' מתחיל הרבי לבאר: זהו לחם העוני שאנו אוכלים בגלות, כל זמן שחסר לנו ביתנו האמיתי, אנו נקראים אורחים בלבד היושבים בשולחן זה, ואפילו ברחבות הגדולה ובעשירות הרי זה נקרא 'לחמא עניא', 'השתא עבדי' - אפילו בשררות שיש מדי פעם ליהודים בגלות, אנו בכל זאת בבחינת עבדים, **כי נשמותינו נמשכות ממקום אחר**, ורק בשובנו לארצנו הקדושה, בבוא הגאולה, אז נקרא 'בני חורין'. והעיקר לא הדבור בזה, **ומה אנו עושים למעשה כדי להגיע למדרגת בני חורין?**

אנחה כבדה עלתה מפי הצדיק בסיום ביאורו, ואנו שקענו בהרהורי תשובה עמוקים...

את הקטע 'והיא שעמדה לאבותינו' חזר הרבי ארבעים ושנים פעם, והחסידיים שישבו סמוך ונראה למקום הרבי העידו שבכל פעם היו פני הרבי משולהבים

בגוונים שונים לגמרי, וכאילו פשט צורה ולבש צורה, וכשאמר בפעם האחרונה את 'והיא שעמדה' היה עסוק בדבקות נוראה יותר ממחצית השעה, וחזר כמה פעמים על הקטע 'שלא אחד בלבד עמד עלינו לכולתנו', ולבסוף אמר כדברים האלה:

קודם תבוא גאולה בדרך הטבע ואחר כך תבוא הגאולה הרוחנית

בסוף הסדר, כשהגענו לזמר 'א-ל בנה ביתך בקרוב', שוב ישב הצדיק שקוע בשרעפיו, ולפתע הרים את עיניו ואמר:

"הם רוצים שתהא גאולה מופתית, ומה אוכל אני לעשות כי אינני מצדד כלל במופתים. משה רבנו התעכב שבעה ימים רצופים במדין עד שהסכים לשליחות הקב"ה לגאול את בני ישראל ממצרים. ומדוע, יודעים אתם? כי הגאולה היתה צריכה לבוא על ידי מופתים, ומשה רבנו רצה גאולה רק בדרך הטבע." [הערת המערכת: להסבר ענין זה, ראו מאמר 'גאולה בדרך הטבע' בגליון זה]

לאחר הסדר, כשישבנו בחבורה הקדושה וחזרנו על דברי הרבי, נענה אחד מהחסידיים הזקנים וסיפר מדברי הרבי דברים עתיקים, אך שייכים לאותו ענין:

בשנת תר"ח חלפה שמועה בעולם היהודי, שהגיעו ימי עקבתא דמשיחא. ריח אבק השריפה היה עומד ותלוי בחללו של עולם, מלחמות רבות התרחשו באותה שנה, והיתה אמונה חזקה אצל החסידיים שאלו הם ימות המשיח, ואפילו בקרב

עם ישראל יחזור לארצו על ידי שיגרשו אותם מהגולה

"עוד יבוא זמן שאומות העולם ישנאו אותנו שנאת מות, והיות שהם לא יוכלו להפטר מאתנו על ידי רדיפות ושחיטות, הם יזדקו אותנו בבזיון לארץ ישראל. ואף על פי שאין זה כבוד גדול לחזור לארצנו בצורה מבוזה שכזאת, אך כך גם היה אצל פרעה כשיצאנו ממצרים, וכמו שאומר

ביתו של הרבי מרוזין
בעיירה סדיגורא

הפסוק: 'כי גרשו ממצרים' וכדי בזיון וקצף, שלאחר גלות ארוכה כזו בעקבתא דמשיחא תהיה חזרתנו מהגלות לארץ ישראל הקדושה שלא כדרך ירידת יעקב לגלות מצרים, שעליו נאמר בגמרא (שבת פט:): 'ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא שזכותו גרם לו', מפחד אני,

את חצרו וחסידותו בגליציה, השיב גם הוא בין השאר **כי כל ימי הוא משתוקק לעלות לא"י, ווינה קרובה לא"י יותר מגליציה, ועל כן אינו רוצה לחזור לשם ולהתרחק מא"י.**

ובהיות ה'אביר יעקב' כבר בארץ ישראל שמח שמחה גדולה ולהתרגשותו לא היה קץ וגבול. בראש השנה הראשון לעלייתו לא"י טעה בקידוש ואמר "זמן שמחתנו", וכאשר נשאל על טעותו ע"י אחד החסידיים, השיב "באמת אין זו טעות גדולה כל כך, וכי יש שמחה גדולה מלדור בארץ ישראל?!"

אחד האדמור"ים התאונן פעם בפניו כי זה לו הביקור השלישי בארץ ישראל, אולם אין הוא מרגיש כל כך אותה הארה שהיתה לו בביקורו הראשון. ועל זה השיב לו רבינו זי"ע: "לנו יש בכל רגע ורגע של שהותנו בא"י אותה הארה ואתה השתוקקת כפי שהיתה לנו ברגע הראשון שרגלינו דרכו על אדמת ארץ האבות."

(מתוך ספרו 'אביר יעקב' ח"ב בסוף. ראה עוד עליו בראיון נרחב עם אחינו כ"ק מרן האדמור"ר מקאפיטשניץ שליט"א, בגליון נ"ג)

אהבתו של הרה"ק רבי אברהם יעקב משה [השני] מסדיגורה בעל אביר יעקב זצ"ל לארץ

ישראל היתה רבה ועצומה, וההשתוקקות לעלות אליה ולחונן את עפרה יקדה בו עוד מימי נעוריו. ענין זה קבוע היה בתכניתו עוד מזמן שנמלט מסדיגורה לוינה בימי מלחמת העולם הראשונה. באותה תקופה השתקעו כידוע חלק מאדמור"י

בית רז"ין בווינה, ולא עזבוה גם כאשר נסתיימה המלחמה. הרבה תמהו על כך ולא הבינו ענין זה. כ"ק האדמור"ר נתן לכך אחד מהנימוקים, באמרו "יש לנו בקבלה, שוינה היא השער לארץ ישראל, וכאשר דוחקים לשם, לאחור אין חוזרים."

ומענין זה ראוי לציין כי דודו האדמור"ר הרה"ק רבי ישראל מצ'ורטקוב זצ"ל, כאשר חסידיו בגליציה הפצירו בו לשוב אליהם להחיות מחדש

עם קצת מדברותיהם של כמה מאדמו"ר שושלת

ג' מרחשון [נפטר בשנת תרי"א]

CC BY-SA 3.0 Yonatan Yonatan

רבי אברהם יעקב, השלישי בשושלת סדיגורה שנקרא בשם זה, נולד בווינה בשלהי שנת התרפ"ח. אביו, רבי מרדכי שלום יוסף מסדיגורה, כמו אדמו"רים אחרים מבית רוז'ין, קבע את משכנו לאחר מלחמת העולם הראשונה בבירת אוסטריה. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, עלה רבי מרדכי שלום יוסף עם בני משפחתו ארצה. בשבתו במועצת גדולי התורה, הוביל קו של התנגדות להפקרת חבלי ארץ לידי הערבים. במשך השנים מנע פעמים רבות מסירת חלקים מא"י לידי הגויים, וישובים רבים הקיימים בארץ נזקפים לזכותו. מספר אחד העסקנים: "כל בעיה שהיתה עם ענייני ארץ ישראל, היינו נוסעים לרבי מסדיגורה. הוא היה כותל הדמעות וגם כותל הברכות שלנו". הרבי היה מסור לענייני הישוב היהודי בחברון, ואף היה מבקר באופן קבוע בער"ח חשוון בחברון. לאחר התפילה במערת המכפלה היה עולה לתל רומייה, שם היה עורך טיש. נלב"ע ב"ט טבת התשע"ג. (מסדר למערכת ע"י הרה"ח מ. ברוך)

עבודות ומעשים ממשיים, ולא על ידי רצון ומחשבות בלבד. אומר רבינו, "סיים הרבי את דבריו הקדושים, "שקודם תבוא ישועה על פי דרך הטבע, כמו בזמן עזרא הסופר בבית שני בארץ ישראל, ואחר כך תבוא הגאולה האמיתית, גאולה רוחנית."

כמה מצדיקי הדור היתה חדורה האמונה הזאת, עד כדי כך שכמה מהם התבטאו מי יהיה המשיח, וביניהם היה האדמו"ר יהודה הירש מסטרעטין תלמידו וממלא מקומו של האדמו"ר רבי אורי סטרעליסקר, ובשעה שערך את הסדר בליל פסח היה שקוע בדבקות ולפתע אמר: הנה זה עומד אחר כתלנו, המשיח כבר עומד מאחורי הדלת, צדיק הדור הלא הוא הרב הקדוש ישראל טשי ריז'ינר, הוא ראוי להיות המשיח האמיתי, והזמן הזה הוא גם עת רצון, הלאו שהדור יהיה גם ראוי לזה. לכששמע הרבי מרוזין זי"ע דברים אלו אמר:

הגאולה תבא באתערותא דלתתא, על ידי מעשים, ולא על ידי רצון ומחשבות בלבד

"לא, הדור אינו ראוי עדיין לגאולה נסית, לזה צריך עבודה גדולה וסיגופים קשים, אבל איך אפשר לתבוע עבודה גדולה כל כך וסיגופים ויסורים כאלה מהעם היהודי השבור והרצוף, הרי אין להם אפילו כח לבכות ולבקש רחמים, קודם כל צריך העם היהודי להשתחרר משעבוד הנפש, שיוורשו להכנס לארץ ישראל ללא נסים ונפלאות, ואז תבוא ממילא הישועה הרוחנית, והתעוררות לעבודת הקודש חייבת תחילה להיות אתערותא דלתתא, על ידי

לקראת ביאת המשיח - לשבת ולבנות את א"י ולקיים בה את התורה

CC BY-SA 3.0 Yonatan Yonatan

שבה מבצבץ ועולה דור חדש, ועם נולד כיהודים שלמים, המקיימים תורה ומצוות, ולא רק כת אחת שלומדים תורה - אלא כל העם כולו יתחיל את הציפיה, בבחינת מחוטב עציץ עד שואב מימך (דברים כ ט י), כל אחד לפום דרגא דיליה. **ובזה שיושבים בארץ הקודש, ומקיימים את התורה בפועל ממש, ונזהרים בקלה כבחמורה, ובונים ערי ישראל,** כמו בדור הראשון כשעלו ממצרים, וכבשו את ארץ ישראל תוך כדי קיום מלא של תורה ומצוות, כדי שיוכל לקום דור שיהיה ראוי לקבל פני משיח, ועלינו להתאמץ להחזיר עטרה ליושנה... ובזה יהיה המבשר צדק לבשר באו של משיח צדקנו וגאלנו האמיתי במהרה בימינו. (כנסת מרדכי, מועדים, עמוד קסז)

רבי מרדכי שלום יוסף פרידמן מסדיגורה: חובתנו הקדושה בעת קשה כזו - יחד עם אמונתנו המוצקה, שאחכה לו בכל יום שיבוא, אף על פי כן נתנו לנו חז"ל סימנים, וזה ההבדל בין צפיה לישועה, המתנה, ומחכים לישועה. כי אנו יכולים לחכות בכל יום שיבוא, אבל אם יש סימן, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה מב ד) - "אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו - צפה לרגליו של משיח", היינו הסימן הזה יהיה לך שמתחילים ימות המשיח. עוד לא ביאת המשיח, רק ימות המשיח. וצריך להתחיל את כל ההכנות של התחלת ימות המשיח, כי ימות המשיח זו התקופה

היאביר יעקב' מסדיגורה: בעליה החרדית תלוי עתידה הרוחני של הארץ

וכדומה לזה סיפר אחד שבא לקחת ברכת פרדה בטרם צאתו לארה"ב בשליחות אחד המוסדות. אמר לו האדמו"ר בקורטוב של טרונייה: "לא באת להתייעץ אצלי אם לנסוע או לא, אלא באת בהחלטה גמורה ונחושה לקחת ממני ברכה, אילו באת לשאול מסופקני מה תשובה הייתי משיב לך, אבל מאחר והנך עומד לפני הנסיעה, **הנני מברך שהשי"ת ישמך מכל רעיון שתמצא להשאר שם באמריקה,** וברכה זו תלוה אותך במשך כל ימי שהותך שם". בנאומו באסיפת הכנה לכנסיה הגדולה הרביעית של אגודת ישראל בשנת תשי"ד, אמר בין השאר, כי יש לקרוא לכל היהודים בעולם שיבואו להתישב כאן... (מתוך ספרו 'יאביר יעקב' ח"ב בסוף)

יביא את המשיח, נענה שוב האדמו"ר ההוא: "הלאו יודעתי שכך יהיה", על זה השיב רבינו: "צריך להאמין כך". ואמנם האדמו"ר ההוא בא כעבור שנה והשתקע בארץ ישראל. באהבתו הגדולה והיוקדת לארץ הקודש, היה מבקר קשות את אלו אשר מטעמים שונים הגרו ממנה ועזבוה, במקרים אלו היה מזגו הרך וטבעו הנח משתנים לחלוטין, עד כדי ביקורת גלויה וקשה מהולה בקפידה, והיה מתמלא עגמת נפש וצער. בא לפניו אברך שהיה תושב חו"ל לקבל ברכה לרגל חתונתו. לאחר שברכו בברכת קדש, אמר לו האדמו"ר: "בודאי תשתקע כאן בארץ", השיב לו האברך בנימה שניכרה בה התלהבות מסויימת: "לא כי, אלא אני נוסע לאמריקה", הקפיד רבנו כנגדו ושאלו: **"ומה כאן ההתלהבות הזאת."**

הַרְבֵּה בכל הזדמנות לדרוש למען הגברת עלייתם של יהודים שומרי תורה לארץ, כדי להרבות בה קדושה ולעצב את דמותה הרוחנית על יסודות התורה. בכל הזדמנות היה קורא ומעודד לעליה ולהתיישבות, **וביחוד הדגיש את החשיבות של עליה חרדית, שבה תלוי עתידה הרוחני של הארץ.** פעם ערך ביקור גומלין אצל אחד האדמו"רים שביקר אז בארץ ישראל לראשונה. בזמן הביקור הפציר בו שיעלה לארץ על מנת להשתקע, ענה לו האדמו"ר ההוא: "אבוא ביחד עם משיח". חזר רבנו ואמר לו: **"אם כב' יבוא עם החסידים - יגרום בכך שאחרים יחזרו בתשובה, וזה**

CC BY-SA 3.0 Yonatan Yonatan

הרב אברהם דוד ברנד

חובבי ציון לבית רוז'ין

מעמד, ההנכס גבורים מהם, שאתם אומרים לרכשה! וכאשר ראה שחלשה דעתם - המשיך אבא מארי ז"ל - 'והלא זאת לא היתה כונתי, אמרתי להם - ידוע תדעו כי ענין ישוב ארץ ישראל מעסיק אותי מכבר. בעצתי וביזמתי עלו יהודים מרומניה ויסדו את המושבה ראש פנה, ואתם אם תנהלו את ענין הישוב על פי התורה תוכלו להתחשב עם תמיכתי' (אהלי יעקב, ח"א, י' אלול תשי"ב).

אלא שאז, בחודש אב שנת תרע"ד, רעדה הארץ והשתנו סדרי בראשית. מלחמת העולם הראשונה פרצה וטלטלה את אירופה כולה. המוני יהודים נמלטו משטחי רוסיה ורומניה בחיפוש אחר מקום מפלט בטוח מזוועות המלחמה.

העיר שהפכה ליעד המועדף עבור הפליטים האומללים, הייתה וינה, בירת המונרכיה האוסטרו-הונגרית המתפוררת, שהייתה מקום שלו יחסית. המוני הפליטים חיו בעיר בתנאי דחוקות ועניות קשים. איש לא ידע מה ילד יום.

בין המוצאים מקלט בעיר, היו גם בנו של ר' יצחק מבוהוש, הרה"ק ר' יעקב מהוסיאטין זי"ע [האהלי יעקב], באותה תקופה טרם שימש כאדמו"ר מהוסיאטין, אך היה חתנו ומקורבו של הרה"ק ר' ישראל מהוסיאטין]. וחתנו הרה"ק ר' חיים מאיר יחיאל מדרוהוביטש זי"ע [השלום והאחדות]. יחד עמם, שהה בעיר גם הרה"ק ר' שלמה חיים [ר' שלמה הניו] מסדיגורא זי"ע, בנו של בן דודם הרה"ק ר' ישראל מסדיגורא זי"ע [האור ישראל].

בי"ז בחשוון תרע"ח, התפרסמה הצהרת בלפור הנודעת: "ממשלת הוד מלכותו רואה בעין יפה הקמת בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל". שְׁמַע הצהרה זו הגיע לווינה, וגרר התעניינות רבה בקרב הפליטים הנואשים בעיר.

בביתו של האדמו"ר מדרוהוביטש בווינה, התכנסה אסיפה במטרה להחליט כיצד צריכה היהדות התורנית להגיב לנוכח ההצהרה. בי"ג בניסן התרע"ח, הצהירו האדמו"רים

חסידיו באירופה. מסופר, כי כאשר נשאל מדוע אינו עולה בעצמו לארץ, השיב: "אם הייתי בא לארץ ישראל, היו שואלים אותי, למה באת לכאן בלי היהודים שלך? ומה אענה אז?" (ישראל קלפהולץ, בית רוז'ין, בני ברק, תשמ"ז, עמ' רמח).

צאצאיו של הסבא קדישא רבי ישראל זי"ע המשיכו את מפעלו לישוב ארץ הקודש. נכדו, הרה"ק ר' יצחק מבוהוש זי"ע, פעל בשיתוף פעולה הדוק עם אגודת 'דורש לציון' למען קידום מטרה זו. בתמיכת האדמו"ר, עלו רבים מחסידיו לארץ, והיו ממייסדי המושבות ראש פינה וזכרון יעקב.

עם זאת, הדגיש הרבי זי"ע כי יישוב הארץ מוכרח להיעשות לפי ההלכה, ופניה של המדינה המוקמת מוכרחות להיות פנים יהודיות מובהקות. וכך מעיד בנו, הרה"ק ר' יעקב מהוסיאטין זי"ע:

בקטוביץ' - שבת פר' תבוא, באו אליו אנשים חשובים ונשואי פנים, אזרחי גרמניה 'בני ברית'. מטרת בואם: לדבר אתו על תנועת 'חיבת ציון' ולרכוש את תמיכתו. הוא בקש אותם לבאר לו את כיוון התנועה. הם השיבו: המטרה היא לעשות בית לאומה הישראלית כדי שיחיו תחת תנאי התפתחות טבעיים ובריאים, כי חיי האומה בתפוצות כרוכה בהם סכנה רוחנית וחומרית. רוחנית - טמיעה. חומרית - מצד האנטישמיות. שאלם

אבא מארי ז"ל: "זולמה דווקא בפלשתינא?" הם תמהו קצת על השאלה הזאת וענו: הלא פלשתינא ארצנו היא. 'יש לכם דוקומנטים המעידים שפלשתינא ארצנו היא' שאלם - הם עמדו נבוכים ושתקו. ויאמר להם אדמו"ר זצוק"ל: 'פרשת השבוע [והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה], היא הדוקומנט. בה כתובים תנאי המתנה, וגם התוצאות אם התנאים לא יקוימו. כולנו יודעים, שהכל בא בדיוק כמו שכתוב, האמנם עצומים אתם מאלה שבגלל מעשיהם גורשו מן הארץ, ההנכס יותר חכמים מאלה, שכבר נחלו את הארץ והשתרשו בה ולא יכלו

לחלוטין על כבודם ותאדם, כאשר הדבר נגע בישוב הארץ? ספרים שלמים ידרשו כדי לספר את הסיפור בשלמותו, אולם לעת עתה נסתפק בקווי מתאר כלליים, שיתנו לקורא טעימה מעולמם המופלא של אותם ענקי הרוח.

◆

מפעלם של האדמו"רים לבית רוז'ין לפיתוח ארץ הקודש, החל עוד באבי השושלת, הרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זי"ע [התקנ"ז-התרי"א]. מפעלותיו של הצדיק למען ארץ הקודש, ידועות ומפורסמות. הוא אסף כספים רבים למען הישוב היהודי, ורכש בעצמו קרקעות רבות מידי השלטון העות'מאני, אך במחיר של חיכוך עם השלטון הרוסי [שהיה בריבות עם העות'מאנים והיה מעוניין גם הוא ברכישת קרקעות בארץ]. רבים וטובים כבר עסקו בשאלה מדוע למרות כל זאת, לא עלה ר' ישראל לארץ הקודש בעצמו. תשובות רבות ושונות נאמרו בכך, ואין כאן המקום להרחיב. ההנחה הרווחת היא, שהוא חשש להותיר מאחור את

בדברי ימיה של העליה היהודית לארץ ישראל, ישנו פרק שמעולם לא נחקר כל צרכו, פרק שלא זכה להתייחסות מספקת בידי כותבי קורות העתים. זהו פרק שנותר סתום וחתום, ורבים כלל אינם יודעים על קיומו. פרק זה, הוא מפעל העליה של צדיקי חצר הקודש רוז'ין.

צדיקי בית רוז'ין מסרו את כל כולם למען קדושת הארץ וחיוזוק הישוב היהודי. חלקם אף זכו לחון בעצמם את עפר הארץ הקדושה, יש מהם שסייעו בבנינה במו ידיהם ממש. מה אירע שם? מה גרם לנסיכי השושלת הנודעת בגיבוני המלכותיות וההדר, לוותר

בית המדרש של חסידות דרוהוביטש ברחוב מלאכי בירושלים

לחלוטין על כבודם ותאדם, כאשר הדבר נגע בישוב הארץ? ספרים שלמים ידרשו כדי לספר את הסיפור בשלמותו, אולם לעת עתה נסתפק בקווי מתאר כלליים, שיתנו לקורא טעימה מעולמם המופלא של אותם ענקי הרוח.

מפעלם של האדמו"רים לבית רוז'ין לפיתוח ארץ הקודש, החל עוד באבי השושלת, הרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זי"ע [התקנ"ז-התרי"א]. מפעלותיו של הצדיק למען ארץ הקודש, ידועות ומפורסמות. הוא אסף כספים רבים למען הישוב היהודי, ורכש בעצמו קרקעות רבות מידי השלטון העות'מאני, אך במחיר של חיכוך עם השלטון הרוסי [שהיה בריבות עם העות'מאנים והיה מעוניין גם הוא ברכישת קרקעות בארץ]. רבים וטובים כבר עסקו בשאלה מדוע למרות כל זאת, לא עלה ר' ישראל לארץ הקודש בעצמו. תשובות רבות ושונות נאמרו בכך, ואין כאן המקום להרחיב. ההנחה הרווחת היא, שהוא חשש להותיר מאחור את

מצבת קברו של רבי יעקב מהוסיאטין בבית הקברות היהודי העתיק בטבריה לצד חותנו רבי ישראל מהוסיאטין ובנו רבי יצחק מהוסיאטין

הרב אברהם דוד ברנד

ב ש נ ת
תרצ"ז, עלה
הרה"ק רבי
יעקב מהוסיאטין
ז"ע גם הוא לארץ ישראל
והתיישב בתל אביב. בשנת תש"ט, לאחר
פטירת חותנו, הפך לממלא מקומו כאדמו"ר
מהוסיאטין. הוא חדל ממעורבות ציבורית,
אך בשולחנותיו הטהורים חיווה את דעתו
לגבי ענייני השעה.

ביום שישי, ערש"ק פר' אמור, תש"ח,
הוכרזה עצמאות המדינה. בעקבות כך,
פתחו מדינות ערב בפלישה מתואמת לארץ
ישראל. למחרת, שוחח האדמו"ר על נושא
זה ואמר:

אנו עומדים במלחמה כבדה, מלחמת מגן,
כחות החושך והטומאה נאספו עלינו
למנוע שלטון ישראל אך על חלק קטן
של ארץ ישראל. אין אנו דוחקים את
הקץ, אבל הקץ דוחק אותנו. הצרות
והתלאות ומאורעות הדמים בעשרת
השנים האחרונות דחפנו לארץ
ישראל, והכריחונו למאמצים בכון
פריקת עול זדים מעל צוארנו ושחרור
הארץ מידי נכריים. גם לא מרדנו
באומות העולם, הלא הן הכירו בזכותנו
על מדינה עצמאית בארץ ישראל. גם
לא עלינו בחומה יחד ביד חזקה (עי'
רש"י כתובות ק"א). כי אם ברשיונות כניסה,
מעט, מעט, או בצנעה, לא השתמשנו
באניות מלחמה. אדרבה, אומות העולם
- הם עברו על שבועתם לא להשתעבד
בישראל יותר מדי, הן עוד הוסיפו
להרע: ענו ורצחו.

מנגד, הבהיר: "צריך לזכור, כי הקמת
המדינה היהודית, אף כי אין ערוך
לחשיבותה, עדיין אינה הגאולה המקווה
שהובטחה לנו, הגאולה האמתית קשורה
בביאת משיח בן דוד."

בית הכנסת של אדמו"רי הוסיאטין בתל אביב

קדימת ארץ ישראל - סא 4000 - CCBY

כל ימיו היה מעורר על אהבת הארץ והחובה
לפעול למען ישובה. שגורים היו על לשונו
דברי ספר חרדים (פרק נט): "וצריך כל איש
ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבוא אליה
מאפסי ארץ בתשוקה גדולה, כבן אל חיק
אמו, ובפדיון הארץ - מהרה תהיה הגאולה"
(מאיר צבי גרוזמן, תולדות יעקב - אדמו"רי הוסיאטין,
פתח תקווה, תשע"ט, עמ' 156). נלקח לבית עולמו
בי"ח בחשוון תשי"ז.

עבור כמה שיותר יהודים, וכן להשיג עבורם
את הכסף להוצאות הנסיעה.
הרבי מדרוהוביטש לא אמר די בכך, והחליט
בעצמו לעלות לארץ. באדר תרפ"ב, עזב את
ווינה ברכבת, ומשם היטלטל תקופה ארוכה
ברכבות ובאניות, עד שדרכו רגליו בחוף יפו.
לימים, תיאר נכדו את שראו עיניו: "כשירד
זקני ז"ל מן הסירה ודרך על אדמת הארץ
ונפל על רגליו לנשקה ולחוננה ולהשקותה
בדמעותיו, ראינו כולנו בחוש כי זקוק הוא
לרחמים גדולים, שלא תכבה הפתילה מעוצם
השלהבת. כולנו עשינו כמותו, השתחננו על
אדמת המכורה וגעינו בבכיה".

האדמו"ר שם פעמיו אל ירושלים, וקבע את
מושבו בשכונת הבוכרים. הוא הקים אגודה
חדשה - 'בוני הארץ בגופס'. חברי האגודה
התחייבו לסייע בבנין הארץ באמצעות
עבודת כפיס. הרבי עצמו עמד בראש

מי שיודע להעריך את ארץ ישראל היא מוצאת חן בעיניו גם בלא קישוטים חיצוניים

יהודי מרוזין נסע לבקר בארץ ישראל. כשחזר,
נכנס אל רבי ישראל מרוזין והתאונן שהארץ
לא מצאה חן בעיניו. אמר לו הרבי: "היה פעם
יהודי עשיר שהשיא את כל בנותיו לתלמידי-
חכמים, אבל לבת-הזקונים שלו לא מצא חתן
כלבבו ושייך אותה עם חייט פשוט. לפני
החתונה אמר לבתו להתקשט, כדי שתמצא חן
בעיני בעלה. אמרה לו בתו: בשביל החייט שלי
אני יפה למדי כמות שאני". וסיים: "אף ארץ
ישראל כך - היא מתקשטת ומתגלה במלוא
הדרה לפני מי שיודע להעריך את רום ערכה
וגודל מעלתה, אבל לפני אנשים חומריים - היא
נראית ארץ ככל הארצות".

המתנדבים ועבד באדמה הסמוכה לביתו.
במקביל, הנהיג האדמו"ר חצר חסידית
יהודית, אשר משכה אליה יהודים מכל
גווני הקשת. סופר ירושלמי תיאר את חצרו:
"אור זורח מפניה זו לתוך נפשותינו.
באותו בית מצטופפים חסידים ישישים
וותיקים, שמביטים על זרע קודש במבט
המקובל מקדמת דנא. אך בצד אלה אתה
מוצא חכמים וסופרים, גם אנשי שמאל
מובהקים. כמה מראשי 'ההסתדרות' היו
כאן אורחים קבועים, כמעט אזרחים.
האור הזורח מושך אותם, מושך רבים...
גם בני עדות המזרח, מי מפרס ומי מארם
נהריים ומי מבבל".

האדמו"ר מדרוהוביטש צ"ל נלקח לבית
עולמו בל' בניסן התרפ"ד, לאחר מחלה
קשה. הרה"ק ר' אברהם יעקב מסדיגורא
[האביר יעקב], סיפר כי הרבי סבל מיסורים
קשים, "אולם בשעה שדברו עמו בעניני ארץ
ישראל וקדושתה, היה נראה כאילו כלל אינו
מרגיש ביסוריו".

על הקמת אגודה חדשה שתיקרא 'ישוב ארץ
ישראל', ותקדם עלית יהודים לארצה על פי
רוח התורה וההלכה.
פעולתה הראשונה של האגודה הייתה
לפרסם 'קול קורא' בעיתון 'הצפירה', אשר
בו הצהירה על מטרתיה. דבריו של קול
קורא זה, מאלפים ונוקבים עד ימינו:

הופיע פתאם הרעיון הציוני בעולם, רעיון
שעשיתו על טהרת הקודש הוא חובת כל
עם ישראל. אבל אנחנו החרדים תחת להיות
מזרזין ומקדימין לקחת על שכמנו עבודת
הקודש של התישבות הארץ בדרך התורה
והדת ולאפשר לנו, לבנינו ולבנותינו לקחת
חבל בעבודה הזאת על טהרת הקודש, נסוגנו
אחור והנחנו את המצוה הרבה והקדושה
הזאת רק בידי הציוניים. ואם כי המה יהודים
נאמנים לעמם, אבל אינם דואגים לקיום
התורה והמצוות עפ"י המסורה. תוצאות

חבוק ידיו הן מפחידות. בגלות עזבו
צעירינו את מחנה החרדים ובארץ
ישראל אין לנו חלק ונחלה בישוב
החדש! (הצפירה, י"ג ניסן, תרע"ח)

על הכרוז חתם האדמו"ר
מדרוהוביטש, יחד עם רבנים
ואדמו"רים נודעים נוספים. למרות
שהאדמו"רים מסדיגורא והוסיאטין לא
חתמו על הכרוז, הם היו חברים פעילים
באגודה, והשתתפו בדיוניה.

בשנת התרפ"ב התקיימה ועידת
המדינות המנצחות במלחמה בעיר סן-
רמו. כחלק מהחלטות הוועדה, אשררו
המעצמות את הצהרת בלפור המבטיחה
להעניק בית לעם היהודי בארץ ישראל.
ר' שלמה ניו מסדיגורא, סיפר לימים:

כשהגיעה ידיעה זו לווינה, הדפיס
היומן 'ווינר מרגציטונג' הוצאה
מיוחדת. הידיעה הגיעה לאוזני
האדמו"ר הדרוהוביטשי, ובלי

להתמהמה רגע לבש מעילו, מיהר למערכת
העיתון, קיבל עשרות עותקים ויצא לרחוב
טאבורשטרסה כשהוא מכריז: 'יהודים!
בשורה טובה! איקסטרה אויסגבה! בשורה
טובה!' ונתן לכל דורש גיליון.

בצעדי ריקוד פסע עד הגיעו ללשכת
ישוב ארץ ישראל. בלשכה נמצאו אז
כמה מראשי החברה, ובניהם גזבר הוועד
המרכזי, האדמו"ר ר' יוסף יעקב טברסקי
הסטיניסלבי, ר' ליבל טויבש, המזכיר הרב
משה רייך ואנכי. עם כניסתו קרא בקול
רועד מהתרגשות גיל: 'מזל טוב! סוף כל סוף
הודה עשו על הברכות!', עלה על השולחן
הארון ופתח ברקידה נלהבת. הנוכחים תפסו
עמדות סביב השולחן כדי לשמור עליו, שלא
יפול מעל השולחן מרוב התרגשות.

במהרה התברר, כי השמחה הייתה מוקדמת
מדי. בריטניה הגדולה, שקבלה את מנדט
השליטה בארץ, הגבילה את העליה היהודית
אליה באמצעות סרטיפיקטים. אגודת ישוב
ארץ ישראל פעלה כדי להשיג סרטיפיקטים

גם הרבה מנדיבי לב חפצו והשתוקקו לרכוש מקום בבית הכנסת, לנחלת עולם בכסף מלא, באשר איוו להם אחוזת נחלה בבית כנסת גדול וקדוש זה השוכן בתוככי ירושלים עיה"ק. הרוכשים אף קיבלו שטר מיוחד שהיה מכונה "ספר המקנה", ובו היה מסומן המקום הנרכש במצרי ובצדדיו, כתוב וחתום בידי

הממונים והגבאים, בכח והרשאה המסוריים להם מרבותינו הקדושים נשיאי הארץ.

מידי שנה בשנה ביום ג' חשוון, יומא דהילולא של הרה"ק מרוז'ין, היו מתכנסים ובאים להיכל בית הכנסת המוני חסידי בית רוז'ין בראשות ובהשתתפות כל צדיקי רוז'ין, לעריכת השולחן הטהור בצוותא חדא (אגרות הרה"ק מרוז'ין - פרק ה').

להחזיר עטרה ליושנה

כיום (תש"פ) מתבצעות עבודות שחזור, ועמל רב נדרש על מנת להגיע לרמת שחזור מרבית, שביית הכנסת החדש יהיה תעתיק מדויק של בית הכנסת שהוקם בי"ב באב תרל"ב. גובהו של בית הכנסת עתיד להיות מרשים בעז"ה, יהיה זה המבנה הגבוה ביותר ברחבי הרובע היהודי. כולנו מכירים את המבנה המרשים והגבוה של ביהכ"נ החורבה המשוחזר, ובית הכנסת 'תפארת ישראל' יהיה גבוה בכמטר אחד יותר ממנו.

לפני עבודות הבניה ערכו במקום חפירות עמוקות, ונגלה מחזה מרהיב, שייתכן ואפילו בוני בית הכנסת לא נחשפו אליו: רשת מקוואות תת-קרקעית מסועפת, ככל הנראה מתקופת בית ראשון, ומעליה עוד שכבה שנבנתה תקופה ארוכה לאחר מכן, ככל הנראה מתקופת בית שני. המקום קרוב מאד למגורי הכהנים בזמן בית המקדש, וייתכן מאד שכאן טבלו הכהנים בבוקר לפני עבודתם בבית המקדש.

(מתוך פרק כ"א בספר)

עצום ושיגרו בדחיפות לירושלים אל רבי ניסן תוך שהוא מצווהו **לקנות את הקרקע הזו בכל מחיר**. אכן, הכסף הגיע לתעודתו בשעה הנכונה, וזמן קצר ביותר לאחר סיום העסקה על הצד הטוב ביותר בידי האמונות של רבי ניסן בק, הגיעו שלוחי הצאר הרוסי בנסיון לקנות את החלקה. נקל להבין איך התעוררה חמתם עד להשחית בשמעם כי שלוחי הרבי מרוז'ין הקדימום... אך את הנעשה אין להשיב.

כפיצוי וכתחליף, קנה הצאר הרוסי באמצעות שלוחיו אנשי הכנסיה בירושלים, את קרקע חצר סרגיי מחוץ לחומות, שם הוקם המתחם הגדול והמוכר עד היום כ"מגרש הרוסים" [ראה מסגרת], במקום השטח בתוך הרובע היהודי שנקנה על ידי רבי ניסן בק בכספו ובמצוותו של הרבי מרוז'ין, **שציוהו לבנות במקום בית כנסת גדול ומפואר**.

ותשלם המלאכה תרל"ב

בנייתו של בית הכנסת התעכבה רבות, וניכר היטב עד כמה מתאמצים כוחות האופל לעכב את השלמת בנייתו לתלפיות. תוך כדי הכנת התכניות והנחת היסודות, נסתלק הרבי מרוז'ין מהאי עלמא, ואת מקומו על כס ההנהגה בסדיגורה תפס בנו, מרן אדמו"ר הזקן רבי אברהם יעקב זיע"א. בימיו ובהשתדלותו הושלמה המלאכה, לאחר שנים ארוכות ורבות, ובית הכנסת המפואר הזה התנוסס על תילו. ותשלם המלאכה בשנת תרל"ב, ונקרא שם בית הכנסת **"תפארת ישראל" ע"ש הסבא קדישא מרוז'ין**.

מה נהדר היה מראה בית הכנסת המפואר הזה בעיר העתיקה, שהתנשא גבוה מעל כל בתי העיר, בהתאם להלכה שנפסקה בשולחן ערוך (שו"ע או"ח קנ"ב) כי בית הכנסת צריך להיות גבוה מעל בתי העיר. בית כנסת זה, ובית כנסת החורבה לעדת הפרושים, היו מעין ה"סמל המסחרי" של ירושלים של מעלה, של עיר הקודש והמקדש, ומסביבם פיצו בעוז חייה היהודיים הרוחניים של ציון המצוינת.

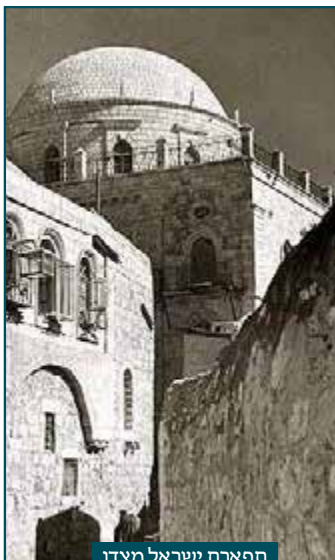
צדיקי בית רוז'ין אשר מושבם היה במזרח אירופה, היתה מצודתם פרוסה על בית הכנסת הזה, וקשרים עמוקים נקשרו בין מזרח למערב סביב בית כנסת זה. כל צדיקי בית רוז'ין, טשרנוביל וויז'ניץ, רכשו להם מקומות ישיבה קבועים בבית הכנסת, מתוך קשר חם ועמוק למקום קדוש זה שנוסד על ידי הסבא קדישא מרוז'ין, אשר הבטיח כי התפילות יבקעו להן נתיב לרקיע דרך קירותיו.

חז"ל (חולין ס, ב) אומרים על הפסוק: "צידונים יקראו לחרמון שריון", לשם מה התורה צריכה ללמד אותנו דבר זה? תנא: שניר ושריון - מהרי ארץ ישראל, מלמד שכל אחד ואחד מאומות העולם הלך ובנה לו כרך גדול לעצמו, והעלה לו על שם הרי ארץ ישראל, **ללמדך: שאפילו הרי ארץ ישראל הביבין על האומות העולם**.

דרשות אלה של חז"ל מזכירות את 'המרוץ' שהתנהל לפני כמאה שנה בין אומות העולם על רכישת אדמות והשפעה בארץ ישראל ובפרט בירושלים. עדות לכך אפשר למצוא עד היום בשמות מקומות שונים בעיר הקודש: 'המושבה הגרמנית', 'הגבעה הצרפתית', 'בית החולים האיטלקי', 'המושבה האמריקאית', 'מגרש הרוסים' ועוד ועוד. נדמה שאין עוד ארץ בעולם, בוודאי לא ארץ כה קטנה, שעמים כה רבים ושונים זה מזה ניסו להשתלט עליה, עמים שרובם שכנו במרחק אלפי קילומטרים ממנה ובכל זאת השתדלו בכל כוחם להיאחז בה. ללמדך שאפילו אומות העולם מחביבין את הארץ הקדושה, ק"ו שאנו בני ישראל צריכים לחבבה עד מאוד.

חצר סרגיי, שימש כאכסנייה במתחם מגרש הרוסים

תפארת ישראל מצד

ברוך שם כבוד מלכותו שכם עיר הברית עיר כתר תורה

הרב מאיר גולדמינץ / חלק ד'

ללמוד מן הביקור במקום, כאשר ארץ ישראל, הריה ועמקיה, משמשים במקרים רבים כפרשנים הטובים ביותר לפסוקי התנ"ך, ואפשר ללמוד מהם הרבה רקע, המסייע מאוד להבנת העניינים. במאמר הראשון על שכם הזכרנו, שהמקום הראשון המוזכר בתורה שאברהם אבינו מגיע אליו בארץ ישראל הוא שכם. וַיַּעֲבֹד אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֶלֹן מוֹרְהָ וְהַכְּנַעֲנִי אֶזְרָא בְּאֶרֶץ אֶזְרָא. את הקנין הראשון בארץ, עושה אברהם אבינו במערת המכפלה אשר בחברון.

בעם ישראל, האם באמת אנו עם אחד שלא ניתן לחלוקה? הברור הגדול והנוקב בשאלות אלו מתרחש בשכם. במאמרנו זה ניגע באותן נקודות כואבות. כאשר יעקב אבינו שולח את יוסף הצדיק מעמק חברון לראות את שלום אחיו בשכם, כותב רש"י - **"ויבא שכם"** - מקום מוכן לפורענות. שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר וילך רחבעם שכם (מלכים א' יב א). כל אחד מהאירועים הללו צריך לימוד - לא רק מתוך דברי התורה, אלא מה אנו יכולים

במאמר הקודם עסקנו בהיות העיר שכם ראויה לתואר 'שכם עיר הברית'. בפרשת בנין המזבח בהר עיבל נכתב הפסוק - **"היום הָזָה נְהִייתָ לְעָם לְה' אֱלֹהֶיךָ"**, ובהמשך אותו יום, במעמד הברכה והקללה בהר גריזים ובהר עיבל, נכרתה ברית הערבות בין הקב"ה ובין עם ישראל, וכן בין כל בני ישראל איש עם רעהו. מקור הדין של כל ישראל ערבין זה לזה, התקבע שם. לאחר מכן, בסוף ספר יהושע, שוב נכרתה ברית בעיר שכם. סיימנו במילים, שכגודל מהותה של הברית, כך גודל סיכונה. דווקא בשכם עומדת ותלויה השאלה האם באמת ישנה ערבות הדדית

1 האמת היא, שגם רש"י לא הזכיר את כל הפורענויות שהתרחשו בשכם. נזכיר רק את אבימלך בן גדעון ומשל יותם, שקרו גם הם בשכם. אולי בהזדמנות נבוא לביקור נוסף באזור, הפעם ביצהר ואיתמר, ונבין בדיוק היכן קרה כל דבר בפרשה הכואבת הזו.

במ"ט שערי תומאה, א"כ הם במצב של **"לא זכו"** - עני ורוכב על חמור". ובמצב זה, עדיף שהגאולה הנסית תבוא רק בזמנה.

ואמנם הקב"ה ידע, שאם עם ישראל יתעכבו עוד במצרים - הם ישקעו בחמישים שערי תומאה, ולא יוכלו לצאת משם עוד. ולכן מיהר והוציאם ממצרים, וכמש"כ (דברים טו ג) **"כִּי בְּחַפְזוֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"** (ילקוט מעם לועז שמות יב יא). ולכן מתו במכת חושך ארבעה חלקים מעם ישראל.

אך בגאולה האחרונה נאמר (ישעיה נב יב) **"כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תֵּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תֵלְכוּן"** - שלא יהיה כמו במצרים שיצאו במנוסה ובחפזון (זוה"ק משפטים דד; תיקו"ז הקדמה טו). ולכן בתחילה זוכים רק לגאולת משיח בן יוסף - שהוא **בדרך הטבע**. ורק לאחר שנגמר התיקון דמשיח בן יוסף - זוכים לגאולת **משיח בן דוד** - גאולה **בדרך נס**. ועי"ז כל ישראל נגאלים.

בשמחת לבי אני מקבל עלי - ע"מ שלא יאבד אחד מישראל

המהלך הנ"ל חוזר על עצמו באחרית הימים. וכך אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני ישעיהו רמז תצט): אָמַר לוֹ [הש"ת לְמִשְׁיָח] - **הֲלָלוּ שְׁגָנוֹתַי אֲצִלְךָ עוֹנוֹתַיךָ** [=שְׁעוֹנוֹתַיךָ נִכְסוּ וְנִגְדְּזוּ אֲצִלְךָ, פְּאֵלֵי הֵם עוֹנוֹתַיךָ, וְאַתָּה סוֹבֵל פְּדִי לְכַפְרָם] - **עֲתִידִים לְהִכְנִיסְךָ בְּעַל בְּרִזְל, וְעוֹשִׂים אוֹתָךְ כְּעַגְל הָהָר שֶׁכָּהוּ עֵינָיו, וּמִשְׁנִיָּקִין אֶת רֹחַךְ בְּעַל, וּבְעוֹנוֹתַיךָ שֶׁל אֱלֹהִים עֲתִיד לְשׁוֹנֵךְ לְהִדְבֶק בְּחַפְזוֹ... אִם נִפְשֶׁךָ עֲצָבָה אֵיךְ טוֹרְדִין מֵעַכְשָׁיו**.

ולהנ"ל כך ביאורו - **"אם נפשך עצבה אני טורדן מעכשיו"** - הקב"ה מציע למשיח, שאם המשיח רוצה - הוא יביא עכשיו את הגאולה השלימה. **אלא שבשביל זה הוא יצטרך להרוג את הרשעים שב ישראל, ויגאלו 'אחד מעיר ושנים ממשפחה', וכו'.**

ועל כך עונה המשיח להש"ת:

"אָמַר לְפָנָיו: רַב־שׂע, בְּגִילַת לִבִּי וּבְשִׁמְחַת לִבִּי אֵיךְ מְקַבֵּל עָלַי - עַל מִנְתַּ שְׁלֹא יֵאבֵד אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל... בְּכָךְ אֵיךְ רֹצֵחַ, בְּכָךְ אֵיךְ מְקַבֵּל".

וקשה, שמאחר שזו **גאולה** - אין הוזהר אומר שעל הזמן הזה נאמר **"ועת צרה היא ליעקב"**?

אמנם אכן מצינו, שפסוק זה נאמר על ימות משיח בן יוסף, וכמש"כ (חבקוק ג טו): **"אֲשֶׁר אֲנִיחַ לְיוֹם צָרָה"**. וביאר הגר"א: **"הוא בימי משיח בן יוסף, כמ"ש 'והיה עת צרה'"**.

וכאן מדבר הוזהר על החלק בגאולה שנקרא **"פקידה"** - שזה ימות **משיח בן יוסף**. וכמש"כ הרמ"ב ב'אור יקר' (תובא ב"ר ביאור חזקיהו לבי אברהם אוליא): **"וענין פקידה וזכירה הנזכר בשמועה זו הוא, כי 'פקידה' - סוד גילוי משיח בן יוסף, ו'זכירה' - משיח בן דוד"**.

וכן מבואר ב'רד"ק גניזין' (ח"ז מכתבי רמח"ל עמ' רל"ז), וכן מבואר ב'מאמר הגאולה לרמח"ל' (עמודים ג-ה). במהדורת מכתבי רמח"ל, ועי' בעמוד ל"ח).

ועל זה אומר הגר"א, שאילו היתה הזכירה [גאולת **משיח בן דוד**] **בתשרי** - שזהו הזמן שהדין שורה בעולם - אז הגאולה היתה באה באופן של **'אחד מעיר ושנים ממשפחה'** ח"ו. אבל מכיון שבתשרי תהיה רק 'פקידה' גאולת **משיח בן יוסף**, והזכירה תמתין עד ניסן - שזה הזמן שהרחמים שורים בעולם - לכן כל ישראל יזכו.

וכ"כ הרמח"ל (אוצרות רמח"ל עמוד כ"ג): **"שכשהגאולה באה בתחילת הגלות.. וישראל לא סבלו עדיין די ספוקים.. באותו הזמן נאמר 'אחד מעיר ושנים ממשפחה'.. וכן היה בגאולת מצרים שיצאו קודם זמנם שהיה ארבע מאות שנה, ולא עמדו בגלותם אלא כמנין רד"ו - שאז הוצרך שהקב"ה ישלח החושך כמו שאמר רד"ל, כדי להמית הרשעים שב ישראל. אבל כשהגאולה באה בסוף הגלות - אז אין עוד מורא ורעדה כלל.. ואז הגאולה היא גם לרשעים שב ישראל"**.

והנה יש לציין כלל חשוב בהזכרת תאריכים בגאולה, כגון כאן בדברי הגר"א על ניסן ותשרי, **התאריכים - אלו מדרגות** וכמש"כ ב'אגרות רמח"ל' פ"ב: **"ואותם המדרגות עכשיו הם לו ימים ושנים"**. וב'תפילות רמח"ל' קנ"ז: **"יד מדרגות עומדות עליהם. והם ז' שנים של בית המקדש"**.

וב'תפילות רמח"ל' קנ"ז: **"יד מדרגות עומדות עליהם. והם ז' שנים של בית המקדש"**.

גם יעקב אבינו ממשיך בדרך זו, וגם הוא בחזרתו מחרן מגיע לשכם, ומקדים וקונה בה חלקת אדמה. "וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׂכָם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֵאֵל מִפְּדֹן אֶרֶם וַיַּחֲזֵן אֶת פְּנֵי הָעִיר. וַיִּקְּן אֶת חֲלָקַת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלוּ מִיַּד בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׂכָם בְּמֵאָה קִשְׁיָטָה. וַיִּצְבַּ שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֶל-אֶלֶּהֵי יִשְׂרָאֵל". במאמר הראשון למדנו על אברהם אבינו, כעת נלך בדרכו של יעקב אבינו: "וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׂכָם".

מה פרוש המילה "שְׁלָם"? מה כוונת התורה בתוספת הלשון "עיר שְׂכָם"? כולנו מכירים את פרושו של רש"י, המביא את הגמרא:

במסכת שבת (דף ג) שדרשה את הפסוק: "שְׁלָם - שלם בגופו, שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אותו דורו, שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן". אך על פי פשוטו, כותב הרשב"ם - "עיר ששמה שלם". את הלשון 'עיר שכם' מבאר הרשב"ם שהיא עירו של שכם בן חמור החיוני.

כלומר, לפי הרשב"ם יעקב אבינו הלך דרך עיר ששמה שלם. האם אנו יכולים לזהות את מיקומה של העיר הזו? חד משמעית - כן! ישנו כפר שבאופן זמני גרים בו ערבים, הסמוך לעיר שכם, ונקרא בשם "כפר סאלם". הנה העיר "שלם" שליד שכם.

הכפר - העיר הזו נמצאת בין רכס כביר שעליו נמצאת אלון מורה, ובין רכס הגדעונים שעליו בנויה איתמר וגבעותיה. אם כן, כותב לנו הפסוק, יעקב אבינו לא נכנס לארץ באותה הדרך בה נכנס אברהם אבינו, אלא בדרך אחרת. לנגד שניהם עמדה המטרה להגיע לעיר שכם - על כל מעלותיה הרבות שעסקנו בהן, וסודותיה שלא כולן ידועים לנו! אך כל אחד מהם בחר בדרך אחרת להגיע לשכם. אברהם בחר את דרך עמק תרצה, ששם גם עברו בני ישראל מערבות יריחו אל שכם "דרך מבוא השמש", ויעקב בחר בדרך הדרומית לה - דרך העיר שלם.

ונשאלת השאלה, מדוע שינה יעקב? מדוע לא הלך בדרך הפשוטה, שהכל הולכים בה? מי שיתבונן בשטח, יראה שהקושיה קשה כפליים!

דרך עמק תרצה היא דרך קלה ונוחה - מישורית, עם עליה הדרגתית מאוד קלה לכיוון שכם. יש בה מים זורמים בשפע, ופירות עסיסיים. כבר הזכרנו במאמרים הקודמים את דברי חז"ל על מסעם של בני ישראל מחציית הירדן להר עיבל - "תני, רבי אליעזר בן יעקב אומר, לא בא הכתוב אלא להשוות להן את הדרך, ולומר: בדרך ילכו, ולא בשדות. בישבו ילכו, ולא במדבר. בערבה ילכו, ולא בהרים".

לעומתה, הדרך בין איתמר לאלון מורה, העוברת ליד 'שלם' - אמנם אפשר ללכת גם בה, אך היא קשה הרבה יותר. היא איננה מישורית באותה מדרגה, אלא יש בה עליות וירידות. המעבר אליה מבקעת הירדן דורש עליה משמעותית בהר, והיא הרבה פחות נוחה.

אם כן, מדוע בחר יעקב ללכת דווקא בה? כאשר הבטנו על עבר הירדן, הקושיה גדלה כפליים. את מעבר יבוק, שדרכו הגיע יעקב לירדן, ניתן לזהות באופן ברור, בין שני רכסי הרים בעבר הירדן. כאשר חוצים את הירדן, מעט דרומית לו, מתחיל עמק תרצה, הפונה מבקעת הירדן מערבה אל שכם. יעקב חלף על פני הכניסה הזו, המשיך בדרכו דרומה, ורק אח"כ פנה מערבה דרך עקלקלות אל שכם. אם כן, הקושיה 'מדוע?' מחמירה כפלליים!

כמדומני, שהתשובה לכך כתובה בתורה עצמה, ויחד עם התבוננות בארץ היא מתבררת כמין חומר. כאשר יעקב חוזר מחרן, הוא פוגש את עשו.

"וַיִּרְךְ עֵשָׂו לְקָרְאֹתוֹ וַיַּחַבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צְוָאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ". לאחר שיעקב מפציר בעשו לקבל את מנחתו, עשו מציע ליעקב שימשיכו את הדרך יחדיו "וַיֹּאמֶר נָסְעָה וְנִלְכָה וְנִלְכָה לְנַגְדָּה: "יעקב מתחמק מההצעה, בנימוק כי יש לו ילדים רכים, והרבה צאן. כנגד זה הוא מציע לעשו להתקדם לבדו, ויעקב יתנהל לאטו, ויגיע אחריו אל ביתו של עשו בהר שעיר. "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנָי יְדַע כִּי הַיְלָדִים רַכִּים וְהַצֹּאֵן וְהַבְּקָר עֲלוֹת עָלַי וַדְּפָקוּם יוֹם אֶחָד וַמָּתוּ כָּל הַצֹּאֵן. וַיַּעֲבֹר נָא אֲדֹנָי לִפְנֵי עַבְדֹּךָ וְנָא יִנְחַנֶּה לָּאֵשֶׁת וְלַפְּנֵי וְלַרְגְלָהּ הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבִא אֵל אֲדֹנָי שְׁעִירָה". עשו מקבל את ההצעה - "וַיִּשָּׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֵשָׂו לְדֶרְכֹו שְׁעִירָה".

מה עושה יעקב? נראה שהוא מתחיל ללכת לכיוון שעיר, כדי שעשו יחשוב שהוא בדרכו אליו, וברגע שמתאפשר, הוא חומק לדרך אחרת.

כלומר, שעיר נמצאת בדרומה של ארץ ישראל. יעקב פונה דרומה, מגיע עד סוכות - "וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹת", כדי שעשו יחשוב שהוא בדרך אליו, ואף מתעכב שם למשך זמן - "וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת וַלְמַנְהֵהוּ עֶשֶׂה סֻכּוֹת", ומשם הוא פונה לשכם.

סוכות נמצאת דרומית למעבר יבוק. יעקב כבר 'מזמן' עבר את הפתח אל עמק תרצה. לכן, כאשר הוא פנה אל שכם, הוא עושה זאת בדרך הקצרה מסוכות. ועל-כן מיד בפסוק הבא כתוב - "וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שְׂכָם". סברה נוספת שאפשר לצרף לענין, שיעקב חשש שעשו יחזור לאחוריו וירדוף אחריו. לכן הוא פנה מהדרך הטבעית דרך עמק תרצה, ופנה לדרך עקלקלות, כדי שעשו לא יעלה בדעתו שיעקב בחר בה.

יעקב מגיע ל'עיר שְׂכָם', אך עדיין לא נכנס לתוכה. הוא חונה חוצה לה - "וַיַּחֲזֵן אֶת פְּנֵי הָעִיר".

את מקום חנייתו הוא קונה במאה קשיטה, ובונה שם מזבח. "וַיִּקְּן אֶת חֲלָקַת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלוּ מִיַּד בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׂכָם בְּמֵאָה קִשְׁיָטָה. וַיִּצְבַּ שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֶל-אֶלֶּהֵי יִשְׂרָאֵל".

רק למחרת, יוצאת דינה לבקר בשכם, שכם חוטף אותה, לאחר משא ומתן אנשי שכם נימולים, שמעון ולוי הורגים כל זכר וההמשך ידוע.

האם אנו יכולים לזהות את השדה שאותה קנה יעקב אבינו? אכן כן!

ממצפה יוסף שבהר גריזים אנו צופים על העיר שכם. שכם של היום רחבה היא עד מאוד. נחל שכם מלא בבתי ישמעאלים, וגם מזרחית לה, בעמק שכם הגדול העטוף בהרים, העיר שכם מתרחבת, ו'בולעת' את הכפרים הסמוכים לה.

בתוך העיר שכם, אנו יכולים לזהות את 'שכם המקראית', המכונה 'תל בלטה'. כל מי שנמצא על הר גריזים יכול לזהות את שכם המקראית, על פי התצלומים וההסברים התלויים שם.

מזרחית לה, נמצא קבר יוסף. גם הוא מזוהה בקלות ממצפה יוסף. הוא נמצא ממזרח לשכם המקראית, מחוץ לחומות.

בסוף ספר יהושע כתוב - "וְאֵת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשָׂכָם בְּחֲלָקַת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׂכָם בְּמֵאָה קִשְׁיָטָה וַיְהִי לְבְנֵי יוֹסֵף לְנִחְלָה".

2 ולאור הממצאים במקום אפשר להציע, שעיר שכם פרושו - העיר הסמוכה לשכם.
3 בניגוד לירושלים, שגם היא נקראת 'שלם' - "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין". מדגיש כאן הפסוק, שזו שלם השייכת לשכם, או הסמוכה לעיר שכם. וכעין זה מצאנו רבות בתנ"ך, שאותו שם ניתן לערים שונות, ומציינים אותם כדי להבדילן זו מזו.
4 כדאי להביא את דברי רש"י על אברהם אבינו. "ויעבור אברהם בארץ. נכנס לתוכה: עיר מקום שכם. להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם: אלון מורה. היא שכם, הראהו הר גריזים והר עיבל ששם קבלו ישראל שבועת התורה".
5 את הדברים הללו לא אמרנו בטיוול של 'קדושת ציון' בסביבות שכם. מדוע? כי כדי להבין היטב את המשך הדברים, צריך לבקר באיתמר - ברכס הגדעונים בצדו המזרחי. שם יש תצפית נפלאה על בקעת הירדן, שמבט שם יבהיר את הדברים בשטח בצורה מרשימה. בע"ה עוד חזון למועד.
6 יידיד הרב יצחק הופמן הסב את תשומת לבי לפסוק שמופיע פעמיים בספר תהילים - "אֶלֶּהֵם דְּבַר בְּקָשׁוֹ אֶעֱלֶה אֶחְלָקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סֻכּוֹת אֲמַדֵּד" (סו חק). המפרשים התלבטו בפרוש הפסוק. בין דבריו כתב רש"י את המשפט הבא - "תחלת ביאתו של יעקב לארץ דרך סוכות שכם".
7 על פניו נראה שהם מקיימים את דין הכתוב בחומש דברים פרשת שופטים פרק כ פסוק יג - "וְהִיָּתָ אֵת כָּל זִכְוֹנָהּ לְפִי קָרִיב", שנפסק להלכה ברמב"ם הלכות מלכים פרק ו הלכה ד, ואכמ"ל.
8 אמנם יש הרבה מה לעסוק בסוגיית שמעון ולוי בשכם, אך במאמר זה אינני מרחיב בדברים על כך. הסיבה: כי אין לי בזה הבנה המתחדשת מתוך התבוננות בשטח. כל מה שלמדתי בסוגיה זו, אפשר להבין גם בבית המדרש, מבלי להגיע למקום עצמו. זאת למעט, כמובן, ראית מקום ארל יעקב בחלקת השדה, ואת ההבנה כי מעשה דינה היה כאשר ארל יעקב היה מחוץ לשכם, ומשם יצאה דינה ויצאו אחיה.
9 את זה כתבנו כבר במאמר עצמו.
9 כבר הרומאים הרחיבו את העיר שכם, וקראו לה 'העיר החדשה', ובלע"ז נאו פוליס. הערבים, שאינם יכולים לבטא את האות פ', קוראים לה 'נאבלוס'.

אם כן, קבר יוסף הוא מקום השדה שקנה יעקב אבינו¹⁰, והמסורת בשטח מגלמת היטב את הגדרת התורה את מקומו. היא נמצאת מזרחית לעיר שכם - "וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר"¹¹. יעקב ממשין משם אל בית אל, משם לחברון, ושם מגיעה פרשיית יוסף ואחיו. הפסוקים בתורה ידועים. יוסף חולם חלומות. אחיו שונאים אותו. והם הולכים לרעות את צאן אביהם בשכם. "וַיֵּלְכוּ אָחִיו לְרֵעוֹת אֶת צֹאן אֲבִיהֶם בְּשֶׁכֶם". מדוע הולכים האחים, כברת דרך כה ארוכה, מחברון ועד לשכם, כדי לרעות את הצאן? כמה פרושים בדבר, נזכיר שניים מהם:

1. פירוש מאוד 'טכני' - בקיץ, החלק הדרומי של ארץ ישראל מיושב, אין שם עשב למאכל בהמה, ולכן הם פונים צפונה, היכן שעדיין הארץ פוריה, ויש יותר מרעה לצאנם. ככל שמצפינים, יש יותר מעינות, הארץ יותר ירוקה ולחה, ולאדם ולבהמה יש יותר מחיה. עד היום רבים מהבדואים נוהגים להצפין בקיץ ולהדרים בחורף. מסיבה זו בדיוק, המשיכו האחים משכם לדותן. כאשר הקיץ התקדם והחום התגבר, גם אזור שכם התייבש כבר, והיה צריך להצפין אל דותן שעדיין מצוי שם מקום מרעה.
2. פירוש 'תורני' - כאמור, ליעקב היתה חלקת שדה בשכם. יתכן גם, שכל העיר שכם היתה ברשותם, אחרי שהרגו את אנשיה במעשה דינה¹². הלכו בני יעקב לשכם כדי לשמור על אדמתם¹³. אנו כמובן ננסה כעת ללמוד את פסוקי התורה תוך התבוננות בארץ על פי פירוש זה. כאמור, מגיעים בני יעקב אל שכם, כדי לרעות את צאנם בתוך השדה שקנה יעקב אבינו.

יעקב מבקש מיוסף לבקר את אחיו - "וַיֵּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רְעִים בְּשֶׁכֶם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם וַיֵּאמֶר לוֹ לָךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֵאוּ שֶׁכְּמָה". יעקב יודע שהם בשכם, וגם יוסף יודע שהם שם. כאמור, הם לא הולכים סתם 'צפונה', אלא אל אותה חלקת שדה השייכת להם. והנה יוסף מגיע לשכם, ולא מוצא את אחיו. נשים לב לדבר מדהים בפסוק. הפסוק מדייק בלשונו - "וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲבָה בְּשָׂדֶה". הכתוב לא אומר 'תועה בדרך', אלא 'תַעֲבָה

בְּשָׂדֶה'. נראה מלשון הפסוק, שיוסף הגיע לשדה - לאותה שדה שקנה יעקב אבינו במאה קשיטה, וציפה לפגוש שם את אחיו; אך הם אינם שם. השדה אינה קטנה. הן מחירה היה מאה קשיטה. הוא מסתובב בשדה אנה ואנה, ולא מוצא את אחיו. תועה 'בשדה' דייקא.

"וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לְאִמְרוֹ מַה תְּבַקֵּשׁ: וַיֵּאמֶר אֶת אָחִי אֲנִי מְבַקֵּשׁ הֲגִידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רְעִים".

יוסף רואה שהם אינם בשדה. הוא שואל את האיש האם הוא יודע היכן הם רועים. עמק שכם רחב ידים. אם בשדה נגמרו העשבים למרעה, אולי בשאר העמק נשאר עדיין מקום להאכיל את בעירם. מצפה יוסף לשמוע היכן בסביבות שכם אפשר למצוא אותם.¹⁴ אך האיש משיב לו - "וַיֵּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזָּה".

מה פירוש "נסעו מזה"?

אכן ישנו מדרש חז"ל שמביא רש"י - "נסעו מזה. הסייעו עצמן מן האחזה". אך אנו נדרשים לפשוטו של מקרא. "נסעו מזה" פירושו שהם אינם כאן באזור, אלא נסעו לאזור אחר. להיכן הלכו? ממשיך האיש ואומר - "כִּי שְׂמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה דִתְיִנָּה". נשים לב - האיש לא אומר שהם הלכו לדותן, אלא הוא שמע שהם אומרים, שבכוונתם ללכת לדותן. מדוע כך מתבטא האיש? כאשר נמצאים בשטח, התשובה ברורה. אי אפשר לראות משכם את דותן, ולכן האיש אינו יכול לדעת בוודאות שאכן הם הלכו לדותן, אלא רק לשער כך, מתוך ששמע אותם מדברים על תכניותיהם.

כעת נדייק שוב את הפסוק, ונבין בו הסבר נוסף, שרק כאשר נמצאים במקומות הללו אפשר להבין אותו. אומר האיש - "נסעו מזה". נסביר כעת, שהאיש מצביע באצבע על הדרך שבה הם הלכו, ואומר "נסעו מזה". כלומר - מדרך זו הם נסעו. וכעת נראה דבר נפלא: יוסף שואל את האיש - "וַיֵּאמֶר אֶת אָחִי אֲנִי מְבַקֵּשׁ הֲגִידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רְעִים". האיש משיב - מה שאני יודע זה שהם "נסעו מזה" - כלומר, מהאזור הזה הם נסעו, ואני

קבר יוסף מלפני כמאה שנה

יכול להצביע על הדרך בה הם הלכו - 'מזה'. את זה ראיתי. לעומת זאת, להיכן הם הגיעו והיכן הם כעת, אינני יודע. אני רק יכול לספר ש"שמעתי אמרים נלכה דתינה". מתוך דבריהם אני יכול לשער.

נביא כאן את דברי הספורנו, שכמדומני שהרבה ממה שהסברנו כתוב שם.

תועה בשדה. הולך אנה ואנה למצוא מקום מרעתם. מה תבקש. שאינך הולך על דרך אחת ביושר. איפה הם רועים. באיזה חלק מזה המקום. נסעו מזה. אין ספק שנסעו מזה המרעה, ואין לבקשם באחד מחלקיו. כי שמעתי אומרים. והטעם שאמרתי שבודאי נסעו הוא כי שמעתי אומרים 'לכזה', לא שראיתם נוסעים: אחר אחיו. אע"פ שלא מצאם כשכם כדבר אביו, טרח יותר ממה שצוה להשיג רצון אביו.

שכם - עיר הברית - העיר ערבות ההדדית. שכם נבחרה בערבות של אחי דינה, ונכשלה בערבות של אחי יוסף. יוסף מגיע לדותן, ונמכר לעבד במצרים. הערבות נפגמה, ולדורי דורות נשארנו עם חטא מכירת יוסף. נשארנו עם הרבה 'חובות' למאמרים הבאים על הפורענויות שהיו בשכם. אך אי אפשר שלא לסיים בתיקון מה של הערבות ממכירת יוסף.

הזכרנו לעיל את הפסוק בסוף ספר יהושע - "וַאֲתַתְּ עֵצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלֹה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קְבָרוֹ בְּשֶׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשְּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חַמּוֹר אָבִי שֶׁכֶם בְּמָאָה קְשִׁיטָה וַיְהִי לְבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה".

דורשת הגמרא במסכת סוטה (דף ג.) - "מאי שנא בשכם? אמר ר' חמא בר' חנינא משכם גנבוהו ולשכם נחזיר אבידתו"¹⁵. ערבות ישראל נשברה בשכם. יוסף נמכר בתהליך שהחל בשכם, והמשיך בנכלי דתות בדותן. אך התיקון חייב להיות שוב בשכם. שכם זו עיר הברית, וכאשר בני ישראל רוצים במידת מה לתקן את הגנבה - את מכירת יוסף - הדרך היא לשוב לשכם, ולבטא שם שוב את הברית של המקום ההוא.

בשכם נקבר יוסף. מתי? איננו יודעים. אך אולי הדברים קשורים למעמד הברכה והקללה - מעמד הערבות ההדדית שהיו בהר גריזים והר עיבל, כאשר הכהנים והלוויים היו באמצע - בשכם.

טיולים בשומרון ובמקומות מרתקים נוספים
ניתן להזמין טיולים לקבוצות או ליחידים אצל המדריך הנודע שלנו הרב מאיר גולדמינץ.
לפרטים ניתן לפנות לדוא"ל:
MEIR9506@GMAIL.COM
או להשאיר הודעה עם פרטיכם בקו האגודה
079-607-3701 שלוחה 9.

10 סביר מאוד, שהשדה היתה הרבה יותר גדולה מאשר קבר יוסף עצמו, אלא שהוא נקבר בחלק מהשדה.
11 'את פני' - משמעו גם מזרחית לעיר, וגם מול שער העיר.
12 יש אומרים, שגם העיר שכם נשארה תחת רשותם, ולכן, כאשר בני ישראל הלכו למעמד הברכה והקללה, העיר שכם היתה פנויה מכנענים, והיו הכהנים והלוויים יכולים לעמוד שם ולקרוא את הדברים.
13 מעניין לציין, כי בספר יהושע לא מוזכר כיבוש העיר שכם, ואולי מאותה סיבה.
14 הערת המערכת: אולי גם כנאמינים לשיטת אברהם סבא להרחיק מהגזל, הלכו לרעות את הצאן בשטח שנקנה בכספם והמרעה שייך להם.
15 ממצפה יוסף אפשר לראות עד כמה עמק שכם רחב ידיים, ומצדו האחד אין רואים את צדו השני.
16 לענ"ד מכאן גם ראינו, שמקום רעית הצאן של אחי יוסף בשכם היה בשדה שקנה יעקב, וכן במלים 'תועה בשדה' - כוונת הפסוק לשדה הידועה שקנה יעקב.

השבת אבדה בשער הכותנה

מי שאיבד/החליף טלית-תכלת (ראב"ד-ג"א) בהושענא רבה יפנה ל- 0583295748. | נמצאה קופסת אתרוג מכסף - 052-760-0819.
בקו שער הכותנה ניתן יהיה להשאיר פרטים על אבודות/מצאות שנאבדו/נמצאו במנינים הקבועים שם ובסבובי השערים.
מספר הקו: 079-607-7476.

מזל טוב

לבה"ח חיים מ., עושה ומעשה לכל דבר שבקדושה, לרגל שידוכיו בשעט"ו"מ

לתרומה / למנוי גליונות להפצה

לתרומה / למנוי: נדרים פלוס: 'אגודת קדושת ציון' לתרומה בלבד: בנק מזרחי (20) סניף 459 מס' חשבון 109491 - 'קדושת ציון'

קורת רוח מרובה נרשמה בקרב בני היהדות הנאמנה בעקבות ההתקדמות הנפלאה בדרישת ציון בטהרה, כאשר אלפי יהודים תלמידי חכמים, רבנים ויושבים על מדין אוהבי ציון ודורשיה, השתתפו בחוה"מ סוכות השנה במנין המיוחד בשער הכותנה, בסבובי השערים שלאחריו, ובכיסופים העזים לבנין אריאל, תוך התרוממות הרוח ואהבת ה' יתברך.

"שעריך" הם דופקים"

ותיקין בשער הכותנה בערבי שבתות וראשי חודשים

כיה זכינו שמוה כמה שנים מתקיים בכל יום שישי מניין שחורית כותיקין בשער הר בית קדשנו בהשתתפות עשרות אמריקים ומני ישיבות. כהמנהל למנהל ארץ ישראל בימי הנאצים. כשנים האחרונות המניין מתקיים בשער הכותנה - המקום הגבוה הקרוב ביותר לקדוש הקדושים מחוץ לחד הבית, הודיע כמסוגל לישועה ומאית שנים שנתנו בני ירושלים לשפוך שיהם בו. לאחר תפילת שחרית נאמר סדר תפילה קצר על פי טקס שהענינו כמנין הנאצים לומר במקום זה הניכור מוסיפו במסורת להצטייך למניין סיודד זה עם תנן החלפת. כמנהג ישראל נוהג ארץ ישנה. יהודי ישיבתנו שישועה ונכבה לראות במחוזנו בנינו ביה"ק

"נוראות תענינו בעמודינו מול שער סלרותי נקשים בבואינו בשער"

לכל יום שבת וראש חודש ארץ ישראל

לבירורים: 055-672-5758 | קו העדכונים: 079-607-7476

במהלך סבובי השערים נשמעו בשערי בית חיינו דברי תורה מאירים מענין המקום והזמן, מהגאונים הגדולים: יום א', ג' דחוה"מ - הגאון רבי אליהו מאיר פייבלזון שליט"א ובסבוב השערים שלאחר התפילה בבית הכנסת 'החורבה' - הגאון רבי אליהו ברי"ט זילברמן שליט"א יום ב', ד' דחוה"מ - הגאון רבי רפאל קוק שליט"א יום ג', ה' דחוה"מ - הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א יום ד', הושענא רבה - הגאון רבי אריה שפירא שליט"א ביום ו' א' דחוה"מ, אף זכינו אנו ב'קדושת ציון' לערוך אחרי התפילה והסבוב את מסיבת החג המיוחדת ברוב עם, בסוכת גג בית הכנסת 'אהל יצחק' אצל כותל מערבי שריד בית מקדשנו.

ובזכות דרישת ציון, כי רצו עבדיך את אבניה, נראה בעינינו בקרוב, בחזרת העבודה למקומה וכסא דוד עבדו מהרה בתוכה יכין, וכדברי הכוזרי (ה כז) "ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום ההוא הקדוש ינחף הענין המיוחד, שכר גדול וגמול רב, כמו שנאמר: אַתָּה תִּקְוֶהם תִּגְרַחם צִיּוֹן כִּי-עַת לְחַנְנָה כִּי-בָא מוֹעֵד, כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-אֲבָנֶיהָ וְאֶת-עַפְרָהּ יְחַנְּנוּ. - רצונו לומר כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה".

המנין מתקים במקום הקרוב ביותר לקודש הקודשים עם הנץ החמה, מדי ערב שבת, מדי ראש חודש, בחול המועד ובתעניות. לאחר התפילה מתקיים סבוב השערים המפורסם. להגעה מהכותל המערבי: יוצאים לכיוון רחוב הגיא (היציאה מרחבת הכותל לכיוון שער שכס), אחרי כדקה הליכה פונים ימינה (שוק מוכרי הכותנה).

